

Všeobecné smernice Rímskeho misála

ÚVOD

1. Keď Kristus Pán chcel so svojimi učeníkmi sláviť veľkonočnú večeru, pri ktorej ustanovil obeť svojho Tela a Krvi, rozkázal pripraviť veľké prestreté večeradlo (*Lk 22, 12*). Tento príkaz Cirkev vždy vzťahovala aj na seba, keď určovala predpisy o duchovnej príprave ľudu, o miestach, obradoch a textoch na slávenie najsvätejšej Eucharistie. Podobne i terajšie predpisy, vypracované v intenciách Druhého vatikánskeho všeobecného koncilu, ako aj nový misál, ktorý bude odteraz používať Cirkev rímskeho obradu pri slávení svätej omše, to sú nové dôkazy starostlivosti Cirkvi, jej viery a stálej lásky voči vznešenému eucharistickému tajomstvu a súčasne dosvedčujú aj jej nepretržitú a súvislú tradíciu, hoci sa zaviedli aj niektoré nové prvky.

Svedectvo nezmenenej viery

2. Obetnú povahu svätej omše, ktorú v súhlase so všeobecnou cirkevnou tradíciou slávnostne vyhlásil Tridentský koncil,¹ znova zdôraznil aj Druhý vatikánsky koncil, keď o omši vyriekol tieto významné slová: „Náš Spasiteľ pri Poslednej večeri... ustanovil eucharistickú obeť svojho Tela a Krvi, aby ňou v priebehu vekov neprestajne pokračoval v obete kríža, kým on sám nepríde. Tak zveril Cirkvi, svojej milovanej

neveste, pamiatku svojej smrti a svojho zmŕtvychvstania.“²

Čo takto učí koncil, vyjadrujú omšové texty. Veď v eucharistických modlitbách sa vhodne a presne vyjadruje náuka, ktorú vynikajúco naznačuje táto myšlienka zo starodávneho sakramentára všeobecne nazývaného *Leonianum*: „Kedykoľvek slávime pamiatku tejto obety, uskutočňuje sa dielo nášho vykúpenia.“³ Keď kňaz v týchto modlitbách koná spomienku (anamnézu), obracia sa k Bohu i v mene všetkého ľudu, vzdáva Bohu vďaky a prináša živú a svätú obeť, čiže dar Cirkvi a obeť, ktorou Boh sám chcel byť uzmierení,⁴ a prosí, aby Kristovo Telo a Krv boli obeťou, v ktorej má Otec zaľúbenie a celý svet spásu.⁵

Tak v novom misáli pravidlo modlitby (*lex orandi*) Cirkvi zodpovedá odvekému pravidlu viery (*lex credendi*). Tým sa nám totiž prízvukuje, že obeť kríža a jej sviatostné obnovenie vo svätej omši, ktorú Kristus Pán ustanovil pri Poslednej večeri a prikázal apoštolom konať na jeho pamiatku, je jedno a to isté, iba spôsob obetovania je odlišný. A preto omša je zároveň obeťou chvály, vďaky, zmierenia a zadosťučinenia.

3. Druhý vatikánsky koncil⁶ a iné rozhodnutia učiteľského úradu Cirkvi⁷ potvrdili obdivuhodné tajomstvo skutočnej Pánovej prítomnosti pod eucharistickými spôsobmi v tom istom zmysle a význame, ako to kázal

1 TRIDENTSKÝ KONCIL, Sesia XXII, 17. septembra 1562: DS 1738 – 1759.

2 DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 47; porov. dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, č. 3, 28; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 2, 4, 5.

3 Večerná omša na pamiatku Pánovej večere, modlitba nad obetnými darmi. Porov. *Sacramentarium Veronense*, ed. L. C. Mohlberg, č. 93.

4 Porov. Tretia eucharistická modlitba.

5 Porov. Štvrtá eucharistická modlitba.

6 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 7, 47; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 5, 18.

7 Porov. PIUS XII., encyklika *Humani generis*, 12. augusta 1950: AAS 42 (1950) s. 570 – 571; PAVOL VI., encyklika *Mysterium fidei*, 3. septembra 1965: AAS 57 (1965) s. 762 – 769; *Slávnostné vyznanie viery*, 30. júna 1968, č. 24 – 26: AAS 60 (1968) s. 442 – 443; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. f, 9: AAS 59 (1967) s. 543, 547.

veriť Tridentský koncil.⁸ Toto tajomstvo sa zdôrazňuje pri slávení svätej omše nielen samotnými slovami premenenia, ktorými sa Kristus stáva prítomný prepoďstatným (*per transubstantiationem*), ale aj výrazmi a prejavmi zvrchovanej úcty a poklony, ako sa to koná v liturgii Eucharistie. Preto sa kresťanský ľud nabáda, aby vo Štvrtok Pánovej večere a na slávnosť Najsvätejšieho Kristovho Tela a Krvi osobitným spôsobom vzdával úctu a poklonu tejto obdivuhodnej sviatosti.

4. Povaha služobného kňazstva, ktoré je vlastné biskupovi a kňazovi, pretože obetujú v osobe Krista a predsedajú zhromaždeniu svätého ľudu, vysvitá v samom obrade z jeho prednostného miesta a úlohy. Náplň tejto úlohy sa vyjadruje a zreteľnejšie i obširnejšie vysvetľuje v prefácii omše svätenia krizmy vo Štvrtok Svätého týždňa. V ten deň sa totiž pripomína ustanovenie kňazstva. V omšovej prefácii sa objasňuje udeľenie kňazskej moci vkladáním rúk. Po vymenovaní jednotlivých úloh sa opisuje aj kňazská moc, ktorá je pokračovaním moci Krista, najvyššieho veľkňaza Nového zákona.

5. V povahe tejto kňazskej služby sa stavia do správneho svetla aj čosi iné, veľmi závažné, t. j. kráľovské kňazstvo veriacich. Ich duchovná obeta sa završuje prostredníctvom služby biskupov a kňazov v spojení s obetou Krista, jediného prostredníka.⁹ Veď slávenie Eucharistie je úkonom celej Cirkvi. V tomto úkone každý koná iba to a všetko to, čo mu prináleží vzhľadom na jeho stupeň postavenia v Božom ľude. Tak sa stáva, že sa pri slávení venuje väčšia pozornosť určitým úkonom, ktorým sa v minulosti preukazovala menšia pozornosť. Tento ľud je totiž ľuďom Božím, ktorý Kristus získal svojou krvou. Pán ho zhromažďuje a živí svojím slovom. Je povoláný, aby Bohu predkladal prosby celej ľudskej rodiny. Za tajomstvo spásy vzdáva vďaka Kristovi, keď prináša

jeho obetu. Konečne prijímaním Kristovho Tela a Krvi sa stmeluje v jedno. Tento ľud, hoci je svätý už svojím pôvodom, predsa ďalej neprestajne rastie vo svätosti vedomou, činnou a plodnou účasťou na eucharistickým tajomstve.¹⁰

Dôkazy nepretržitej tradície

6. Keď Druhý vatikánsky koncil vyhlásil zásady, podľa ktorých treba preskúmať omšový poriadok, okrem iného prikázal aj to, aby sa obnovili niektoré obrady „podľa pôvodných ustanovení svätých otcov“¹¹, použil totiž tie isté slová ako svätý Pius V. v apoštolskej konštitúcii *Quo primum*, ktorou v roku 1570 zverejnil tridentský misál. Táto slovná zhoda naznačuje, že oba rímske misály, hoci sú medzi nimi štyri storočia, obsahujú rovnakú a tú istú tradíciu. Ak zvažíme vnútorné prvky tejto tradície, zbadáme, že druhý misál veľmi šťastne a znamenite dopĺňa predchádzajúci.

7. V ťažkých dobách, keď bola napádaná katolícka viera o obetnej povahe svätej omše, o služobnom kňazstve, o skutočnej a trvalej prítomnosti Krista pod eucharistickými spôsobmi, svätému Piovi V. predovšetkým záležalo na tom, aby zachoval vtedajšiu tradíciu, ktorú neprávom napádali, a preto v posvätných obradoch zaviedol iba nepatrné zmeny. A skutočne misál z roku 1570 sa iba málo odlišuje od prvého, vôbec kedy tlačou vydaného misála z roku 1474. Ten zasa verne reprodukuje misál z čias pápeža Inocenta III. Ani rukopisy (kódexy) vatikánskej knižnice, hoci prispeli k zlepšeniu niektorých výrazov, neumožnili pri skúmaní „starých a vierohodných autorov“ pokročiť ďalej, ako to urobili stredoveké liturgické komentáre.

8. Naproti tomu dnes nespočetné diela učencov obohatili tie „ustanovenia svätých otcov“, ktorých sa pridržovali zlepšovateľa

8 Porov. TRIDENTSKÝ KONCIL, Sesia XIII, 11. októbra 1551: DS 1635 – 1661.

9 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 2.

10 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 11.

11 *Tamže*, č. 50.

misála Pia V. Po prvom vydaní sakramentára nazvaného *Gregorianum* v roku 1571 častejšie vyšli tlačene kritické vydania starých rímskych a ambroziánskych sakramentárov i starobylé liturgické knihy španielske a galikánske, ktoré vyniesli na svetlo mnohé, dovtedy neznáme modlitby, vynikajúce po duchovnej stránke.

Odkedy boli objavené toľké liturgické dokumenty, lepšie poznávame aj tradície prvých storočí z čias pred vznikom východného a západného obradu.

Okrem toho rozvoj patristických štúdií objasnil teológiu eucharistického tajomstva učením vynikajúcich starovekých otcov, ako sú svätý Irenej, svätý Ambróz, svätý Cyril Jeruzalemský a svätý Ján Zlatoústý.

9. Preto „ustanovenia svätých otcov“ nevyžadujú len zachovať to, čo nám odovzdali naši najbližší predchodcovia, ale aj pochopiť a hlbšie zväziť všetky minulé obdobia Cirkvi a všetky spôsoby, ktorými sa vyjadrovala jej jediná viera v takých odlišných formách ľudskej a občianskej kultúry, aké jestvovali v krajinách semitských, gréckych a latinských. Tento širší pohľad nám umožňuje vidieť, ako Duch Svätý pomáha Božiemu ľudu zachovať obdivuhodnú vernosť nezmeniteľnému pokladu viery aj popri veľkej rozmanitosti modlitieb a obradov.

Prispôbenie novým pomerom

10. Nový misál nielen svedčí o *lex orandi* – pravidele modlitby rímskej Cirkvi a stráži poklad viery posledných cirkevných koncilov, ale zároveň znamená aj dôležitý krok dopredu v liturgickej tradícii.

Keď totiž otcovia Druhého vatikánskeho koncilu preberali dogmatické rozhodnutia Tridentského koncilu, situácia vo svete, ku ktorému hovorili, bola celkom iná. Preto mohli dať na pastoráciu také návrhy a úpravy, aké pred štyristo rokmi nebolo možné ani predvídať.

11. Už Tridentský koncil uznával, aký veľký katechetický význam môže mať slávenie svätej omše. Nemohol však z toho vyvodiť všetky dôsledky pre praktický život. Mnohí vtedy prosili, aby pri slávení eucharistickej obety mohli používať ľudovú reč. Ako odpoveď na túto požiadavku koncil považoval za svoju povinnosť, vzhľadom na vtedajšie okolnosti, znova prizvukovať tradičnú náuku Cirkvi, podľa ktorej eucharistická obeta je predovšetkým úkonom Krista, a preto jej vlastná účinnosť nezávisí od spôsobu, ako sa na nej zúčastňujú veriaci. Preto rozhodne vyhlásil, i keď miernymi slovami: „Hoci omša obsahuje veľké poučenie pre veriaci ľud, predsa otcovia nepovažujú za vhodné, aby sa všeobecne slávila v ľudovej reči.“¹² Za odsúdeniahodného vyhlásil toho, kto by tvrdil, že „treba zavrhnúť obrad rímskej Cirkvi, podľa ktorého sa časť kánonu a slová premenenia vyslovujú ticho, alebo že treba sláviť omšu v ľudovej reči.“¹³ Aj keď koncil vtedy zakázal používať v omši ľudovú reč, predsa nariadil, aby duchovní pastieri namiesto toho konali vhodnú katechézu: „Aby Kristove ovečky netrpeli hlad... posvätná synoda prikazuje pastierom a jednotlivým duchovným v pastorácii, aby pri slávení omše, či už sami alebo prostredníctvom iných, často vysvetľovali niečo z toho, čo sa číta v omši, a aby objasnili medzi iným aj niektoré tajomstvo tejto presvätej obety, a to najmä v nedele a sviatky.“¹⁴

12. Druhý vatikánsky koncil, ktorý sa zišiel preto, aby – podobne ako Tridentský koncil – prispôbil Cirkve potrebám jej apoštolského poslania v dnešných časoch, dôkladne si uvedomil poučný a pastoračný charakter posvätnej liturgie.¹⁵ A keďže nikto z katolíkov nepopieral oprávnenosť a účinnosť posvätného obradu v latinskom jazyku, koncil mohol bez ťažkostí pripustiť, že „nezriedka môže byť pre ľud veľmi užitočné používať materinskú reč“ a dovolil

12 TRIDENTSKÝ KONCIL, Sesia XXII, Náuka o obete svätej omše, kap. 8: DS 1749.

13 Tamže, kap. 9: DS 1759.

14 Tamže, kap. 8: DS 1749.

15 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 33.

používať reč ľudu.¹⁶ Oduševnenie, s akým všade prijali toto rozhodnutie, spôsobilo, že pod vedením biskupov a Apoštolskej stolice sa mohla zaviesť ľudová reč pri všetkých liturgických sláveniach, na ktorých sa zúčastňuje ľud, aby veriaci plnšie chápali slávené tajomstvo.

13. Hoci používanie ľudovej reči v posvätej liturgii je len prostriedkom – i keď veľmi významným – na jasnejšie katechetické vysvetlenie sláveného tajomstva, predsa Druhý vatikánsky koncil pripomenul, že treba zachovávať niektoré nariadenia Tridentského koncilu, ktoré sa niekde nedodržiavali, ako napríklad povinnosť konať homíliu v nedeľu a vo sviatok¹⁷ a možnosť vsunúť nejaké ponaučenie do posvätných obradov.¹⁸

Predovšetkým však Druhý vatikánsky koncil odporúčal „tú dokonalejšiu účasť na omši, ktorou po kňazovom prijímaní aj veriaci prijímajú Kristovo Telo z tej istej obety“,¹⁹ čím pomohol uskutočniť aj iné želanie tridentských otcov, a to aby pre plnšiu účasť na svätej Eucharistii „veriaci, prítomní na svätej omši, prijímali Eucharistiu nielen duchovne, ale aj sviatostne“.²⁰

14. Z tých istých pohnútok a z toho istého pastoračného úsilia Druhý vatikánsky koncil mohol z nového hľadiska zväziť ustanovenia Tridentského koncilu o prijímaní pod obidvoma spôsobmi. Pretože sa dnes neuvádza do pochybnosti náuka o účinnosti prijímania Eucharistie len pod spôsobom chleba, dovolil v niektorých prípadoch prijímať pod obidvoma spôsobmi, a to preto, že jasnejšia forma sviatostného znaku poskytuje osobitnú možnosť hlbšie vniknúť do tajomstva, na ktorom sa veriaci zúčastňujú.²¹

15. Cirkev tak ostáva verná svojmu poslaniu, pretože ako učiteľka pravdy zachováva „staré“, t. j. poklad tradície, a zároveň plní svoju povinnosť tým, že zvažuje a múdro používa veci „nové“ (porov. Mt 13, 52).

Jedna časť nového misála vhodnejšie prispôsobuje modlitby Cirkvi potrebám našich čias; také sú predovšetkým omše pri vysluhovaní sviatostí a svätenín a omše na rozličné príležitosti, v ktorých sa tradícia vhodne spája s novými prvkami. Zatiaľ čo viaceré liturgické texty, vybrané z najstaršej cirkevnej tradície a uvedené v mnohých vydaniach Rímskeho misála, zostali nezmenené, iné početné texty boli prispôbené dnešným požiadavkám a podmienkam, a ďalšie texty, ako modlitby za Cirkev, za laikov, za posvätenie ľudskej práce, za spoločenstvo všetkých národov, za niektoré potreby príznačné našej dobe, boli zasa zostavené úplne nanovo, pričom sa použili myšlienky a často aj výrazy z najnovších koncilových dokumentov.

Pri použití textov najstaršej tradície zaiste sa neurobila krivda tomuto úctyhodnému pokladu tým, že sa z ohľadu na terajšiu situáciu vo svete niektoré vety pozmenili, aby aj spôsob vyjadrovania bol v súlade s rečou dnešnej teológie a verne odzrkadľoval súčasný stav cirkevnej disciplíny. Preto boli pozmenené niektoré výrazy týkajúce sa hodnotenia a užívania pozemských dohier, ako aj výrazy, ktoré vyjadrujú vonkajší spôsob pokánia, používaný v iných obdobiach Cirkvi.

Predpisy Druhého vatikánskeho koncilu v mnohých bodoch teda doplnili a zdokonalili liturgické predpisy Tridentského koncilu. Vatikánsky koncil tak zavŕšil úsilie priviesť veriacich bližšie k posvätej liturgii. Toto úsilie trvalo už štyristo rokov a v poslednom čase k nemu prispelo najmä štúdium liturgie podporované svätým Píom X. a jeho nástupcami.

16 Tamže, č. 36.

17 Tamže, č. 52.

18 Tamže, č. 35, 3.

19 Tamže, č. 55.

20 TRIDENTSKÝ KONCIL, Sesia XXII, Náuka o obete svätej omše, kap. 6: DS 1747.

21 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 55.

Kapitola I. DÔLEŽITOSŤ A DÔSTOJNOSŤ SLÁVENIA EUCHARISTIE

16. Slávenie svätej omše ako úkonu Krista a hierarchicky usporiadaného Božieho ľudu je stredom celého kresťanského života tak pre všeobecnú Cirkev, ako aj pre miestne cirkevné spoločenstvo a pre každého veriacoho.²² V nej totiž vyvrcholuje úkon, ktorým Boh posväcuje svet v Kristovi, v nej dosahuje vrchol kult, ktorý ľudia preukazujú Otcovi, keď sa mu klaňajú skrze Krista, Božieho Syna, v Duchu Svätom.²³ Okrem toho v omši sa pripomínajú celý rok tajomstvá vykúpenia tak, že sa určitým spôsobom sprítomňujú.²⁴ Ostatné posvätné úkony a všetky skutky kresťanského života s omšou súvisia, z nej vyplývajú a k nej smerujú.²⁵

17. Preto veľmi záleží na tom, aby sa slávenie omše, Pánovej večere, usporiadalo tak, žeby sa posvätní služobníci i veriaci zúčastnili na nej primerane svojmu postaveniu a plnšie získali ovocie,²⁶ pre ktoré Kristus Pán ustanovil eucharistickú obeť svojho Tela a Krvi, a zveril ju ako pamiatku svojho umučenia a zmŕtvychvstania svojej milovanej neveste, Cirkvi.²⁷

18. To sa vhodne uskutoční vtedy, keď sa bude prihliadať na povahu a okolnosti kaž-

dého liturgického zhromaždenia a slávenie svätej omše sa usporiada tak, aby viedlo k vedomej, činnej a plnej účasti veriacich, totiž k účasti tela i duše: s vrúcnou vierou, nádejou a láskou, akú si želá Cirkev, akú si vyžaduje povaha slávenia, na akú kresťanský ľud na základe krstu má právo a k akej je sviatosťou krstu zaviazaný.²⁸

19. I keď sa niekedy nedá dosiahnuť prítomnosť a aktívna účasť veriacich, ktorá jasnejšie vyjadruje ekleziálnu povahu liturgického slávenia,²⁹ eucharistické slávenie si predsa vždy zachováva svoju účinnosť a dôstojnosť, pretože je úkonom Krista a Cirkvi; kňaz v tomto úkone plní svoju najdôležitejšiu úlohu a vždy koná pre spásu ľudu. Preto sa mu teda odporúča, aby podľa možnosti aj každodenne slávil eucharistickú obeť.³⁰

20. Keďže sa však slávenie Eucharistie, ako aj celá liturgia koná viditeľnými znakmi, ktorými sa viera živí, upevňuje a vyjadruje,³¹ treba veľmi starostlivo povyberať a usporiadať tie Cirkvou predkladané výrazové formy a prvky, ktoré s prihliadnutím na osobné a miestne okolnosti účinnejšie napomáhajú aktívnu a plnú účasť veriacich a lepšie zodpovedajú ich duchovnému dobru.

21. Preto cieľom týchto smerníc je podať všeobecné zásady, ktorými sa má riadiť správne slávenie Eucharistie, a vysvetliť

22 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 41; dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, č. 11; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 2, 5, 6; dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, č. 30; dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, č. 15; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 3e, 6: AAS 59 (1967) s. 542, 544 – 545.

23 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 10.

24 Porov. *tamže*, č. 102.

25 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 10; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 5.

26 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 14, 19, 26, 28.

27 Porov. *tamže*, č. 47.

28 Porov. *tamže*, č. 14.

29 Porov. *tamže*, č. 41.

30 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 13; *Kódex kánonického práva*, kán. 904.

31 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 59.

pravidlá, podľa ktorých majú prebiehať jednotlivé formy celebrowania.³²

22. Najväčšiu dôležitosť má slávenie Eucharistie v partikulárnej Cirkvi. Diecézny biskup je teda hlavným vysluhovateľom Božích tajomstiev, ako aj správcom, zveľaďovateľom a strážcom všetkého liturgického života jemu zverenej partikulárnej Cirkvi.³³ Tajomstvo Cirkvi sa zvlášť zjavuje v tých sláveniach, ktorým on predsedá, predovšetkým keď slávi Eucharistiu za účasti kňazov, diakonov a ľudu. A preto takéto slávenie omše musí byť príkladom pre celú diecézu.

Je teda jeho úlohou upriamovať pozornosť na to, aby kňaz, diakon a laici vždy dôkladnejšie chápali pravý význam obradov a liturgických textov, a tak boli vedení k činnnej a plodnej účasti na slávení Eucharistie. Pre ten istý cieľ nech dbá, aby sa zvyšovala dôstojnosť slávení, k čomu vo veľkej miere prispieva krása posvätného priestoru, hudby a umenia.

23. V týchto Všeobecných smerniciach a v Omšovom poriadku sa uvádzajú niektoré prispôsobenia a adaptácie vhodné nato, aby slávenie plnšie zodpovedalo predpisom a duchu posvätnnej liturgie a aby sa zvýšila aj jej pastoračná účinnosť.

24. Tieto prispôsobenia pozostávajú zväčša z výberu obradov alebo textov, t. j. spevov, čítaní, modlitieb, výziev a gest, ktoré viac zodpovedajú potrebám, vzdelaniu a schopnostiam účastníkov a ponechávajú sa na celebrujúceho kňaza. Nech však kňaz pamätá,

že má byť služobníkom posvätnnej liturgie a nesmie nič z vlastnej vôle pri slávení omše pridať, vynechať alebo pozmeniť.³⁴

25. Okrem toho niektoré prispôsobenia odporúčané na svojom mieste v misáli patria podľa konštitúcie o posvätnnej liturgii do kompetencie diecézneho biskupa alebo konferencie biskupov³⁵ (porov. č. 387, 388 – 393).

26. Pri väčších zmenách a adaptáciách, ktoré by mali zohľadňovať tradície a svojráz národov a krajín, aby to slúžilo pre dobro alebo potrebu v zmysle čl. 40 konštitúcie o posvätnnej liturgii, nech sa postupuje podľa inštrukcie *De Liturgia Romana et inculturatione* (Rímska liturgia a inkulturácia)³⁶ a ako je to vysvetlené v týchto smerniciach (č. 395 – 399).

Kapitola II. STAVBA OMŠE, JEJ PRVKY A ČASTI

I. VŠEOBECNÁ STAVBA OMŠE

27. Pri svätej omši, čiže pri Pánovej večeri, sa pod predsedníctvom kňaza, ktorý zastupuje osobu Krista, zhromažďuje Boží ľud na slávenie pamiatky Pána, čiže eucharistickej obety.³⁷ Preto o takomto miestnom zhromaždení svätej Cirkvi v plnej miere platí Kristovo prisľúbenie: „Kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene,

32 Omše pre zvláštnu príležitosť sa riadia týmito ustanoveniami: porov. Omše v zvláštnych spoločenstvách: POSVÁTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Actio pastoralis*, 15. mája 1969: AAS 61 (1969) s. 806 – 811; omše za účasti detí: *Directorium de Missis cum pueris*, 1. novembra 1973: AAS 66 (1974) s. 30 – 46; spojenie častí liturgie hodín s omšou: *Všeobecné smernice liturgie hodín*, č. 93 – 98; spojenie niektorých pozhnaní a korunovacie obrazov preblahoslavenej Panny Márie s omšou: RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, Všeobecný úvod, č. 28; *Ordo coronandi imaginem beatæ Mariæ Virginis*, č. 10 a 14.

33 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, č. 15; porov. tiež konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 41.

34 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 22.

35 Porov. tiež DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 38, 40; PAVOL VI., apoštolská konštitúcia *Missale Romanum*, vyššie.

36 Porov. KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ, inštrukcia *Varietates legitimæ*, 25. januára 1994: AAS 87 (1995), s. 288 – 314.

37 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 5; konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 33.

tam som ja medzi nimi“ (Mt 18, 20). Veď pri slávení omše, v ktorej sa bez prestania sprítomňuje obeta kríža,³⁸ Kristus je skutočne prítomný v zhromaždení zidenom v jeho mene, v osobe kňaza, vo svojom slove a najmä podstatne a trvalo pod eucharistickými spôsobmi.³⁹

28. Omša sa skladá z dvoch častí: z liturgie slova a z liturgie Eucharistie, ktoré tak úzko súvisia, že tvoria jeden kultový úkon.⁴⁰ V omši sa pripravuje stôl jednak Božieho slova, jednak Kristovho Tela. Veriaci sa tu poučujú a živia.⁴¹ Niektoré obrady bohoslužbu otvárajú, iné ju zakončujú.

II. ROZLIČNÉ PRVKY OMŠE

Čítanie Božieho slova a jeho výklad

29. Keď sa v Cirkvi číta Sväté písmo, sám Boh hovorí k svojmu ľudu, a Kristus, prítomný vo svojom slove, ohlasuje evanjelium. Čítanie Božieho slova je dôležitým prvkom liturgie, a preto ho majú všetci počúvať s úctou. Hoci v čítaniach zo Svätého písma sa Božie slovo obracia na všetkých ľudí všetkých čias a hoci je im zrozumiteľné, jeho väčšia zrozumiteľnosť a účinnosť sa ešte podporuje živým výkladom, teda homíliou, ktorá je časťou liturgického slávenia.⁴²

Modlitby a iné časti omše, ktoré prináležia kňazovi

30. Medzi časťami liturgie určenými kňazovi prvé miesto zaberá eucharistická

modlitba, ktorá je vrcholom celého slávenia. Ďalej sú to modlitby: kolekta, modlitba nad obetnými darmi a modlitba po prijímaní. Kňaz, ktorý v zastúpení Kristovej osoby predsedá zhromaždeniu, prednáša tieto modlitby Bohu v mene všetkého svätého ľudu a v mene všetkých prítomných.⁴³ Preto sa právom nazývajú „predsedníckymi modlitbami“ (*orationes praesidentiales*).

31. Kňazovi v úlohe predsedu zhromaždenia patrí ešte povedať primerané výzvy predvídané v samotnom obrade. Kde sú rubrikami ustanovené, môže ich celebrant primerane prispôbiť, aby zodpovedali chápaniu zúčastnených; kňaz má však dbať na to, aby vždy zachoval zmysel výzvy, ktorá sa uvádza v misáli, a krátko ju vyjadril. Predsedajúci kňaz má ďalej ohlasovať Božie slovo, ako aj udeľovať záverečné požehnanie. Okrem toho môže celkom stručne uviesť veriacich do omše dňa, po úvodnom pozdrave a pred úkonom kajúcnosti, ako aj do liturgie slova pred čítaniami a do eucharistickej modlitby pred piesňou vďaky, čiže prefáciou, nikdy však nie vo vlastnej eucharistickej modlitbe; napokon aj niekoľkými slovami pred prepustením veriacich môže uzavrieť celé posvätné slávenie.

32. Povaha „predsedníckych“ častí si vyžaduje, aby ich kňaz predniesol jasne a nahlas a aby ich všetci pozorne počúvali.⁴⁴ Preto kým ich kňaz vyslovuje, nech sa nekonajú iné modlitby alebo spevy, nech umĺkne aj organ a iné hudobné nástroje.

38 Porov. TRIDENTSKÝ KONCIL, Sesia XXII, Náuka o obete svätej omše, kap. 1: DS 1740; porov. PAVOL VI., *Slávnostné vyznanie viery*, 30. júna 1968, č. 24: AAS 60 (1968) s. 442.

39 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 7.; PAVOL VI., encyklika *Mysterium fidei*, 3. septembra 1965: AAS 57 (1965) s. 764; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 9: AAS 59 (1967) s. 547.

40 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 56; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 3: AAS 59 (1967) s. 542.

41 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 48, 51; dogmatická konštitúcia o Božom zjavení *Dei verbum*, č. 21; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 4.

42 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 7, 33, 52.

43 Porov. *tamže*, č. 7, 33.

44 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967, č. 14: AAS 59 (1967) s. 304.

33. Kňaz prednáša modlitby ako predsedajúci v mene celej Cirkvi a celého zhromaždeného spoločenstva, niekedy však iba vo svojom mene, aby svoju službu vykonal s väčšou pozornosťou a nábožnosťou. Tieto modlitby, ktoré sú pred čítaním evanjelia, pri príprave obetných darov, ako aj tie, ktoré sa uvádzajú pred kňazovým prijímaním a po ňom, hovorí potichu.

Iné texty vyskytujúce sa pri celebrowaní

34. Keďže slávenie svätej omše už svojou povahou má „komunitárny“ ráz,⁴⁵ veľký význam majú dialógy medzi kňazom a zhromaždenými veriacimi, ako aj zvolania (aklamácie),⁴⁶ nie sú totiž len vonkajšími znakmi spoločného slávenia, ale podporujú a vytvárajú spojenie medzi kňazom a ľudom.

35. Zvolania a odpovede veriacich na kňazove pozdravy a modlitby predstavujú taký stupeň činnej účasti, že ich zhromaždení veriaci majú vykonať v každom druhu omše, aby sa tak jasne vyjadrila a pestovala súčinnosť celého spoločenstva.⁴⁷

36. Aj iné časti, veľmi vhodné na prejavenie a podnietenie činnej účasti veriacich, sú pridelené celému zvolanému zhromaždeniu, najmä úkon kajúcnosti, vyznanie viery, modlitba veriacich a Modlitba Pána.

37. Napokon z iných textov:

a) niektoré sú obradom alebo úkonom samým osebe, ako hymnus *Sláva Bohu na výsostiach (Glória)*, responzóriový žalm, *Aleluja* a verš pred evanjeliom, oslava Trojsvätého (*Sanktus*), anamnetické zvolanie (po premenení), spev po prijímaní;

b) iné sprevádzajú nejaký obrad, ako vstupný spev, spev pri príprave obetných darov, pri lámaní chleba (*Baránok Boží*) a spev na prijímanie.

Spôsob prednesu rozličných textov

38. V textoch, ktoré má kňaz alebo diakon, alebo lektor, alebo všetci veriaci predniesť jasne a nahlas, prednes má zodpovedať ich povahe: podľa toho, či ide o čítanie, o modlitbu, o výzvu, o aklamáciu alebo o spev. Má zodpovedať aj forme slávenia a slávnostnému rázu zhromaždenia. Okrem toho treba mať na zreteli aj charakter jednotlivých jazykov a národov.

Preto v nasledujúcich rubrikách a smerniciach výrazy „povedať“ alebo „predniesť“ treba rozumieť tak o speve, ako aj o recitácii podľa spomenutých zásad.

Dôležitosť spevu

39. Apoštol napomína veriacich kresťanov, ktorí sa schádzajú v očakávaní príchodu svojho Pána, aby spoločne spievali žalmy, hymny a duchovné piesne (porov. *Kol* 3, 16). Spev je totiž znakom plesajúceho srdca (porov. *Sk* 2, 46). Preto svätý Augustín právom hovorí: „Kto miluje, ten spieva“⁴⁸, a už za starodávna sa stalo príslovím: „Dva razy sa modlí, kto dobre spieva.“

40. Nech sa teda vysoko hodnotí spev pri slávení omše s prihliadaním na svojráz národov a na schopnosti jednotlivých liturgických zhromaždení. Hoci nie je záväzná, napríklad vo feriálnych omšiach, spievať vždy všetky texty, určené na spev, treba dbať na to, aby sa nevynechával spev služobníkov a ľudu v sláveniach, ktoré sa konajú v nedele a v prikázané sviatky.

45 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 26 – 27; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 3d: AAS 59 (1967) s. 542.

46 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum Concilium*, č. 30.

47 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967, č. 16a: AAS 59 (1967) s. 305.

48 SV. AUGUSTÍN, *Homília* 336, 1: PL 38, 1472.

Pri výbere textov, ktoré sa majú skutočne spievať, treba dať prednosť tým, ktoré sú dôležitejšie, a najmä tým, ktoré má spievať kňaz alebo diakon, či lektor a na ktoré odpovedá ľud, alebo ktoré má predniesť kňaz spolu s ľudom.⁴⁹

41. Gregoriánsky spev nech má popredné miesto za rovnakých podmienok pred ostatnými spevmi, pretože je vlastný rímskej liturgii. Iné druhy posvätnéj hudby, predovšetkým polyfónia, sa vôbec nevyklúčujú, pokiaľ zodpovedajú duchu liturgického úkonu a napomáhajú účasť všetkých veriacich.⁵⁰ Keďže sa však v určité dni častejšie stretávajú veriaci z rozličných národov, je vhodné, aby títo veriaci v ľahších nápevoch vedeli po latinsky spievať spoločne aspoň niektoré časti omšového poriadku, najmä vyznanie viery a Modlitbu Pána.⁵¹

Gestá a držanie tela

42. Gestá a držanie tela tak kňaza, diakona a posluhujúcich, ako aj ľudu, majú smerovať k tomu, aby celé slávenie žiarilo dôstojnosťou a vznešenou jednoduchosťou, aby sa chápal pravý a úplný význam rôznych jeho častí a napomáhala sa spoluúčasť všetkých.⁵² Preto bude potrebné dávať pozor, aby to, čo určujú tieto Všeobecné smernice a tradičná prax rímskeho obradu, viac slúžilo spoločnému duchovnému dobru Božieho ľudu ako vlastným sklonom a úsudku. Jednotné držanie tela, ktoré majú zachovávať všetci zúčastnení, je znakom jednoty údov kresťanského spoločenstva, zhromaždených na svätú liturgiu, lebo vyjadruje a podporuje zmyšľanie a city ducha zúčastnených.

43. Veriaci nech stoja od začiatku vstupného spevu alebo keď prichádza kňaz k oltáru až do kolekty vrátane; počas spevu *Aleluja* pred evanjeliom a pri prednese evanjelia, pri vyznaní viery a pri modlitbe veriacich; ako aj od výzvy *Modlite sa, bratia* pred modlitbou nad obetnými darmi až do konca omše okrem toho, čo sa povie ďalej.

Sedieť sa má cez čítania pred evanjeliom a cez medzispev, pri homílii a kým sa pripravujú obetné dary, ako aj vtedy, keď sa chce po prijímaní zachovať posvätné ticho. Pri premenení si však veriaci majú kľaknúť, ak im v tom neprekáža zdravotný stav alebo nedostatok miesta, veľký počet zúčastnených alebo iné závažné príčiny. Tí však, čo nekľacia počas premenenia, nech sa hlboko ukлонia, keď si kňaz pokľakne po premenení.

Konferencia biskupov má však právo prispôbiť gestá a držanie tela, opísané v omšovom poriadku, povahe a rozumným národným zvyklostiam podľa noriem práva.⁵³ Treba však dávať pozor, aby zodpovedali zmyslu a povahe jednotlivých častí slávenia. Kde je zvyk, že ľud zostáva kľacať po skončení zvolania *Svätý* až do konca eucharistickej modlitby a pred prijímaním, keď kňaz hovorí *Hľa, Baránok Boží*, chvályhodne sa to môže zachovať.

Aby sa dosiahla jednota v pohyboch a držaní tela počas toho istého slávenia, veriaci nech poslúchnu pokyny, ktoré pri bohoslužbe dáva diakon alebo posluhujúci laik alebo kňaz, podľa toho, ako je to určené v misáli.

44. Ku gestám sa rátajú aj úkony a sprievody, keď kňaz s diakonom a posluhujúcimi prichádza k oltáru; keď diakon pred

49 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967, č. 7, 16: AAS 59 (1967) s. 302, 305.

50 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 116; tiež *tamže*, č. 30.

51 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 54; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter oecumenici*, 26. septembra 1964, č. 59: AAS 56 (1964) s. 891; inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967 č. 47: AAS 59 (1967) s. 314.

52 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii, *Sacrosanctum concilium*, č. 30, 34; porov. *tamže* tiež č. 21.

53 Porov. *tamže*, č. 40; KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ, inštrukcia *Varietates legitimæ*, 25. januára 1994, č. 41: AAS 87 (1995), s. 304.

ohlasovaním evanjelia prináša k ambóne evanjeliár alebo knihu evanjelií; keď veriaci prinášajú obetné dary a prístupujú k svätému prijímaniu.

Sluší sa, aby tieto úkony a sprievody boli dôstojné, možno ich sprevádzať patričnými spevmi podľa smerníc pre jednotlivé úkony.

Posvätné ticho

45. V patričnom čase treba zachovať, ako súčasť slávenia, aj posvätné ticho.⁵⁴ Jeho ráz závisí od toho, v ktorom bode liturgického slávenia sa zachováva. Pri úkone kajúcnosti a po výzve na modlitbu pomáha chvíľa ticha sústredene sa vnoriť do seba; po čítaniach alebo po homílii pomáha veriacim rozjímať o tom, čo počuli; po prijímaní umožňuje vnútornú modlitbu chvály a vďakvyzdania.

Už pred vlastným slávením omše je chvályhodné zachovať posvätné ticho v kostole, sakristii a prilahlých priestoroch, aby sa všetci nábožne a náležite pripravili na slávenie posvätného úkonu.

III. JEDNOTLIVÉ ČASTI SVÁTEJ OMŠE

A) ÚVODNÉ OBRADY

46. Úkony pred liturgiou slova, čiže vstupný spev, pozdrav, úkon kajúcnosti, vzývanie Pána (*Kýrie*), hymnus *Sláva Bohu na výsostiach* (*Glória*) a kolekta majú povahu začiatku, úvodu a prípravy.

Ich úlohou je utvoriť spoločenstvo zo zhromaždených veriacich a správne ich pripraviť na počúvanie Božieho slova a na dôstojné slávenie Eucharistie.

V niektorých sláveniach, ktoré sa spájajú s omšou podľa smerníc liturgických kníh, sa vynechávajú úvodné obrady alebo sa vykonávajú osobitným spôsobom.

Vstupný spev

47. Keď sa ľud zišiel a prichádza kňaz s diakonom a posluhujúcimi, začína sa spievať vstupný spev. Tento spev otvára slávenie bohoslužby, utužuje jednotu zhromaždených, ich myseľ uvádza do tajomstva liturgického obdobia alebo slávnosti a sprevádza prichádzajúceho kňaza a jeho asistenciu.

48. Vstupný spev spieva zbor spevákov striedavo s ľudom, alebo kantor s ľudom, alebo sám ľud, alebo sám zbor. Možno spievať antifónu s príslušným žalmom z Rímskeho graduála alebo z Jednoduchého graduála, alebo to môže byť aj iný spev primeraný posvätnému úkonu, liturgickej povahe dňa alebo obdobia.⁵⁵ Text tohto spevu nech je schválený konferenciou biskupov. Ak sa vstupný spev nespieva, recitujú antifónu uvedenú v misáli alebo veriaci, alebo niektorí z nich, alebo lektor, alebo ak to nie je možné, recituje ju sám kňaz, ktorý ju môže upraviť aj na spôsob úvodného povzbudenia (porov. č. 31).

Na Slovensku sa môžu spievať piesne z Jednotného katolíckeho spevníka, ako ich vybrala Konferencia biskupov Slovenska.

Pozdravenie oltára a zhromaždeného ľudu

49. Keď kňaz, diakoni a posluhujúci prídu do presbytéria, pozdravia oltár hlbokým úklonom.

Potom na znak úcty kňaz a diakon oltár pobozkajú; kňaz môže kríž a oltár incenzovať.

50. Po vstupnom speve kňaz, stojac pri sedadle, sa žehná znakom kríža spolu s celým zhromaždením; potom kňaz pozdravom oznamuje zhromaždenému spoločenstvu Pánovu prítomnosť. Týmto pozdravom a odpoveďou ľudu sa vyjadruje tajomstvo zhromaždenej Cirkvi.

54 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 30; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967, č. 17: AAS 59 (1967), s. 305.

55 Porov. JÁN PAVOL II., apoštolský list *Dies Domini*, 31. mája 1998, č. 50: AAS 90 (1998) s. 745.

Po pozdravení ľudu môže kňaz, alebo diakon, alebo posluhujúci laik krátko uviesť veriacich do omše dňa.

Úkon kajúcnosti

51. Potom kňaz vyzve všetkých na úkon kajúcnosti. Po krátkej chvíli ticha ho celé spoločenstvo vykoná formulou všeobecného vyznania hriechov a kňaz ho zakončí rozhrešením, ktoré však nemá účinok sviatosti pokánia.

V nedeľu, najmä vo Veľkonočnom období, namiesto obvyklého úkonu kajúcnosti sa môže konať požehnanie vody a pokropenie vodou na pamiatku krstu.⁵⁶

Pane, zmiluj sa – Kýrie eléison

52. Po úkone kajúcnosti vždy nasleduje vzývanie Pána *Pane, zmiluj sa*, ak už nebolo v samotnom úkone kajúcnosti. Keďže je to spev, ktorým veriaci volajú k Pánovi a prosia ho o milosrdenstvo, spravidla ho spievajú všetci, čiže má na ňom účasť ľud i zbor alebo kantor.

Každé zvolanie sa opakuje spravidla dvakrát, nevylučuje sa však väčší počet podľa požiadavky rozličných jazykov, ako aj hudobného umenia alebo iných okolností. Keď sa vzývanie Pána spieva ako súčasť úkonu kajúcnosti, vsúva sa pred jednotlivé zvolania „tropus“.

Hymnus Sláva Bohu na výsostiach (Glória)

53. *Sláva Bohu na výsostiach (Glória)* je prastarý a ctihodný hymnus. Ním Cirkev, zhromaždená v Duchu Svätom, oslavuje a vzýva Boha Otca a Baránka. Text tohto hymnu sa nemôže zameniť s iným. Začína ho kňaz, alebo ak je to vhodné kantor, alebo zbor. Spieva ho celé zhromaždenie súčasne alebo ľud striedavo so zborom, alebo sám zbor. Ak sa nespieva, majú ho

recitovať všetci spolu alebo si dva chóry navzájom odpovedajú. Spieva sa alebo recituje v nedele okrem adventných a pôstnych, na slávnosti a sviatky, ako aj pri osobitných slávnostnejších bohoslužbách.

Kolekta

54. Potom kňaz vyzve ľud na modlitbu. Všetci spolu s ním chvíľku mlčia, aby si uvedomili, že stoja pred Bohom, a aby si v mysli mohli zhrnúť svoje prosby. Potom kňaz prednesie modlitbu, ktorá sa zvyčajne volá „kolekta“; ňou sa vyjadruje povaha bohoslužby. Podľa pradávejnej tradície Cirkvi sa táto modlitba spravidla obracia k Bohu Otcovi skrze Krista v Duchu Svätom⁵⁷ a končí sa trojičným, to znamená dlhším záverom, týmto spôsobom:

- ak sa obracia na Otca: *Skrze nášho Pána Ježiša Krista, tvojho Syna, ktorý je Boh a s tebou žije a kraluje v jednote Ducha Svätého po všetky veky vekov;*
- ak sa obracia na Otca, ale na konci sa v nej spomína Syn: *Lebo on je Boh a s tebou žije a kraluje v jednote Ducha Svätého po všetky veky vekov;*
- ak sa obracia na Syna: *Lebo ty si Boh a žiješ a kraluješ s Bohom Otcom v jednote Ducha Svätého po všetky veky vekov.*

Ľud sa pripája k modlitbe a zvolaním *Amen* si ju osvojuje. V omši sa prednáša vždy len jediná kolekta.

B) LITURGIA SLOVA

55. Hlavnú časť liturgie slova tvoria čítania zo Svätého písma s medzispevmi. Homília, vyznanie viery a spoločná modlitba, čiže modlitba veriacich, ju rozvíjajú a zakončujú. V čítaniach, ktoré potom vysvetľuje homília, Boh hovorí k svojmu ľudu,⁵⁸ zjavuje tajomstvo vykúpenia a spásy a poskytuje duchovný pokrm. Ba vo svojom

56 Porov. nižšie, Dodatok II, Obrad požehnanja vody a pokropenia ľudu, s. 1611 – 1615.

57 Porov. TERTULIÁN, *Adversus Marcionem*, IV, 9: CCSL 1, s. 560; ORIGENES, *Disputatio cum Heraclida*, č. 4, 24: SCh 67, s. 62; *Statuta Concilii Hipponensis Breviata*, 21: CCSL 149, s. 39.

58 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 33.

slove je sám Kristus prítomný uprostred veriacich.⁵⁹ Toto Božie slovo si ľud osvojuje posvätným tichom a spevmi a vnútorný súhlas s ním vyjadruje aj vyznaním viery. Napokon ľud, posilnený Božím slovom, v modlitbe veriacich prednáša svoje prosby za potreby celej Cirkvi a za spásu sveta.

Posvätné ticho

56. Liturgia slova nech sa slávi tak, aby napomáhala meditáciu, preto sa rozhodne treba vyvarovať každej forme náhlenia, ktoré prekáža sústredeniu. Na to sú vhodné aj krátke chvíle posvätného ticha prispôbené zhromaždenému spoločenstvu. V tichu sa pôsobením Ducha Svätého Božie slovo srdcom prijíma a odpoveď sa pripravuje modlitbou. Tieto chvíle posvätného ticha sa vhodne môžu zachovať, napríklad pred samým začatím liturgie slova, po prvom a druhom čítaní a napokon po skončení homílie.⁶⁰

Biblické čítania

57. V čítaniach sa veriacim pripravuje stôl Božieho slova a otvárajú sa im biblické poklady.⁶¹ Je preto lepšie zachovať usporiadanie biblických čítaní, aby osvetlilo jednotu oboch Zákonov a dejín spásy; nie je dovolené čítania a rezponzóriový žalm, ktoré obsahujú Božie slovo, zamieňať inými nebiblickými textami.⁶²

58. V slávení omše s účasťou ľudu sa majú čítania prednášať vždy z ambóny.

59. Podľa tradície úloha prednášať čítania nie je predsednícka, ale služobná. Čítania preto prednáša lektor, evanjelium však ohlasuje diakon, alebo ak diakon nie je prítomný, tak iný kňaz. Ak však nie je prítomný diakon alebo iný kňaz, číta evanjelium sám celebrujúci kňaz; podobne keď chýba

iný schopný lektor, celebrujúci kňaz prednáša aj ostatné čítania.

Po jednotlivých čítaniach ten, ktorý číta, prednesie aklamáciu, na ktorú zhromaždený ľud odpoveďou preukáže úctu Božiemu slovu, ktoré prijal s vierou a vnútornou vďačnosťou.

60. Čítanie evanjelia je vrcholom liturgie slova. Liturgia učí, že čítaniu evanjelia patrí tá najväčšia úcta. Veď v porovnaní s ostatnými čítaniami ho vyznačuje osobitnou poctou, a to jednak tým, že na jeho ohlasovanie určuje služobníka, ktorý sa na vykonanie služby pripravuje požehnaním alebo modlitbou, jednak tým, že veriaci stoja a aklamáciami uznávajú a hlásajú, že Kristus je medzi nimi a k nim hovorí, a napokon aj tým, že sa evanjeliáru preukazujú osobitné prejavy úcty.

Responzóriový žalm

61. Po prvom čítaní nasleduje rezponzóriový žalm, ktorý je integrálnou časťou liturgie slova a má veľký liturgický a pastoračný význam, pretože napomáha rozjímanie o Božom slove. Responzóriový žalm nech zodpovedá každému jednému čítaniu a spravidla sa berie z lekcionára.

Je správne rezponzóriový žalm spievať, aspoň rezponzórium, ktoré prislúcha ľudu. Preto žalmista, čiže spevák žalmu, prednáša verše žalmu z ambóny alebo z iného vhodného miesta. Celé zhromaždenie sedí a počúva, ba zvyčajne sa na ňom zúčastňuje spievaním rezponzória, ak sa žalm neprednáša súvisle, t. j. bez rezponzória. Aby však ľud mohol ľahšie zaspievať odpoveď na žalm, vybrali sa niektoré odpovede a žalmy na rozličné obdobia v roku a na rozličné druhy sviatkov; tieto sa môžu použiť namiesto textu zodpovedajúceho čítaniu vždy, keď sa žalm spieva. Ak sa žalm nemôže spievať, recituje sa spôsobom, ktorý je

59 Porov. *tamže*, č. 7.

60 Porov. RÍMSKY MISÁL, *Poriadok omšových čítaní*, druhé typické vydanie, Úvod, č. 28.

61 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 51.

62 Porov. JÁN PAVOL II., apoštolský list *Vicesimus quintus annus*, 4. decembra 1988, č. 13: AAS 81 (1989) s. 910.

vhodnejší na podpora meditačie Božieho slova.

Namiesto žalmu vyznačeného v lekcionári sa môže spievať aj rezponzóriom graduála z Rímskeho graduála alebo rezponzóriový či alelujový žalm z Jednoduchého graduála, ako ich uvádzajú spomenuté knihy.

Zvolanie pred čítaním evanjelia

62. Po čítaní, ktoré bezprostredne predchádza evanjelium, sa spieva *Aleluja* alebo iný spev určený rubrikami, ako si to vyžaduje liturgické obdobie. Toto zvolanie vytvára obrad či vlastný úkon; ním zhromaždenie veriacich prijíma Pána, ktorý bude k nemu hovoriť v evanjeliu, aj ho pozdravuje a vyznáva svoju vieru spevom. Zbor alebo kantor predspevujú, všetci spievajú postojacky, a ak treba opakujú; verš však spieva zbor alebo kantor.

- a) *Aleluja* sa spieva v každom období okrem Pôstneho. Verše sa berú z lekcionára alebo z graduála.
- b) V Pôstnom období sa spieva miesto *Aleluja* verš pred evanjeliom vyznačený v lekcionári. Môže sa spievať aj iný žalm alebo traktus, ako sa nachádza v graduáli.

63. Keď je pred evanjeliom iba jedno čítanie:

- c) v období, keď sa používa *Aleluja*, možno vziať alelujový žalm alebo žalm a *Aleluja* so svojím veršom;
- d) v období, keď sa *Aleluja* nepoužíva, možno použiť žalm a verš pred evanjeliom alebo len žalm.
- e) *Aleluja* alebo verš pred evanjeliom, ak sa nespieva, môže sa vynechať.

64. Sekvencia je okrem dní Veľkej noci a Turíc nezáväzná a spieva sa pred *Aleluja*.

Homília

65. Homília je súčasťou liturgie a veľmi sa odporúča.⁶³ Je totiž nevyhnutná na zveladenie kresťanského života. Má byť výkladom niektorého bodu Svätého písma, ktoré sa číta, alebo iného textu ordinária alebo propria omše dňa so zreteľom na slávené tajomstvo alebo na osobitné potreby poslucháčov.⁶⁴

66. Homíliu má spravidla povedať sám celebrujúci kňaz alebo ju môže zveriť koncelebrujúcemu kňazovi, alebo niekedy, ak je to vhodné, aj diakonovi, nikdy však nie laikovi.⁶⁵ Vo zvláštnych prípadoch a z náležitých dôvodov môže predniesť homíliu aj biskup alebo kňaz, ktorý je prítomný na slávení, aj keď nemôže koncelebrovať.

V nedele a prikázané sviatky má byť homília vo všetkých omšiach, ktoré sa slávia za účasti ľudu, a môže sa vynechať iba z vážnej príčiny; odporúča sa aj v iných dňoch, najmä vo všedné dni Adventného, Pôstneho a Veľkonočného obdobia, ako aj v iné sviatky a vtedy, keď sa zíde v kostole viac ľudí.⁶⁶

Je vhodné po homílii zachovať krátku chvíľu posvätného ticha.

Vyznanie viery – Krédo

67. Symbol, čiže vyznanie viery, vedie k tomu, aby všetok zhromaždený ľud odpovedal na Božie slovo zvestované v čítaniach zo Svätého písma a vysvetlené v homílii a aby prednášaním pravidiel viery, formulou schválenou na liturgické použitie, spomínal

63 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 52; porov. *Kódex kánonického práva*, kán. 767 § 1.

64 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter oecumenici*, 26. septembra 1964, č. 54: AAS 56 (1964) s. 890.

65 Porov. *Kódex kánonického práva*, kán. 767 § 1; PÁPEŽSKÁ KOMISIA NA AUTENTICKÉ VYSVETLOVANIE KÓDEXU KÁNONICKÉHO PRÁVA, odpoveď na pochybnosť okolo kán. 767 § 1: AAS 79 (1987) s. 1249; Medzidikasteriálna inštrukcia o niektorých otázkach okolo očakávanej spolupráce veriacich laikov v kňazskej službe, *Ecclesiae de mysterio*, 15. augusta 1997, čl. 3: AAS 89 (1997), s. 864.

66 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter oecumenici*, 26. septembra 1964, č. 53: AAS 56 (1964) s. 890.

a vyznával veľké tajomstvá viery, prv ako by sa začalo ich slávenie v Eucharistii.

68. Vyznanie viery má spievať alebo prednášať kňaz s ľudom v nedele a na slávnosti. Možno ho však odriekať aj pri slávnostnejších bohoslužbách.

Ak sa spieva, začína ho kňaz, alebo ak je to vhodné, kantor alebo zbor, spievajú ho však všetci spolu, alebo ľud striedavo so zborom. Ak sa nespieva, recitujú ho všetci spolu alebo dva zbory si navzájom odpovedajú.

Modlitba veriacich

69. Vo všeobecnej modlitbe, čiže v modlitbe veriacich, keď ľud vierou prijal Božie slovo, nejakým spôsobom naň odpovedá a vykonáva úlohu svojho krstného kňazstva, prináša Bohu prosby za spásu všetkých. Treba, aby sa táto modlitba spravidla konala pri omšiach za účasti ľudu, a to tak, že sa prednášajú prosby za svätú Cirkev, za svetskú vrchnosť, za sužovaných rozličnými ťažkosťami, ako aj za všetkých ľudí a za spásu celého sveta.⁶⁷

70. Poradie prosieb je spravidla toto:

- a) za potreby Cirkvi,
- b) za svetskú vrchnosť a za spásu sveta,
- c) za sužovaných ťažkosťami každého druhu,
- d) za miestne spoločenstvo.

Pri osobitnej slávnosti, ako je birmovanie, sobáš, pohreb, možno však v poradí úmyslov uprednostniť tie, ktoré sa vzťahujú na osobitnú príležitosť.

71. Modlitbu riadi celebrujúci kňaz od sedadla. Sám ju krátkym povzbudením uvedie, a tým vyzve veriacich na modlitbu a sám ju modlitbou zakončí. Úmysly, ktoré sa prednášajú, majú byť triezve, vytvore-

né s rozumnou slobodou a krátko, aby vyzdvihli prosby celého spoločenstva.

Úmysly prednáša z ambóny prípadne iného vhodného miesta diakon, kantor, lektor alebo veriaci laik.⁶⁸

Ľud postojacky vyjadrí svoju prosbu alebo spoločným zvolaním po prednesení jednotlivých úmyslov, alebo tichou modlitbou.

C) LITURGIA EUCHARISTIE

72. Pri Poslednej večeri Kristus ustanovil obeť a veľkonočnú hostinu, ktorou sa v Cirkvi ustavične sprítomňuje obeť kríža, keď kňaz, zastupujúci Krista Pána, koná to isté, čo konal sám Pán a čo prikázal učeníkom robiť na svoju pamiatku.⁶⁹

Kristus totiž vzal chlieb a kalich, vzdal vďaky, lámal chlieb, dal ho učeníkom, hovoriac: Vezmite, jedzte, pite: toto je moje Telo, toto je kalich mojej Krvi. Toto robte na moju pamiatku. Preto Cirkev usporiadala celé slávenie liturgie Eucharistie tak, aby jej jednotlivé časti zodpovedali Kristovým slovám a úkonom, a to takto:

- 1) Pri príprave darov sa na oltár prináša chlieb a víno s vodou, čiže tie prvky, ktoré Kristus vzal do svojich rúk.
- 2) V eucharistickej modlitbe sa vzdáva Bohu vďaka za celé dielo spásy a obetované dary sa stávajú Kristovým Telom a Krvou.
- 3) V lámaní chleba a v prijímaní veriacich, hoci mnohí, z jedného chleba prijímajú Telo a Krv Pána z jedného kalicha takisto, ako ich kedysi prijímali apoštoli z rúk Krista.

Príprava darov

73. Na začiatku liturgie Eucharistie sa k oltáru prinášajú dary, ktoré sa stanú Kristovým Telom a Krvou.

67 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 53.

68 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter œcumenici*, 26. septembra 1964, č. 56: AAS 56 (1964) s. 890.

69 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 47; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 3a, b: AAS 59 (1967) s. 540 – 541.

Predovšetkým sa pripraví oltár, čiže stôl Pána, ktorý je stredom celej eucharistickej liturgie.⁷⁰ Položí sa naň korporál, purifikatórium, misál a kalich, ak sa nepripravuje pri stolíku (abakuse).

Potom sa prinášajú obetné dary. Je chvályhodné, keď veriaci sami prinášajú chlieb a víno. Kňaz alebo diakon ich prevezme na vhodnom mieste, aby ich priniesol na oltár. Hoci chlieb a víno, určené na bohoslužbu, veriaci už neprinášajú zo svojho ako kedysi, jednak obrad prinášania darov si zachováva duchovnú silu a význam.

Možno prijať aj peniaze alebo iné dary pre chudobných alebo na kostol, ktoré veriaci prinášajú alebo ktoré sa vyberajú v kostole. Kladú sa na vhodné miesto mimo eucharistického stola.

74. Sprievod, v ktorom sa prinášajú obetné dary, sprevádza spev na obetovanie (porov. č. 37, b). Spieva sa aspoň dovtedy, kým sa dary nepoložia na oltár. O tom, ako sa má spievať, platí to isté ako pri vstupnom speve (porov. č. 48). Obrad na obetovanie môže vždy sprevádzať spev, aj keď sa neprinášajú obetné dary.

75. Chlieb a víno kladie kňaz na oltár a úkon sprevádza stanovenými formulami. Keď kňaz položí dary na oltár, môže ich incenzovať, potom incenzuje kríž, ako aj oltár, aby sa naznačilo, že obeta Cirkvi a jej modlitba vystupujú ako vôňa kadidla pred Božiu tvár. Potom môže diakon alebo iný posluhujúci incenzovať kňaza pre jeho posvätný úrad a ľud z dôvodu krstnej hodnosti.

76. Potom si kňaz umýva ruky na boku oltára; týmto obradom sa naznačuje túžba po vnútornom očistení.

Modlitba nad obetnými darmi

77. Po položení obetných darov na oltár a po vykonaní sprievodných obradov kňaz vyzve veriacich, aby sa s ním modlili. Modlitba nad obetnými darmi uzatvára prípra-

vu obetných darov a začne sa eucharistická modlitba.

V omši sa hovorí jediná modlitba nad obetnými darmi, ktorá sa zakončuje kratším záverom: *Skrze Krista, nášho Pána*. Ak sa v jej závere spomína Syn, končí sa: *Lebo on žije a kraluje na veky vekov*.

Ľud sa pripája k modlitbe a zvolaním *Amen* si ju osvojuje.

Eucharistická modlitba

78. Teraz sa začína ústredná a vrcholná časť celého slávenia – eucharistická modlitba, modlitba vzdávania vďaky a posvätenia. Kňaz vyzýva ľud, aby pozdvihol srdce k Pánovi modlitbou a vzdávaním vďaky a pridružuje si ho v modlitbe, ktorú v mene celého spoločenstva a skrze Ježiša Krista vo Svätom Duchu vysiela k Bohu Otcovi. Zmyslom tejto modlitby je, aby sa pri vyznávaní veľkých Božích skutkov a pri prinášaní obety celé zhromaždenie veriacich spojilo s Kristom. Eucharistická modlitba si vyžaduje, aby ju všetci počúvali v tichosti a pozorne.

79. Hlavné prvky, z ktorých sa skladá eucharistická modlitba, možno rozdeliť takto:

- Vzdávanie vďaky (vyjadruje ho najmä prefácia – pieseň vďaky): ním kňaz v mene všetkého svätého ľudu oslavuje Boha Otca a ďakuje mu za celé dielo spásy alebo za nejaký osobitný aspekt diela spásy podľa dňa, sviatku alebo obdobia.
- Zvolanie – ktorým sa celé zhromaždenie pripája k nebeským zástupom a spieva *Svätý*. Toto zvolanie je súčasťou eucharistickej modlitby a vyslovuje ho všetok ľud spolu s kňazom.
- Epikléza: ňou Cirkev osobitnými výzvami prosí, aby mocou Ducha Svätého boli posvätené obetné dary ľudu, čiže aby sa stali Kristovým Telom a Krvou, a aby nepoškvrnená obeť bola na spásu tým, čo budú mať na nej účasť pri svätom prijímaní.

70 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter oecumenici*, 26. septembra 1964, č. 91: AAS 56 (1964) s. 898; inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 24: AAS 59 (1967) s. 554.

- d) Opis ustanovenia Eucharistie a konsekrácia: slovami a úkonmi Krista sa koná obeta, ktorú Kristus ustanovil pri Poslednej večeri, keď pod spôsobmi chleba a vína obetoval svoje Telo a Krv a dal ich za pokrm a nápoj apoštolom a prikázal im nepretržite sláviť toto tajomstvo.
- e) Anamnéza: ňou Cirkev, plniac príkaz, ktorý prostredníctvom apoštolov dostala od Krista Pána, koná pamiatku Krista a pripomína si jeho požehnané umučenie, slávne zmŕtvychvstanie a nanebovstúpenie.
- f) Obetovanie: ním v spomínanej pamiatke Cirkev, a to najmä tá, ktorá je tu teraz zhromaždená, prináša v Duchu Svätom Otcovi nepoškvrnenú obeť. Cirkev si však želá, aby veriaci prinášali nielen nepoškvrnenú obeť, ale aby sa učili obetovať aj samých seba,⁷¹ aby sa prostredníctvom Krista zo dňa na deň zdokonaľovali v spojení s Bohom a medzi sebou, a tak aby napokon Boh bol všetko vo všetkých.⁷²
- g) Príhovory: nimi sa vyjadruje, že Eucharistia sa slávi v spoločenstve s celou Cirkvou, nebeskou i pozemskou, a že sa obeta koná za ňu a za všetkých jej členov, živých i mŕtvych, povolaných na účasť na vykúpení a na spásu získanú Telom a Krvou Krista.
- h) Záverečná doxológia: ňou sa vyjadruje oslava Boha: ľud ju zvolaním *Amen* potvrdzuje a zakončuje.

Obrad prijímania

80. Keďže eucharistická slávnosť je veľkonočnou hostinou, je prospešné, aby podľa Pánovho príkazu veriaci dostatočne pripravení prijali jeho Telo a Krv ako duchovný pokrm. Na to poukazuje lámanie chleba a iné prípravné obrady, ktorými sa veriaci bezprostredne pripravujú na prijímanie.

Modlitba Pána

81. V Modlitbe Pána žiadame každodenný chlieb, ktorým sa kresťanom predovšetkým naznačuje eucharistický chlieb, a prosíme o očistenie od hriechov, aby sa sväté veci dávali naozaj svätým. Kňaz vyzve na modlitbu a všetci veriaci sa spolu s kňazom modlia Modlitbu Pána; potom sám kňaz pripája embolizmus, ktorý ľud uzaviera doxológiou. Embolizmus rozvíja poslednú prosbu Modlitby Pána; prosí, aby celé spoločenstvo veriacich bolo zbavené moci zla.

Výzva, vlastná Modlitba Pána, embolizmus a doxológia, ktorou ho ľud zakončuje, sa spievajú alebo nahlas recitujú.

Obrad pokoja

82. Nasleduje obrad pokoja, ktorým Cirkev vyprosuje pokoj a jednotu pre seba a pre celú ľudskú rodinu a veriaci si prejavujú cirkevné spoločenstvo a vzájomnú lásku prv, ako prijímú sviatosť. Spôsob, ako si dávať znak pokoja, nech ustália konferencie biskupov podľa povahy a zvykov príslušných národov. Je však vhodné, aby každý naznačil znak pokoja triezvo iba najbližšie stojacim.

Lámanie chleba

83. Kňaz láme eucharistický chlieb, ak je potrebné, za pomoci diakona alebo koncelebranta. Úkon lámania chleba, ktorý konal Kristus pri Poslednej večeri, dal v apoštolských časoch meno celej eucharistickej obete. Naznačuje, že mnohí veriaci sa stávajú jedným telom prijímaním z jedného chleba života, ktorým je Kristus. On pre spásu sveta zomrel a vstal z mŕtvych (*1 Kor 10, 17*). Lámanie chleba sa začína po odovzdaní znaku pokoja a nech sa koná s príslušnou dôstojnosťou, nech sa však zbytočne nepredlžuje a nevenuje sa mu neprimeraná

71 DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätné liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 48; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 12: AAS 59 (1967) s. 548 – 549.

72 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätné liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 48; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 5; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 12: AAS 59 (1967) s. 548 – 549.

dôležitosť. Tento obrad je vyhradený kňazovi a diakonovi.

Kňaz láme chlieb a časť hostie vpusť do kalicha na znak jednoty Tela a Krvi Pána v diele spásy, totiž Tela Ježiša Krista živého a osláveného. Podľa zvyku zbor alebo kantor spieva, alebo aspoň nahlas recituje prosbu *Baránok Boží*, pričom ľud nato odpovedá. Táto prosba sprevádza lámanie chleba a môže sa opakovať viackrát až do skončenia obradu. Posledný raz sa zakončí slovami *daruj nám pokoj*.

Sväté prijímanie – Communio

84. Kňaz sa tichou modlitbou pripravuje, aby s úžitkom prijal Kristovo Telo a Krv. To isté robia veriaci tichou modlitbou.

Potom kňaz ukáže veriacim eucharistický chlieb nad paténou alebo nad kalichom a pozýva ich na Kristovu hostinu. Zároveň si však predpísanými slovami evanjelia vzbudí spolu s veriacimi úkon pokory. *Na Slovensku veriaci kľacia na výzvu Hľa, Baránok Boží. Potom idú v zástupe prijať sviatosť.*

85. Veľmi sa žiada, aby veriaci prijímali Pánovo Telo z hostií premenených v tej istej omši, tak ako je viazaný konať aj sám kňaz, a aby v určených prípadoch mali účasť na kalichu (porov. č. 283). Tak sa aj znakmi lepšie vyjadri, že prijímanie je účasťou na obete, ktorá sa práve koná.⁷³

86. Kým kňaz prijíma sviatosť, začína sa spev na prijímanie. Tento spev má jednou hlasov vyjadriť duchovnú jednotu prijímajúcich, prejaviť radosť srdca a väčšmi osvetliť „komunitárnu“ povahu sprievodu k prijatiu Eucharistie. Spev pokračuje do kľak sa vysluhuje veriacim sviatosť.⁷⁴ Ak sa má však po prijímaní spievať hymnus, nech sa spev na prijímanie včas zakončí. Treba dbať na to, aby aj speváci mohli pohodlne prijímať.

87. Pre spev na prijímanie sa môže použiť buď antifóna z Rímskeho graduála, buď so žalmom, alebo len sama antifóna, alebo antifóna z Jednoduchého graduála, alebo iný vhodný spev schválený konferenciou biskupov. Spieva buď sám zbor, buď kantor alebo zbor spolu s ľudom.

Ak sa nespieva, môžu recitovať príslušnú antifónu z misála buď všetci veriaci, alebo niektorí z nich, alebo sám lektor. Ak ju nerecituje nikto, sám kňaz ju prednesie po svojom prijímaní, ale pred prijímaním veriacich.

88. Po rozdávaní prijímania kňaz a veriaci sa podľa okolností chvíľu v tichosti modlia. Keď sa uzná za dobré, celé zhromaždenie môže spievať aj žalm, nejaký chválospev alebo hymnus na poďakovanie.

89. Na doplnenie prosieb Božieho ľudu, ako aj na zakončenie celého obradu prijímania, kňaz prednesie modlitbu po prijímaní, v ktorej prosí o ovocie sláveného tajomstva. V omši sa hovorí jediná modlitba po prijímaní, ktorá sa zakončuje krátkym záverom, to je:

- ak sa obracia na Otca: *Skrze Krista, nášho Pána;*
- ak sa obracia na Otca, ale na konci sa v nej spomína Syn: *Lebo on žije a kraľuje na veky vekov;*
- ak sa obracia na Syna: *Lebo ty žiješ a kraľuješ na veky vekov;*

Ľud si modlitbu osvojí zvolaním *Amen*.

D) ZÁVEREČNÉ OBRADY

90. Záverečné obrady obsahujú:

- a) krátke oznamy, ak sú potrebné;
- b) pozdrav a požehnanie kňaza, ktoré sa v niektoré dni a príležitosti obohacuje

73 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 31, 32: AAS 59 (1967) s. 558 – 559; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ, inštrukcia *Immense caritatis*, 29. januára 1973, č. 2: AAS 65 (1973) s. 267, 268.

74 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE SVIATOSTI A BOŽÍ KULT, inštrukcia *Inestimabile donum*, 3. apríla 1980, č. 17: AAS 72 (1980) s. 338.

a vyjadruje modlitbou nad ľudom alebo inou slávnostnejšou formou;

- c) prepustenie ľudu diakonom alebo kňazom s povzbudením, aby sa každý odobral do svojej práce chváliac a oslavujúc Boha;
- d) pobožkanie oltára kňazom a diakonom; potom kňaz, diakon a ostatní posluhujúci pozdravia oltár hlbokým úklonom.

Kapitola III. POVINNOSTI A SLUŽBY PRI OMŠI

91. Eucharistické slávenie je úkon Krista a Cirkvi, totiž svätého ľudu zjednoteného a usporiadaného pod vedením biskupa. Preto prináleží celému telu Cirkvi, robí ho zjavným a vplýva naň; jeho jednotlivých údov sa však týka rozličným spôsobom podľa rozdielnosti stavov, úloh a činnej účasti.⁷⁵ Kresťanský ľud, ktorý je „vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, jeho vlastný ľud“, tým vyjadruje svoje nepretržité a hierarchické usporiadanie.⁷⁶ Pri liturgických úkonoch nech každý, tak vysvätení služobníci, ako aj veriaci, ktorí zastávajú úrad alebo službu, konajú len to a všetko to, čo im prináleží.⁷⁷

I. O POVINNOSTIACH A SLUŽBÁCH VYSVÄTENÝCH OSÔB

92. Každé zákonité slávenie Eucharistie riadi biskup osobne alebo prostredníctvom kňazov, svojich pomocníkov.⁷⁸ Keď je biskup prítomný na omši, ktorá sa slávi za účasti ľudu, jemu najviac patrí, aby

slávil Eucharistiu a pri slávení omše si pridružil kňazov ako koncelebrantov. Je to tak nielen preto, aby sa zvýšila vonkajšia slávnostnosť obradu, ale aby sa tým v plnšom svetle vyjadrilo tajomstvo Cirkvi, „sviatosť jednoty“.⁷⁹

Ak však biskup neslávi Eucharistiu, ale poveruje tým iného, vtedy je vhodné, aby s náprsným krížom, štólou a pluviálom oblečeným na albe sám viedol liturgiu slova a na konci omše udelil požehnanie.⁸⁰

93. Aj kňaz, ktorý v Cirkvi z moci svätenia má právo v spoločenstve veriacich prinášať obetu ako Kristov zástupca,⁸¹ stojí na čele tu a teraz zideného veriaceho ľudu, predseďa pri jeho modlitbe, ohlasuje mu posolstvo spásy, spája sa s ľudom, keď skrze Krista v Duchu Svätom prináša obetu Bohu Otcovi, svojim bratom dáva chlieb večného života a sám má účasť na tom istom chlebe. Keď teda slávi Eucharistiu, má dôstojne a pokorne slúžiť Bohu a ľuďom. Svojím správaním, ako aj vyslovovaním posvätných textov, má pripomínať veriacim živú prítomnosť Krista.

94. Mocou prijatia sviatostnej vysviacky dostáva diakon po kňazovi prvé miesto medzi tými, ktorí posluhujú pri eucharistickom slávení. Lebo posvätný stav diakonátu si už od dávnych apoštolských čias Cirkev veľmi ctíla.⁸² V omši má diakon svoju vlastnú úlohu: ohlasuje evanjelium a niekedy aj káže Božie slovo, ohlasuje úmysly pri spoločných modlitbách veriacich, slúži kňazovi, pripravuje oltár a posluhuje pri slávení obety, veriacim rozdáva Eucharistiu, najmä pod spôsobom vína, a prípadne dáva ľudu pokyny, aké gestá a postoje má zaujať celé zhromaždenie.

75 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 26.

76 Porov. *tamže*, č. 14.

77 Porov. *tamže*, č. 28.

78 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, č. 26, 28; konštitúcia o posvätej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 42.

79 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 26.

80 Porov. *Ceremoniale episcoporum*, č. 175 – 186.

81 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, č. 28; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 2.

82 Porov. PAVOL VI., apoštolský list *Sacrum diaconatus Ordinem*, 18. júna 1967: AAS 59 (1967) 697 – 704; PONTIFICALE ROMANUM, *De Ordinatione Episcoporum, presbyterorum et diaconorum*, editio typica altera 1989, č. 173.

II. POVINNOSTI A SLUŽBY BOŽIEHO ĽUDU

95. Pri slávení omše tvoria veriaci sväté spoločenstvo, vykúpený ľud a kráľovské kňazstvo, aby vzdávali Bohu vďaky a obetovali nepoškvrnenú obeť nielen rukami kňaza, ale spolu s ním, a naučili sa obetovať aj samých seba.⁸³ Nech sa to však snažia prejavovať hlbokou nábožnosťou a láskou voči bratom zúčastneným na tej istej bohoslužbe.

Nech sa stránia akýchkoľvek osobitných záľub a nejednotnosti a nech pamätajú na to, že majú jediného Otca v nebi, a preto všetci sú si bratmi a sestrami.

96. Nech utvárajú jedno telo, či už počúvaním Božieho slova, alebo účasťou na modlitbách a speve, predovšetkým však spoločným prinášaním obety a spoločnou účasťou na Pánovom stole. Táto jednota krásne vysvitá z gest a postojov tela, keď ich veriaci konajú spoločne.

97. Nech sa veriaci nezdráhajú s radosťou poslúžiť Božiemu ľudu, kedykoľvek sa od nich žiada, aby nejakou zvláštnou službou alebo úlohou pomohli pri bohoslužbe.

III. O ZVLÁŠTNÝCH SLUŽBÁCH

Služba ustanoveného akolytu a lektora

98. Akolyta je ustanovený, aby slúžil pri oltári a pomáhal kňazovi i diakonovi. Má na starosti hlavne prípravu oltára a posvätných nádob, a ak je to naozaj potrebné, aj vysluhovanie Eucharistie v mimoriadnom prípade.⁸⁴

V službe oltára má akolyta svoje vlastné úlohy, ktoré má aj sám plniť (porov. č. 187 – 193).

99. Lektor je ustanovený na prednes čítaní zo Svätého písma okrem evanjelia. Môže predniesť aj úmysly všeobecnej modlitby a – keď niet žalmistu – aj žalm medzi čítaniami.

Lektor má určenú úlohu (porov. č. 194 – 198) pri slávení Eucharistie a má ju aj plniť.

Ostatné služby

100. Ak chýba ustanovený akolyta, môžu byť určení na službu oltára a na pomoc kňazovi a diakonovi laickí služobníci, aby nosili kríž, sviece, kadidlo, chlieb, víno, vodu a boli aj ustanovení ako mimoriadni vysluhovatelia svätého prijímania.⁸⁵

101. Ak chýba ustanovený lektor, treba určiť iných laikov na prednášanie čítaní Svätého písma, dobre pripravených plniť túto službu dôstojne, vhodne a horlivo, aby sa u veriacich pri počúvaní posvätných čítaní podnietila v srdci láska k Svätému písmu a živý záujem oň.⁸⁶

102. Žalmistovi prislúcha úloha spievať žalm alebo iný biblický spev medzi čítaniami. Aby žalmista svoju úlohu mohol riadne zastávať, má vedieť spievať žalmy a mať aj dobrý prednes a výslovnosť.

103. Medzi veriacimi má osobitné liturgické poslanie zbor spevákov (*schola cantorum*) alebo chór, ktorému prináleží starať sa o časti jemu vlastné podľa rozličných druhov spevu a podnecovať veriacich do činnej účasti na speve.⁸⁷ Čo sa hovorí o zbere

83 DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätných liturgiách *Sacrosanctum concilium*, č. 48; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 12: AAS 59 (1967) s. 548 – 549.

84 Porov. *Kódex kánonického práva*, kán. 910 § 2; medzidikasteriálna inštrukcia o niektorých otázkach okolo očakávanej spolupráce veriacich laikov v kňazskej službe *Ecclesiae de mysterio*, 15. augusta 1997, čl. 8: AAS 89 (1997), s. 871.

85 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ, inštrukcia *Immense caritatis*, 29. januára 1973, č. 1: AAS 65 (1973) s. 265 – 266; *Kódex kánonického práva*, kán. 230 § 3.

86 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätných liturgiách *Sacrosanctum concilium*, č. 24.

87 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967, č. 19: AAS 59 (1967) s. 306.

spevákov, platí aj o ostatných hudobníkoch, najmä však o organistovi.

104. Je dobré mať kantora alebo dirigenta, ktorý by viedol a sprevádzal spev ľudu. Keď niet speváckeho zboru, kantor má úlohu viesť rozličné spevy s patričnou účasťou ľudu.⁸⁸

105. Liturgickú službu konajú aj:

- a) sakristián (kostolník), ktorý starostlivo pripravuje liturgické knihy, rúcha a ostatné, čo je potrebné na slávenie omše.
- b) Komentátor, ktorý veriacim dáva v prípade potreby krátke vysvetlenie a úpravy, aby ich uviedol do bohoslužby, aby ju lepšie porozumeli. Úpravy komentátora majú byť dôkladne pripravené, stručné a vecné. Pri plnení svojej úlohy stojí komentátor na vhodnom mieste pred veriacimi, ale nie na ambóne.
- c) Zberatelia: v kostole robia zbierky (na cirkevné účely).
- d) Uvádzači: v niektorých krajoch vítajú veriacych pri bráne kostola a uvádzajú ich na príslušné miesta. Okrem toho sa starajú o poriadok pri liturgických sprievodoch.

106. Je vhodné, aby bol aspoň v katedrál-nych a väčších chrámoch kompetentný služobník – ceremoniár. Má sa starať o riadny priebeh bohoslužieb a o to, aby vysvätení služobníci a veriacy konali svoju službu dôstojne, presne a nábožne.

107. Na liturgické služby, ktoré nie sú vlastné kňazovi alebo diakonovi a o ktorých sa hovorilo vyššie (č. 100 – 106), môže farár alebo správca kostola vybrať vhodných laikov⁸⁹ a môže im ich zveriť liturgickým požehnaním a dočasným poverením. Čo sa týka úlohy posluhovať kňazovi pri oltári, treba zachovať normy, ktoré dal biskup pre svoju diecézu.

IV. ROZDELENIE ÚLOH A PRÍPRAVA SLÁVENIA

108. Jeden a ten istý kňaz má vykonávať predsednícke úlohy vo všetkých častiach omše okrem toho, čo je vlastné omši, na ktorej sa zúčastňuje biskup (porov. č. 92).

109. Kde je viacero posluhujúcich, ktorí môžu konať tú istú službu, môžu si medzi sebou podeliť jednotlivé časti tej istej služby alebo úlohy. Napríklad jeden diakon si môže vziať spevné časti, druhý diakon zasa službu pri oltári. Ak sú viaceré čítania, je dobré rozdeliť ich medzi viacerých lektorov. Ale vôbec nie je vhodné, aby si viacerí medzi sebou rozdelili jeden a ten istý článok slávenia: napríklad aby jedno čítanie čítali dvaja, jeden za druhým, ak tu nejde o prednášanie *Pašii*.

110. Ak pri omši za účasti ľudu je iba jeden posluhujúci, môže sám vykonávať rozličné služby.

111. Na praktickej príprave každého liturgického slávenia sa majú zúčastniť svorne a starostlivo podľa misála a iných liturgických kníh⁹⁰ všetci, ktorých sa to týka, tak po stránke obradnej, ako aj pastoračnej a hudobnej. Túto prípravu riadi správca kostola. Nech však vypočuje aj veriacych vo veciach, ktoré sa ich priamo týkajú. Kňaz však, ktorý predsedá sláveniu, má vždy právo usporiadať veci, ktoré sú v jeho kompetencii.

Kapitola IV. ROZLIČNÉ FORMY SLÁVENIA SVÄTEJ OMŠE

112. V miestnej cirkvi svojím významom zaiste najväčšiu prednosť má omša, ktorej predsedá biskup obklopený svojimi kňazmi, diakonmi a laickými posluhujúcimi⁹¹

88 Porov. *tamže*, č. 21: AAS 59 (1967) s. 306 – 307.

89 Porov. PÁPEŽSKÁ RADA PRE INTERPRETÁCIU TEXTOV ZÁKONOV, odpoveď na predloženú pochybnosť o kán. 230 § 2: AAS 86 (1994) s. 541.

90 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 22.

91 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 41.

a na ktorej sa plne a činne zúčastňuje svätý Boží ľud. Tým sa totiž osobitným spôsobom prejavuje Cirkev.

V omši, ktorú slávi biskup alebo ktorej predsedá, i keď neslávi Eucharistiu, treba zachovať predpisy, ktoré sú uvedené v knihe *Cæremoniale episcoporum*.⁹²

113. Veľká dôležitosť nech sa prikladá aj omši za účasti niektorého spoločenstva, najmä farského, pretože v určitom čase a na určitom mieste sprítomňuje všeobecnú Cirkev. To platí predovšetkým o spoločnej nedeľnej bohoslužbe.⁹³

114. Medzi omšami, ktoré sa slúžia v niektorých spoločenstvách, má osobitné miesto konventuálna omša, ktorá je súčasťou každodenného ofícia, alebo omša, ktorá sa volá komunitná. A hoci tieto omše nemajú nijakú osobitnú formu slávenia, predsa by sa patrilo, aby boli spievané, najmä pri plnej účasti všetkých členov spoločenstva – či už rehoľníkov, alebo kanonikov. A nech každý v nich koná službu podľa stupňa svojho svätenia alebo služobného postavenia. Patrí sa, aby v týchto omšiach podľa možnosti koncebrovali všetci kňazi, ktorí z pastoračných príčin nie sú povinní sláviť omšu osobitne. Okrem toho všetci kňazi tohto spoločenstva, ktorí sú z pastoračného dôvodu pre dobro veriacich povinní osobitne sláviť omšu, môžu v ten deň koncebrovať konventuálnu alebo komunitnú omšu.⁹⁴

Patrí sa, aby kňazi, ktorí sa zúčastňujú na slávení, ak nie sú zo spravodlivej príčiny ospravedlnení, vykonávali úlohu vlastnú svojmu rehoľnému rádu, a teda sa zúčastnili ako koncebranti oblečení v posvätných rúchach. Ináč nech majú vlastné chórové rúcho alebo superpelíciu na reverende.

I. SVÄTÁ OMŠA ZA ÚČASTI ĽUDU

115. Pod pojmom „omša za účasti ľudu“ sa rozumie omša, ktorá sa slávi za aktívnej účasti veriacich. Je vhodné, aby sa podľa možnosti, najmä v nedele a prikázané sviatky, konala so spevom a s primeraným počtom posluhujúcich.⁹⁵ Možno ju však konať aj bez spevu a s jedným posluhujúcim.

116. V ktorejkoľvek forme slávenia omše, ak je prítomný diakon, nech vykonáva svoju službu. Patrí sa však, aby kňaz mal pri sebe akolytu, lektora a kantora. Ale obrad, ktorý sa tu opisuje, pripúšťa aj väčší počet posluhujúcich.

Čo treba pripraviť

117. Oltár treba prikryť aspoň jednou plachtou bielej farby. Na oltár alebo vedľa neho treba položiť pri každom slávení aspoň dva alebo štyri, ba aj šesť svietnikov s rozžatými sviecami, predovšetkým keď sa slávi svätá omša nedeľná alebo z prikázaného sviatku. Keď omšu slávi diecézny biskup, vtedy ich má byť sedem. Na oltári alebo blízko neho má byť umiestnený kríž s podobou ukrižovaného Krista. Svietniky a kríž ozdobený podobou ukrižovaného Krista možno priniesť k oltáru v sprievode na začiatku omše. Na oltár možno položiť evanjeliár, ak sa nenesie pri vstupnom sprievode a ak je odlišný od knihy s inými čítaniami.

118. V presbytériu treba pripraviť:

- a) pri kňazovom sedadle: misál a podľa potreby spevník;
- b) na ambóne: lekcionár;
- c) na stolíku (abakuse): kalich, korporál, purifikatórium a podľa potreby pallu,

92 Porov. *Cæremoniale episcoporum*, č. 119 – 186.

93 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätných liturgiách *Sacrosanctum concilium*, č. 42; dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, č. 28; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 5; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 26: AAS 59 (1967) s. 555.

94 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 47: AAS 59 (1967) s. 565.

95 Porov. *tamže*, č. 26: AAS 59 (1967) s. 555; inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967, č. 16, 27: AAS 59 (1967) s. 305, 308.

ďalej paténu a pyxidy – ak sú potrebné – chlieb na prijímanie predsedajúceho kňaza, pre diakona, pre posluhujúcich a ľud, ampulky s vínom a vodou, ak ich neprinášajú sami veriaci na „obetovanie“, nádobu s vodou na požehnanie, ak sa má pokropiť ľud (*Asperges*), paténu potrebnú pri podávaní prijímania veriacim a veci potrebné na umývanie rúk.

Kalich sa chvályhodne zakryje védom, ktoré môže byť vo farbe dňa alebo bielej farby.

119. V sakristii treba pripraviť posvätné rúcha podľa rozličných foriem slávenia bohoslužby (porov. č. 337 – 341) pre kňaza, diakona a iných posluhujúcich:

- a) pre kňaza: albu, štólu a ornát (*casula* alebo *planeta*);
- b) pre diakona: albu, štólu a dalmatiku, ktorá z vážnych príčin alebo pri menšom stupni slávnosti nemusí byť;
- c) pre ostatných posluhujúcich: alby alebo iné rúcha úradne schválené.⁹⁶

Všetci, ktorí si obliekajú albu, pokiaľ to forma samotnej alby nenahrádza, nech si opášu cingulum a založia humerál.

Keď sa vstup koná formou procesie, nesie sa aj evanjeliár. Ak sa v nedele a vo sviatky používa kadidlo, nesie sa kadidelnica a loďka s tymianom. V procesii treba niesť kríž a svietniky so zažatými sviecami.

A) OMŠA BEZ DIAKONA

Úvodné obrady

120. Keď je už ľud zhromaždený, kňaz a posluhujúci, oblečení v posvätných rúchach, idú k oltáru v tomto poradí:

- a) turiferár s dymiacou kadidelnicou, ak sa pri omši používa kadidlo;
- b) posluhujúci, ktorí nesú svietniky so zažatými sviecami a medzi nimi akolyta alebo iný posluhujúci, ktorý nesie kríž;

- c) akolyti a iní posluhujúci;
- d) lektor, ktorý môže niesť trochu zdvihnutý evanjeliár, ale nie lekcionár;
- e) kňaz, ktorý bude sláviť omšu.

Ak sa používa kadidlo, kňaz pred odchodom k oltáru nasype do kadidelnice tymian a požehná ho znakom kríža, nič nehovoriac.

121. Keď sprievod kráča k oltáru, spieva sa vstupný spev (porov. č. 47 – 48).

122. Keď prídu k oltáru, kňaz a posluhujúci mu vzdajú úctu hlbokým úklonom.

Kríž, prinesený v sprievode a ozdobený podobou ukrižovaného Krista, možno postaviť tak, aby bol oltárnym krížom. Kríž môže byť len jeden, ináč sa odloží na dôstojné miesto. Svietniky sa umiestnia na oltár alebo vedľa neho. Evanjeliár sa s úctou položí na oltár.

123. Kňaz pristúpi k oltáru a uctí si ho bozkom. Potom môže incenzovať kríž a oltár, ktorý obide dookola.

124. Keď to vykonal, ide k sedadlu. Po vstupnom speve všetci stoja a kňaz i veriaci sa prežehnajú znakom kríža. Kňaz hovorí: *V mene Otca i Syna i Duchu Svätého*. Ľud odpovie: *Amen*.

Potom kňaz obrátený k ľudu rozopne ruky a pozdraví ľud jednou z uvedených formúl. Sám kňaz alebo iný posluhujúci na to súci môže uviesť veriacich do omše dňa. Nech to však urobí veľmi stručne.

125. Nasleduje úkon kajúčnosti. Potom sa spieva alebo hovorí vzývanie Pána (*Kýrie*) podľa rubriky (porov. č. 52).

126. Keď je predpísaný hymnus *Sláva Bohu na výsostiach* (*Glória*), spieva sa alebo recituje (porov. č. 53).

127. Potom kňaz vyzve ľud na modlitbu, hovoriac so zopätými rukami: *Modlime sa*. A všetci sa spolu s kňazom v tichosti krátko

96 Porov. Medzidikasteriálna inštrukcia o niektorých otázkach okolo očakávanej spolupráce veriacich laikov v kňazskej službe *Ecclesiae de mysterio*, 15. augusta 1997, čl. 6: AAS 89 (1997), s. 869.

modlia. Potom kňaz s rozopätými rukami prednesie kolektu a ľud na jej konci zvolá *Amen*.

Liturgia slova

128. Po kolekte si všetci sadnú. Kňaz môže niekoľkými slovami uviesť veriacich do liturgie slova. Lektor zatiaľ ide k ambóne a prednesie prvé čítanie z lekcionára, ktorý tam treba položiť už pred omšou. Všetci počúvajú čítanie. Na konci povie lektor aklamáciu *Počuli sme Božie slovo* a všetci odpovedia *Bohu vďaka*. Po čítaní sa môže vhodne zachovať chvíľka ticha, aby prítomní mohli pouvažovať nad tým, čo počuli.

129. Po čítaní žalmista alebo sám lektor prednesie verš žalmu a ľud zvyčajne povie príslušnú odpoveď.

130. Ak má byť pred evanjeliom ešte druhé čítanie, lektor ho prednesie z ambóny. Všetci počúvajú a na konci povedia aklamáciu, ako bolo povedané vyššie (č. 128). Potom sa vhodne môže zachovať chvíľka ticha.

131. Potom všetci vstanú a spieva sa *Aleluja* alebo iný spev, ako si to vyžaduje liturgické obdobie (porov. č. 62 – 64).

132. Kým sa spieva *Aleluja* alebo iný spev, kňaz naloží do kadidelnice tymian, ak sa používa kadidlo, a požehná ho. Potom so zloženými rukami hlboko sklonený pred oltárom hovorí potichu: *Všemohúci Bože, očisť mi srdce*.

133. Vezme evanjeliár, ak je na oltári, a pristúpi k ambóne. Pred ním idú laickí posluhujúci, ktorí môžu niesť kadidelnicu a sviece. Evanjeliár nesie trocha pozdvihnutý. Prítomní sa obrátia k ambóne, aby tak prejavili osobnú úctu Kristovmu evanjeliu.

134. Na ambóne kňaz otvorí knihu a so zloženými rukami hovorí: *Pán s vami*. Ľud odpovie: *I s duchom tvojím*, potom *Čítanie zo svätého evanjelia*, pričom palcom označí znakom kríža knihu a seba na čele, na perách a na hrudi, čo urobia aj všetci

ostatní. Ľud odpovie zvolaním: *Sláva tebe, Pane*. Ak sa používa kadidlo, kňaz incenzuje knihu (porov. č. 276 – 277). Potom prednáša evanjelium a na konci povie aklamáciu: *Počuli sme slovo Pánovo*, načo všetci odpovedia: *Chvála tebe, Kriste*. Kňaz pobožká knihu a potichu hovorí: *Slová evanjelia nech zmyjú naše previnenia*.

135. Ak niet lektora, sám kňaz z ambóny prednesie všetky čítania a žalm. Keď sa používa kadidlo, pri ambóne naloží do kadidelnice tymian, požehná ho a potom hlboko sklonený hovorí: *Všemohúci Bože, očisť mi srdce*.

136. Kňaz prednáša homíliu stojac pri sedadle alebo z ambóny, alebo z iného vhodného miesta. Po jej skončení sa môže zachovať chvíľa ticha.

137. Vyznanie viery spieva alebo hovorí kňaz spolu s ľudom (porov. č. 68). Všetci stoja. Pri slovách *A vzal si telo...* všetci sa hlboko uklonia; na slávnosť Zvestovania Pána, ako aj Narodenia Pána si kľaknú.

138. Po vyznaní viery stojí kňaz pri sedadle a krátkym príhovorom vyzve veriacich na všeobecnú modlitbu. Potom diakon, kantor, lektor alebo niekto iný z ambóny alebo z iného vhodného miesta prednáša ľudu úmysly a ľud odpovedá prosbou. Nakoniec kňaz uzavrie modlitbu s rozopätými rukami.

Liturgia Eucharistie

139. Po modlitbe veriacich si všetci sadnú a začne sa spev na prípravu obetných darov (porov. č. 74). Akolyta alebo iný laický posluhujúci položí na oltár korporál, purifikatórium, kalich, pallu a misál.

140. Patrí sa, aby sa spoluúčasť veriacich prejavila prinášaním chleba a vína na eucharistickú obeť alebo aj iných darov na potreby kostola a pre chudobných. Kňaz za pomoci akolytu alebo iného posluhujúceho prijíma dary veriacich. Chlieb

a víno na eucharistickú obeť sa prinesú celebrantovi, ktorý ich položí na oltár. Iné dary sa položia na patričné miesto (porov. č. 73).

141. Kňaz pri oltári vezme paténu s chlebom a držiac ju obidvoma rukami trochu zdvihnutú nad oltárom ticho hovorí *Požehnaný si, Pane, Bože...* Potom paténu s chlebom položí na korporál.

142. Kňaz stojí na boku oltára a vlieva do kalicha víno a trochu vody, pričom potichu hovorí: *Tajomstvo tejto vody...* Potom sa vráti doprostred oltára, vezme kalich do obidvoch rúk, drží ho trochu zdvihnutý a hovorí stlmeným hlasom *Požehnaný si, Pane, Bože...* Potom kalich položí na korporál a môže ho prikryť pallou.

Ale ak sa pri príprave obetných darov nespieva ani nehraje organ, môže kňaz pri predkladaní chleba a vína nahlas predniesť formuly požehnania a ľud na ne odpovie: *Požehnaný Boh naveky.*

143. Keď kňaz položí kalich na oltár, hlboko sklonený hovorí potichu: *Prijmi nás, Pane, v duchu pokorných.*

144. Potom, ak sa používa kadidlo, kňaz naloží do kadidelnice tymian, požehná ho nič nehovoriac a incenzuje obetné dary, kríž a oltár. Posluhujúci sa postaví na bok oltára a incenzuje kňaza, napokon ľud.

145. Po modlitbe *Prijmi nás, Pane, v duchu pokorných* alebo po incenzácii si kňaz na boku oltára umyje ruky a pritom hovorí potichu: *Pane, zmy zo mňa.* Vodu mu leje posluhujúci.

146. Potom sa kňaz vráti do stredu oltára a obrátený k ľudu rozopne a zopne ruky a vyzve ľud na modlitbu slovami: *Modlite sa, bratia a sestry.* Ľud vstane a odpovedá: *Nech Pán prijme.* Po odpovedi ľudu kňaz s rozopätými rukami hovorí modlitbu nad obetnými darmi. Na konci ľud zvolá: *Amen.*

147. Teraz kňaz začne eucharistickú modlitbu. Podľa rubrik (porov. č. 365) vyberie

jednu z tých, ktoré sa nachádzajú v Rímskom misáli alebo sú schválené Apoštolskou stolicou. Eucharistická modlitba si vyžaduje už zo svojej prirodzenosti, aby ju mocou vysviacky prednášal sám kňaz. Ľud sa zase ticho zjednocuje s kňazom vo viere a zapája sa určenými vstupmi do priebehu eucharistickej modlitby. Sú to odpovede v dialógu prefácie, *Sanktus*, aklamácia po premenení a aklamácia *Amen* po záverečnej doxológii, ako aj iné aklamácie schválené konferenciou biskupov a preskúmané Svätou stolicou. Je veľmi vhodné, aby kňaz prednášal spevom časti eucharistickej modlitby, ktoré sú znotované.

148. Keď kňaz začína eucharistickú modlitbu, rozopne ruky, spieva alebo hovorí: *Pán s vami.* Ľud odpovedá: *Is duchom tvojím.* Keď pokračuje: *Hore srdcia,* dvíha ruky. Ľud odpovedá: *Máme ich u Pána.* Potom kňaz s rozopätými rukami pokračuje: *Vzdávajme vďaky Pánovi, nášmu Bohu.* Ľud odpovie: *Je to dôstojné a správne.* Potom kňaz s rozopätými rukami pokračuje v prefácii. Keď ju dokončí, so zopätými rukami spieva alebo nahlas hovorí spolu so všetkými prítomnými Svätý (porov. č. 79b).

149. Kňaz pokračuje v eucharistickej modlitbe podľa rubrik, ako sú uvedené v jednotlivých eucharistických modlitbách.

Ak celebruje biskup, v príhovoroch po slovách: *v jednote s tvojím služobníkom, naším pápežom M.* dodá: *a so mnou, tvojím nehodným služobníkom* alebo po slovách: *nášho pápeža M.* dodá: *i na mňa, tvojho nehodného služobníka.* Ale ak biskup celebruje mimo svojej diecézy, po slovách: *v jednote s tvojím služobníkom, naším pápežom M.* dodá: *a s mojím bratom M., biskupom tejto cirkvi, i so mnou, tvojím nehodným služobníkom* alebo po slovách: *na nášho pápeža M.* dodá: *na môjho brata M., biskupa tejto cirkvi, na mňa, tvojho nehodného služobníka.*

Diecézneho biskupa alebo toho, kto mu je postavený na roveň, treba menovať touto formulou: *v jednote s tvojím služobníkom, naším pápežom M., s naším biskupom (vikárom, prelátom, prefektom, opátom) M.*

V eucharistickej modlitbe možno spomenúť aj koadjútora a pomocných biskupov, ale nie iných, azda prítomných biskupov. Ak treba spomenúť viacerých, povie sa všeobecnou formulou: *s naším biskupom M. a s jeho pomocnými biskupmi.*

V každej eucharistickej modlitbe treba uvedené formuly prispôbiť gramatickým pravidlám.

150. Krátko pred premenením posluhujúci podľa potreby zvončekom upozorní veriacich. Podľa miestnych zvykov možno zazvoniť pri obidvoch pozdvihovaniach.

Ak sa používa kadidlo, posluhujúci incenzuje, keď sa hostia a kalich po premenení ukazujú ľudu.

151. Po premenení kňaz povie: *Hľa, tajomstvo viery* a ľud prednesie aklamáciu, ktorá sa vyberie z predpísaných formúl.

Na konci eucharistickej modlitby kňaz vezme paténu s hostiou a kalich, oboje pozdvihne a sám prednáša doxológiu: *Skrze Krista*. Na konci ľud zvolá *Amen*. Potom kňaz položí paténu a kalich na korporál.

152. Po skončení eucharistickej modlitby vyzve kňaz so zopätými rukami veriacich, aby sa pomodlili Modlitbu Pána, a potom sa ju s rozopätými rukami modlí spolu s ľudom.

153. Po Modlitbe Pána kňaz s rozopätými rukami sám hovorí embolizmus *Prosíme ťa, Pane, zbav nás*. Ľud ho zakončí zvolaním: *Lebo tvoje je kráľovstvo*.

154. Potom sa kňaz s rozopätými rukami nahlas modlí *Pane Ježišu Kriste, ty si povedal*. Po skončení rozopne a znova zopne ruky a ohlasuje pritom pokoj slovami: *Pokoj Pánov nech je vždy s vami*. Ľud odpovie: *I s duchom tvojím*. Potom podľa okolností kňaz dodá: *Dajte si znak pokoja*.

Kňaz môže dať znak pokoja posluhujúcim, ale pritom vždy zostáva v presbytériu, aby sa nenarúšalo slávenie. Nech koná podobne, keď z rozumnej príčiny chce dať znak pokoja niekoľkým veriacim. A všetci si podľa ustanovení konferencie biskupov prejavia navzájom pokoj, spoločenstvo a lásku.

Keď sa dáva znak pokoja, môže sa povedať: *Pokoj Pánov nech je vždy s tebou*. Odpovedá sa: *Amen*. To neplatí, ak po výzve diakona alebo kňaza ľud prednáša odpoveď, ako je uvedená v Omšovom poriadku schválenom pre Slovensko, č. 128.

155. Potom kňaz vezme hostiu, láme ju nad paténou, čiastočku vpustí do kalicha a potichu hovorí: *Toto zmiešanie*. Medzitým zbor a ľud spieva alebo hovorí *Baránok Boží* (porov. č. 83).

156. Teraz sa kňaz potichu a so zopätými rukami modlí modlitbu pred prijímaním *Pane Ježišu Kriste, Synu Boha živého* alebo *Pane Ježišu Kriste, nech mi prijatie*.

157. Po tejto modlitbe kňaz pokľakne, vezme hostiu konsekrovanú v tejto svätej omši, drží ju trochu zdvihnutú nad paténou alebo nad kalichom a obrátený k ľudu hovorí: *Hľa, Baránok Boží* a spolu s ľudom povie: *Pane, nie som hoden*.

158. Potom kňaz obrátený k oltáru potichu hovorí: *Telo Kristovo nech ma zachová pre večný život* a prijíma s úctou Kristovo Telo. Potom vezme kalich a potichu hovorí: *Krv Kristova nech ma zachová pre večný život* a s úctou prijíma Kristovu Krv.

159. Medzitým čo kňaz prijíma sviatosť, začína sa spev na prijímanie (porov. č. 86).

160. Potom kňaz vezme paténu alebo cibórium a pristúpi k prijímajúcim, ktorí zvyčajne prichádzajú procesiovo.

Nie je dovolené, aby si veriaci sami brali premenený chlieb ani posvätný kalich, tým menej aby si ho podávali z ruky do ruky medzi sebou. Veriaci prijímajú pokľaciačky alebo postojačky podľa toho, ako to ustanovila konferencia biskupov. Ale keď prijímajú postojačky, odporúča sa, aby konferencia biskupov stanovila úkon patričnej úcty, ktorý majú vykonať pred prijatím sviatosti.

Na Slovensku veriaci kľacia na výzvu *Hľa, Baránok Boží*. Potom idú v zástupe prijať sviatosť. Prijímajú postojačky. Všetci, ktorí

chcú prijímať pokľačiaci, nech idú poslední a – bez prerušenia sprievodu – môžu kľačiaci prijáť Eucharistiu.

161. Ak sa prijímanie dáva iba pod spôsobom chleba, kňaz každému ukáže trochu zdvihnutú hostiu so slovami: *Telo Kristovo*. Prijímajúci odpovie: *Amen* a prijíma sviatosť do úst, alebo ak je to dovolené, na ruku podľa ľubovôle. Prijímajúci prijme svätú hostiu hneď na mieste a celú ju zje.

Pri prijímaní pod obidvoma spôsobmi sa má zachovať obrad opísaný na príslušnom mieste (porov. č. 284 – 287).

162. V rozdávaní prijímania môžu kňazovi pomáhať iní práve prítomní kňazi. Ak však nie sú naporúdzi a počet prijímajúcich je veľmi veľký, kňaz si môže zavolať na pomoc mimoriadnych vysluhovateľov, čiže riadne ustanoveného akolytu alebo aj iných veriacich na to určených podľa stanoveného poriadku.⁹⁷ V prípade nutnosti môže kňaz pre jednotlivý prípad poveriť na tento úkon vhodných veriacich.⁹⁸

Títo posluhujúci nech pristúpia k oltáru až potom, keď kňaz prijme Eucharistiu a nech vždy z rúk kňaza prijmú nádobu, v ktorej sú spôsoby najsvätejšej Eucharistie na podávanie veriacim.

163. Po rozdaní prijímania kňaz hneď sám pri oltári prijme všetko premenené víno, ktoré zostalo; premenené hostie, ktoré zostali, buď prijme pri oltári, alebo ich odnesie na miesto určené na uchovávanie Eucharistie.

Kňaz sa vráti k oltáru, pozbiera odrobinky, ak nejaké sú. Stojac pri oltári alebo pri bočnom stolíku očistí paténu alebo cibórium nad kalichom. Potom purifikuje kalich a ticho hovorí: *Pane, čo sme prijali ústami*. Ak sa nádoby čistili na oltári, posluhujúci ich odnesie na stolík. Je dovolené ponechať nepurifikované nádoby, najmä ak ich je mnoho,

na oltári alebo na stolíku a očistiť ich hneď po omši po prepustení ľudu. Majú byť však položené na korporáli a vhodne prikryté.

164. Po očistení nádob sa kňaz môže vrátiť k sedadlu. Za nejaký čas všetci môžu zachovať posvätné ticho alebo zaspievať žalm, alebo nejaký chválospev, alebo hymnus (porov. č. 88).

165. Potom kňaz stojac obrátený k ľudu od sedadla alebo od oltára povie so zloženými rukami: *Modlime sa* a s rozopätými rukami prednáša modlitbu po prijímaní. Pred touto modlitbou možno zachovať krátku chvíľku posvätného ticha, ak už nebola hneď po prijímaní. Na konci modlitby ľud zvolá: *Amen*.

Záverečné obrady

166. Po modlitbe po prijímaní, ak treba, môžu sa ľudu ohlásiť krátke oznamy.

167. Potom kňaz rozopne ruky a pozdraví ľud slovami: *Pán s vami*. Ľud mu odpovedá: *I s duchom tvojím*. Kňaz zloží ruky, ľavú položí na prsia, pravú zdvihne a hovorí: *Nech vás žehná všemohúci Boh* a robiac znak kríža nad ľudom pokračuje: *Otec i Syn i Duch Svätý*. Všetci odpovedia: *Amen*.

V niektoré dni a pri niektorých príležitostiach na toto požehnanie sa berie podľa rubriky ešte iná, slávnostnejšia formula alebo modlitba nad ľudom.

Biskup žehná ľud primeranou formulou, pričom robí nad ľudom znak kríža trikrát.⁹⁹

168. Hneď po požehnaní kňaz so zloženými rukami dodá: *Choďte v mene Božom* a všetci odpovedia: *Bohu vďaka*.

169. Potom kňaz pobozká oltár, s laickými posluhujúcimi urobí hlbokú poklonu a odíde s nimi.

97 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE SVIATOSTI A BOŽÍ KULT, inštrukcia *Inaestimabile donum*, 3. apríla 1980, č. 10: AAS 72 (1980) s. 336; medzidikasteriálna inštrukcia o niektorých otázkach okolo očakávanej spolupráce veriacich laikov v kňazskej službe *Ecclesiae de mysterio*, 15. augusta 1997, čl. 8: AAS 89 (1997), s. 871.

98 Porov. nižšie, Dodatok III, Obrad ustanovenia vysluhovateľa svätého prijímania na jednotlivý prípad, s. 1616.

99 Porov. *Ceremoniale episcoporum*, č. 1118 – 1121.

170. Ak po omši nasleduje iný liturgický úkon, vynechávajú sa záverečné obrady, t. j. pozdrav, požehnanie a prepustenie.

B) OMŠA S DIAKONOM

171. Ak je na eucharistickom slávení prítomný diakon oblečený v posvätnom rúchu, nech vykonáva svoj úrad. Teda:

- asistuje kňazovi a kráča po jeho boku,
- posluhuje pri oltári, či už pri kalichu a či pri knihe,
- číta evanjelium a celebrujúci kňaz ho môže poveriť, aby mal homíliu (porov. č. 66)
- usmerňuje ľud vhodnými výzvami a prednáša úmysly modlitieb veriacich,
- pomáha celebrujúcemu kňazovi pri rozdávaní prijímania, očistí a uloží posvätné nádoby,
- ak je potrebné a niet iných posluhujúcich, sám vykonáva ich úlohy.

Úvodné obrady

172. Diakon nesie evanjeliár trochu pozdvihnutý, ide k oltáru pred kňazom alebo kráča vedľa neho.

173. Keď prichádza k oltáru a nesie evanjeliár, vynechá poklonu, pristúpi k oltáru a položí úctivo evanjeliár na oltár. Potom spolu s kňazom pobožká oltár.

Ak nenesie evanjeliár, spolu s kňazom vzdá príslušnú úctu oltáru hlbokým úklonom. Potom spolu s kňazom pobožká oltár.

Napokon, ak sa používa kadidlo, posluhuje kňazovi pri vkladaní tymianu a pri incenzácii oltára a kríža.

174. Po incenzácii oltára ide s kňazom k sedadlu. Tam zostáva po jeho boku a posluhuje mu podľa potreby.

Liturgia slova

175. Kým sa spieva *Aleluja* alebo iný spev, ak je incenzácia, posluhuje kňazovi pri vkladaní tymianu a potom hlboko sklonený pred kňazom prosí o požehnanie, pričom

polohlasne hovorí: *Požehnaj ma, otče*. Kňaz ho požehnáva slovami: *Pán nech je v tvojom srdci*. Diakon sa prežehná a odpovie: *Amen*. Potom sa pokloní oltáru, vezme evanjeliár, ktorý je chvályhodne položený na oltári, a kráča k ambóne, knihu nesie trochu pozdvihnutú. Pred ním ide turiferár s dymiacou kadidelnicou a posluhujúci, ktorí nesú zapálené sviece. Tam pozdraví ľud, hovorí so zloženými rukami: *Pán s vami*, potom pri slovách *Čítanie zo svätého evanjelia* palcom poznačí knihu a potom seba na čele, na ústach a na prsiach, incenzuje knihu a ohlasuje evanjelium. Po skončení povie: *Počuli sme slovo Pánovo*. Všetci odpovedia: *Chvála tebe, Kriste*. Potom pobožká knihu a ticho hovorí: *Slová evanjelia*. Potom sa vráti ku kňazovi.

Ak diakon posluhuje biskupovi, odnesie knihu na pobožkanie jemu alebo ju pobožká sám, pričom ticho hovorí: *Slová evanjelia...* Pri slávnostnejších celebráciách podľa okolností udelí biskup ľudu podľa možnosti požehnanie s evanjeliárom.

Napokon sa evanjeliár môže odniesť na stôl alebo na iné vhodné a dôstojné miesto.

176. Ak chýba iný vhodný lektor, prednáša diakon aj ostatné čítania.

177. Úmysly modlitby veriacich po kňazovom úvode prednáša sám diakon zvyčajne z ambóny.

Liturgia Eucharistie

178. Po skončení všeobecnej modlitby kňaz zostane pri sedadle. Diakon, ktorému patrí starosť o posvätné nádoby, pripraví za pomoci akolytu oltár. Asistuje kňazovi aj pri preberaní darov ľudu. Potom podá kňazovi paténu s chlebom na konsekrovanie, naleje víno a trochu vody do kalicha, pričom ticho hovorí: *Tajomstvo tejto vody* a podá kalich kňazovi. Pripraviť kalich, čiže naliať víno a vodu, môže však aj pri stolíku. Ak sa používa kadidlo, posluhuje kňazovi pri incenzovaní obetných darov, kríža a oltára a potom sám alebo akolyta incenzuje kňaza i ľud.

179. Počas eucharistickej modlitby stojí diakon pri kňazovi, ale trochu za ním, aby mu podľa potreby poslužil pri kalichu alebo pri misáli.

Od epiklézy až po pozdvihovanie kalicha diakon zvyčajne kľučí. Ak je viac diakonov, pri premenení jeden z nich môže vložiť tymian do kadidla a incenzovať hostiu i kalich počas pozdvihovania.

180. Pri záverečnej doxológii eucharistickej modlitby stojí po boku kňaza a drží zdvihnutý kalich, zatiaľ čo kňaz drží zdvihnutú paténu s hostiou dovedy, kým ľud nezvolá *Amen*.

181. Keď kňaz predniesol modlitbu pokoja a povedal: *Pokoj Pánov nech je vždy s vami* a keď ľud odpovedal: *I s duchom tvojím*, diakon so zloženými rukami a obrátený k ľudu podľa vhodnosti vyzve ľud na vzájomné prejavenie pokoja slovami: *Dajte si znak pokoja*. On sám ho prijíma od kňaza a môže ho dať iným posluhujúcim, ktorí sú mu nablízku.

182. Po kňazovom prijímaní diakon dostáva prijímanie pod obidvoma spôsobmi od kňaza a potom pomáha kňazovi pri podávaní prijímania ľudu. Keď sa dáva prijímanie pod obidvoma spôsobmi, diakon dáva prijímanie z kalicha a keď sa rozdávanie prijímania skončilo, hneď pri oltári úctivo prijme všetku Kristovu Krv, čo zostala; ak je to potrebné, pomáhajú mu iní diakoni a kňazi.

183. Po rozdaní prijímania sa diakon vracia s kňazom k oltáru a pozbiera odrobinky, ak nejaké sú, potom odnesie kalich a iné posvätné nádoby na stolík, tam ich očistí a usporiada zvyčajným spôsobom. Kňaz sa medzitým vráti k sedadlu. Je dovolené ponechať nádoby na očistenie položené na korporáli, vhodne prikryté na stolíku, a očistiť ich hneď po omši, po prepustení ľudu.

Záverečné obrady

184. Po modlitbe po prijímaní diakon, ak treba, vyhlási ľudu krátke oznamy, ak ich radšej nechce vyhlásiť sám kňaz.

185. Ak sa používa formula slávnostného požehnania alebo modlitba nad ľudom, diakon hovorí: *Skloňte sa na požehnanie*. Po kňazovom požehnaní diakon prepustí ľud so zloženými rukami a obrátený k ľudu slovami: *Chodte v mene Božom*.

186. Potom spolu s kňazom pobožká oltár, urobí hlbokú poklonu a vráti sa do sakristie v tom istom poradí, ako prišiel.

C) SLUŽBA AKOLYTU

187. Úlohy, ktoré môže vykonávať akolyta, sú rozličného druhu a môže sa stať, že mnohé z nich treba vykonať v tom istom čase. Preto je vhodné rozdeliť ich medzi viacerých. Ak je prítomný iba jeden akolyta, nech sám vykonáva významnejšie úlohy a ostatné nech sa rozdelia medzi viacerých posluhujúcich.

Úvodné obrady

188. Keď sa ide k oltáru, môže niesť kríž uprostred dvoch posluhujúcich, ktorí nesú zapálené sviece. Keď príde k oltáru, kríž postaví k oltáru, aby bol oltárnym krížom, alebo ho odloží na dôstojné miesto. Potom zaujme svoje miesto v presbytériu.

189. Počas celej bohoslužby má byť akolyta naporúdzi kňazovi alebo diakonovi, aby mu podal knihu a pomáhal mu pri ostatných úkonoch. Preto nech sa postaví podľa možnosti tak, aby mohol čo najľahšie konať svoju službu, či už pri sedadle, alebo pri oltári.

Liturgia Eucharistie

190. Po skončení modlitby veriacich akolyta – ak nie je prítomný diakon – položí na oltár korporál, purifikatórium, kalich, pallu a misál. Kňaz je zatiaľ pri sedadle. Potom, ak treba, pomáha kňazovi pri prijímaní darov ľudu a – podľa okolností – prinesie k oltáru chlieb a víno a podá ich kňazovi. Ak sa používa kadidlo, podá ho kňazovi a pomáha mu pri incenzácii obetných darov, kríža a oltára. Potom incenzuje kňaza a ľud.

191. Riadne ustanovený akolyta, ak je nutné, môže pomáhať kňazovi aj pri rozdávaní prijímania ľudu ako mimoriadny vysluhovateľ.¹⁰⁰ Ak sa prijímanie dáva pod obidvo ma spôsobmi a diakon nie je prítomný, on podáva prijímajúcim kalich, alebo ak sa prijímanie dáva namáčaním hostie, drží kalich.

192. Riadne ustanovený akolyta po prijímaní pomáha kňazovi alebo diakonovi pri čistení a usporiadaní posvätných nádob. Ak nie je prítomný diakon, akolyta odnesie posvätné nádoby na stolík a tam ich očistí zvyčajným spôsobom a usporiada.

193. Po skončení slávenia omše akolyta a iní posluhujúci spolu s diakonom a kňazom sa vracajú do sakristie takým spôsobom a v tom istom poradí, ako prišli.

D) SLUŽBA LEKTORA

Úvodné obrady

194. Keď sa ide k oltáru, ak nie je prítomný diakon, lektor, oblečený do schváleného rúcha, môže niesť evanjeliár, trochu vyzdvihnúť. Ak nesie knihu, kráča pred kňazom; ináč ide spolu s ostatnými posluhujúcimi.

195. Keď príde k oltáru, spolu s inými sa hlboko pokloní. Ak nesie evanjeliár, pristúpi k oltáru a položí naň evanjeliár. Potom zaujme svoje miesto v presbytériu spolu s ostatnými posluhujúcimi.

Liturgia slova

196. Čítania pred evanjeliom číta z ambóny. Ak nie je prítomný žalmista, môže po prvom čítaní predniesť rezponzóriový žalm.

197. Ak nie je prítomný diakon, lektor môže po výzve kňaza na modlitbu veriacich z ambóny predniesť úmysly.

198. Ak sa vstupný spev a spev na prijímanie nespieva a ani veriaci nerecituju text príslušných spevov z misála, môže ich predniesť vo vhodnom čase sám lektor (porov. č. 48, 87).

II. KONCELEBROVANÁ OMŠA

199. Koncelebráciu, ktorou sa vhodne prejavuje jednota kňazstva a obety, ako aj všetkého Božieho ľudu, nariaďuje sám obrad: pri ordinácii biskupa a kňazov, v omši žehnaní opáta, v omši svätenia krizmy.

Ak si to nevyžaduje alebo neradí dobro veriacich ináč, odporúča sa:

- a) pri večernej omši na pamiatku Pánovej večere,
- b) v omšiach na konciloch, biskupských schôdzkach a synodách,
- c) v konventuálnej omši, ako i v hlavnej omši v kostoloch a oratóriách,
- d) v omšiach pri príležitosti akýchkoľvek zhromaždení kňazov: diecéznych alebo rehoľných.¹⁰¹

I keď každý kňaz môže sláviť Eucharistiu samostatne, predsa nie v tom čase, keď sa v tom istom kostole alebo oratóriu koná koncelebrácia. Nedovoľuje sa však sláviť svätú obetu individuálne vo Štvrtok Pánovej večere a pri omši Veľkonočnej vigílie.

200. Cestujúcich kňazov treba ochotne prijímať do eucharistickej koncelebrácie, ak sa pozná ich kňazský stav.

201. Kde je veľký počet kňazov, môže byť koncelebrácia aj viackrát cez deň, keď je to potrebné alebo pastoračne užitočné, ale nech je to v odlišnom čase alebo na rozličných posvätných miestach.¹⁰²

202. Biskupovi prislúcha právo usmerňovať podľa platných noriem vo svojej diecéze

100 Porov. PAVOL VI., apoštolský list *Ministeria quaedam*, 15. augusta 1972: AAS 64 (1972) s. 532.

101 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 57; *Kódex kánonického práva*, kán. 902.

102 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 47: AAS 59 (1967) s. 566.

koncelebrovanie omši vo všetkých kostoloch a kaplnkách.

203. Osobitne si treba vážiť koncelebráciu, pri ktorej kňazi diecézy koncelebrujú so svojim biskupom, v štáciovej omši na väčšie slávnosti liturgického roka, pri omši ordinácie nového diecézneho biskupa alebo jeho koadjútora, alebo pomocného biskupa, pri omši svätenia krizmy, pri večernej omši na pamiatku Pánovej večere, pri oslavách svätého zakladateľa miestnej cirkvi alebo patróna diecézy, na výročia biskupa a napokon pri príležitosti synody alebo pastoračnej vizitácie.

Preto sa koncelebrácia odporúča vždy, keď sa kňazi stretnú so svojim biskupom na duchovných cvičeniach alebo na nejakých schôdzach. V takýchto prípadoch sa ešte zreteľnejšie prejavuje znak jednoty kňazstva a Cirkvi, ktorý je vlastný každej koncelebrácii.¹⁰³

204. Povolenie viackrát sláviť svätú omšu alebo koncelebrovať v ten istý deň sa dáva z osobitného dôvodu so zreteľom na význam obradu alebo slávnosti v týchto prípadoch:

- a) kto vo štvrtok Svätého týždňa slávil alebo koncelebroval omšu so svätením olejov, môže sláviť alebo koncelebrovať aj večernú omšu na pamiatku Pánovej večere;
- b) kto slávil alebo koncelebroval omšu na Veľkonočnú vigíliu, môže sláviť alebo koncelebrovať omšu aj v deň Veľkej noci;
- c) na slávnosť Narodenia Pána môžu všetci kňazi sláviť alebo koncelebrovať tri omše, ale iba vtedy, keď omše slávia v určenom čase;
- d) v deň Spomienky na všetkých zosnulých veriacich každý kňaz môže slúžiť tri sväté omše alebo koncelebrovať, len keď sa slávenia konajú v rozličných časoch a zachová sa to, čo je stanovené o aplikácii druhej a tretej omše;¹⁰⁴

e) kto koncelebroval na synode, na pastoračnej vizitácii alebo na kňazskej schôdzi s biskupom alebo jeho delegátom, môže znova sláviť omšu pre dobro veriacich. To isté platí, ak sa zachovávajú príslušné podmienky, aj pre zhromaždenie rehoľníkov.

205. Koncelebrovaná omša – v akejkoľvek forme – sa riadi smernicami spoločných ustanovení (porov. č. 112 – 198), treba však zachovať alebo pozmeniť to, čo sa uvádza ďalej.

206. Nikto nech nepristupuje, ani nikoho neslobodno pripustiť ku koncelebrácii, keď sa už omša začala.

207. V presbytériu treba pripraviť:

- a) sedadlá a knihy pre koncelebrujúcich kňazov;
- b) na stolíku: kalich dostatočnej veľkosti alebo viac kalichov.

208. Ak v koncelebrovanej omši nie je prítomný diakon, jeho príslušné služby konajú niektorí z koncelebrujúcich kňazov.

Ak nie sú prítomní ani iní služobníci, im vlastné časti sa môžu zveriť iným vhodným veriacim; ináč ich vykonávajú niektorí koncelebranti.

209. Koncelebrujúci kňazi si v sakristii alebo na inom vhodnom mieste oblečú to isté posvätné rúcho, aké si obliekajú, keď slávia omšu jednotlivo. Ale z rozumnej príčiny, napríklad pri hojnejšom počte koncelebrujúcich a pri nedostatku rúch, koncelebranti okrem hlavného celebranta nemusia mať ornát (*casula* alebo *planeta*) a vezmú si iba albu a štólu.

Úvodné obrady

210. Keď sa všetko riadne pripravilo, sprievod ide ako zvyčajne k oltáru cez kostol.

103 Porov. *tamže*, s. 565.

104 Porov. BENEDIKT XV., apoštolská konštitúcia *Incrumentum altaris sacrificium*, 10. augusta 1915: AAS 7 (1915) s. 401 – 404.

Koncelebrujúci kňazi kráčajú pred hlavným celebrantom.

211. Keď koncelebranti a hlavný celebrant prídu k oltáru, urobia hlboký úklon, úctivo pobožkajú oltár a idú k svojim sedadlám. Hlavný celebrant však môže incenzovať oltár a kríž a až potom ide k sedadlu.

Liturgia slova

212. Počas liturgie slova sú koncelebranti na svojich miestach; sedia a vstávajú takisto ako hlavný celebrant.

Pri *Aleluja* všetci vstanú okrem biskupa, ktorý bez slova vloží tymian a požehná diakona alebo v jeho neprítomnosti koncelebranta, ktorý má predniesť evanjelium. Ale pri koncelebrácii, ktorej predsedá kňaz, koncelebrant, ktorý v neprítomnosti diakona prednáša evanjelium, nežiada ani neprijíma od hlavného celebranta požehnanie.

213. Homíliu povie zvyčajne hlavný celebrant alebo jeden z koncelebrantov.

Liturgia Eucharistie

214. Prípravu obetných darov koná hlavný celebrant (porov. č. 139 – 146), ostatní koncelebrujúci ostávajú na svojich miestach.

215. Potom keď hlavný celebrant predniesol modlitbu nad obetnými darmi, pristúpia koncelebranti k oltáru a rozostavia sa okolo neho tak, aby si pri obradoch neprekážali, aby aj veriaci dobre videli posvätný obrad a aby diakon mohol pristúpiť k oltáru, keď koná svoju službu.

Diakon vykonáva svoju službu pri oltári, slúžiac pri kalichu a misáli, ale ak je to možné, nech stojí trochu vzadu za koncelebrujúcimi kňazmi, ktorí stoja okolo hlavného celebranta.

Spôsob prednášania eucharistickej modlitby

216. Prefáciu spieva alebo prednáša sám kňaz – hlavný celebrant. *Svätý (Sanktus)*

však koncelebranti spievajú alebo recitujú všetci spolu s ľudom a zborom.

217. Po oslave Trojsvätého pokračujú koncelebrujúci kňazi v eucharistickej modlitbe ďalej opísaným spôsobom. Gestá robí len hlavný celebrant, ak sa nepredpisuje ináč.

218. Časti, ktoré všetci koncelebranti prednášajú spoločne, a hlavne slová premenenia, koncelebrujúci nech pri recitácii hovoria polohlasne, aby hlas hlavného celebranta bolo jasne počuť. Takto ľud lepšie vníma prednášané texty.

Časti, ktoré majú všetci koncelebranti prednášať spolu a sú v misáli znotované, chvályhodne nech sa prednášajú spevom.

Prvá eucharistická modlitba, čiže Rímsky kánon

219. V Prvej eucharistickej modlitbe, čiže v Rímskom kánone, *Teba teda, najláskavejší Otče* prednáša sám hlavný celebrant s rozopätými rukami.

220. Je vhodné zveriť jednému alebo dvom koncelebrujúcim kňazom *Pamätaj* (spomienka na živých) a *V spoločensve*. Každý sám prednesie tieto modlitby s rozopätými rukami a zvýšeným hlasom.

221. *Pane, milostivo prijmi* hovorí zasa sám hlavný celebrant s rozopätými rukami.

222. Od *Prosíme ťa, Bože* až po *Pokorne ťa prosíme* gestá koná hlavný celebrant a ostatní koncelebranti hovoria všetko spolu takto:

- Prosíme ťa, Bože* s rukami vystretými smerom k darom;
- On večer* a *Podobne po večeri* so zopätými rukami;
- Pánove slová vyslovujú s pravicou vystretou smerom k chlebu a ku kalichu, ak je to vhodné; pri pozdvíhovaní pozrú na hostiu a na kalich a potom sa hlboko uklonia;
- Preto, Pane* a *Zhliadni na ne* hovoria s rozopätými rukami;

e) *Pokorne ťa prosíme* vyslovujú sklone-
ní a so zopätými rukami až po slová
ktorí máme účasť na tejto oltárnej obete,
potom sa vzpriamia a pri slovách *na-
plnilo hojné nebeské požehnanie a milosť*
sa prežehnajú.

223. *Pamätaj, Pane* za zomrelých a *Aj nás*,
svojich hriešnych služobníkov je vhodné zve-
riť jednému alebo dvom koncelebrantom.
Každý sám prednesie tieto modlitby s roz-
zopätými rukami a so zvýšeným hlasom.

224. Pri slovách *Aj nás*, *svojich hriešnych*
služobníkov všetci koncelebranti sa bijú
v prsia.

225. *Skrze neho ty, Pane* hovorí sám hlavný
celebrant.

Druhá eucharistická modlitba

226. V Druhej eucharistickej modlitbe *Na-
ozaj si svätý* hovorí sám hlavný celebrant
s rozopätými rukami.

227. Od *Preto ťa prosíme* až po *Pokorne ťa*
prosíme koncelebranti hovoria všetko spo-
lu takto:

- a) *Preto ťa prosíme* s rukami vystretými
smerom k darom;
- b) *On, prv než sa dobrovoľne vydal na smrť*
a *Podobne po večeri* so zopätými rukami;
- c) Pánove slová vyslovujú s pravicou vy-
stretou smerom k chlebu a ku kalichu,
ak je to vhodné; pri pozdvihovaní sa
požrú na hostiu a na kalich a potom sa
hlboko uklonia;
- d) *Keď teda slávime* a *Pokorne ťa prosíme* ho-
voria s rozopätými rukami.

228. Príhovory za živých *Pamätaj, Pane*,
a za mŕtvych *Pamätaj i na našich bratov*
a *sestry* je vhodné zveriť jednému alebo
dvom koncelebrantom. Každý sám pred-
nesie tieto modlitby s rozopätými rukami
a zvýšeným hlasom.

Tretia eucharistická modlitba

229. V Tretej eucharistickej modlitbe *Na-
ozaj si svätý* hovorí len hlavný celebrant s roz-
zopätými rukami.

230. Od *Preto ťa, Pane, pokorne prosíme* až
po *Zhliadni, prosíme* koncelebranti hovoria
všetko spolu takto:

- a) *Preto ťa, Pane, pokorne prosíme* s rukami
vystretými smerom k darom;
- b) *On v tú noc, keď bol zradený* a *Podobne po*
večeri so zopätými rukami;
- c) Pánove slová vyslovujú s pravicou vy-
stretou smerom k chlebu a ku kalichu,
ak je to vhodné; pri pozdvihovaní sa
požrú na hostiu a na kalich a potom sa
hlboko uklonia;
- d) *Preto, Pane, keď slávime* a *Zhliadni, prosí-
me* hovoria s rozopätými rukami.

231. Príhovory *Nech Duch Svätý* a *Prosíme*
ťa, Pane, nech táto obeta je vhodné zveriť
jednému alebo dvom koncelebrantom. Kaž-
dý sám prednesie tieto modlitby s rozopä-
tými rukami.

Štvrtá eucharistická modlitba

232. V Štvrtej eucharistickej modlitbe *Ve-
lebíme ťa, svätý Otče* až po *a všetko posväcuje*
hovorí len hlavný celebrant s rozopätými
rukami a zvýšeným hlasom.

233. Od *Preto ťa, Pane, prosíme* až po
Zhliadni, Pane, na obetu koncelebranti ho-
voria všetko spolu takto:

- a) *Preto ťa, Pane, prosíme* s rukami vystre-
tými smerom k darom;
- b) *Lebo on, keď nadišla chvíľa* a *Podobne vzal*
kalich s vínom so zopätými rukami;
- c) Pánove slová vyslovujú s pravicou vy-
stretou smerom k chlebu a ku kalichu,
ak je to vhodné; pri pozdvihovaní sa
požrú na hostiu a na kalich a potom sa
hlboko uklonia;
- d) *Preto, Pane, keď teraz slávime* a *Zhliad-
ni, Pane, na obetu* hovoria s rozopätými
rukami.

234. Príhovor *Pamätaj, Pane, na všetkých* a *Pamätaj i na tých* je vhodné zveriť jednému alebo dvom koncelebrantom. Každý sám prednesie tieto modlitby s rozopätými rukami.

235. Pri iných eucharistických modlitbách, ktoré schválila Apoštolská stolica, treba zachovať stanovené predpisy.

236. Záverečnú doxológiu eucharistickej modlitby prednáša iba hlavný celebrant, prípadne spolu s ostatnými koncelebrantmi, ale nie s veriacimi.

Obrad prijímania

237. Potom hlavný celebrant so zopätými rukami hovorí výzvu pred Modlitbou Pána. Po nej s rozopätými rukami spolu s ostatnými koncelebrantmi, aj oni s rozopätými rukami, a s ľudom hovorí Modlitbu Pána.

238. *Prosíme ťa, Pane, zbav nás* hovorí len hlavný celebrant s rozopätými rukami. Všetci koncelebranti spolu s ľudom vyslovujú záverečnú aklamáciu *Lebo tvoje je kráľovstvo*.

239. Po výzve diakona, alebo keď diakon chýba, jedného z koncelebrantov *Dajte si znak pokoja* všetci si navzájom dajú znak pokoja. Tí, čo stoja bližšie k hlavnému celebrantovi, dostávajú znak pokoja od neho prv ako diakon.

240. Kým sa hovorí *Baránok Boží*, diakoni alebo niektorí z koncelebrantov môžu pomáhať hlavnému celebrantovi lámať hostie, tak pre prijímanie koncelebrantov, ako aj pre prijímanie ľudu.

241. Po vpustení čiastočky hostie do kalicha hlavný celebrant sám hovorí potichu modlitbu *Pane Ježišu Kriste, Syn Boha živého* alebo *Pane Ježišu Kriste, nech mi prijatie tvojho Tela a Krvi*.

242. Po modlitbe pred prijímaním hlavný celebrant pokľakne a trochu ustúpi. Koncelebranti jeden za druhým prístupujú

do stredu oltára, pokľaknú a úctivo vezmú Kristovo Telo z oltára, držia ho v pravici a ľavou rukou ho chránia zosponu a odídu na svoje miesta. Koncelebranti však môžu ostať aj na svojich miestach a Kristovo Telo vziať z patény, ktorú drží hlavný celebrant alebo jeden či viacerí z koncelebrantov a prechádzajú popred nich, alebo tiež podávajú paténu susedovi až po posledného.

243. Nato hlavný celebrant vezme hostiu premenenú v tejto omši, drží ju trochu zdvihnutú nad paténou alebo nad kalichom a hovorí obrátený k ľudu: *Hľa, Baránok Boží* a pokračuje s koncelebrujúcimi a s ľudom hovoriac: *Pane, nie som hoden*.

244. Potom hlavný celebrant obrátený k oltáru ticho hovorí: *Telo Kristovo nech ma zachová pre večný život* a úctivo prijíma Kristovo Telo. Podobne aj koncelebranti sami prijímajú. Po nich prijíma Kristovo Telo a Krv od hlavného celebranta diakon.

245. Pánovu Krv možno prijímať alebo pitím priamo z kalicha, alebo namáčaním hostie, alebo rúrkou, alebo lyžičkou.

246. Ak sa prijíma z kalicha, možno použiť jeden z týchto spôsobov:

- a) Hlavný celebrant stojí uprostred oltára, vezme kalich a ticho povie: *Krv Kristova nech ma zachová pre večný život*, prijme trochu Krvi a kalich odovzdá diakonovi alebo koncelebrantovi. Potom rozdáva veriacim prijímanie (porov. č. 160 – 162). Koncelebranti za sebou alebo po dvoch, ak sú dva kalichy, prístupujú k oltáru, pokľaknú, prijímajú Krv, utrú okraj kalicha a idú k svojim sedadlám.
- b) Hlavný celebrant prijíma Pánovu Krv spravidla uprostred oltára. Koncelebranti však môžu prijímať Pánovu Krv na svojich miestach, a to tak, že pijú z kalicha, ktorý im podá diakon alebo jeden z koncelebrantov, alebo i tak, že si podávajú kalich rad-radom. Kalich vždy utiera buď ten, ktorý prijíma, alebo ten, ktorý kalich podáva. Po prijímaní sa každý vráti k svojmu sedadlu.

247. Diakon pri oltári úctivo prijme všetku Kristovu Krv, čo zostala; ak je to potrebné, pomáhajú mu niektorí koncelebranti. Potom preniesie kalich na stolík a tam ho on alebo ustanovený akolyta očistí, poutiera a upraví zvyčajným spôsobom (porov. č. 183).

248. Prijímanie koncelebrantov možno zaradiť aj tak, že každý prijme pri oltári Pánovo Telo a hneď aj jeho Krv.

Vtedy hlavný celebrant prijíma pod obidvo ma spôsobmi, ako keď sám slávi omšu (porov. č. 158), zachová však vopred dohodnutý obrad pri prijímaní Pánovej Krvi, v čom ho potom nasledujú ostatní koncelebranti. Hlavný celebrant po prijímaní položí kalich na druhý korporál na kraji oltára.

Koncelebranti prichádzajú jeden po druhom do stredu oltára, pokľaknú a prijímajú Pánovo Telo, potom prechádzajú na stranu oltára a prijímajú Pánovu Krv podľa dohodnutého obradu prijímania z kalicha, ako je uvedené predtým.

Prijímanie diakona a čistenie kalicha sa vykoná už uvedeným spôsobom.

249. Ak koncelebranti prijímajú namáčaním, hlavný celebrant prijíma Pánovo Telo a Krv zvyčajným spôsobom. Nech však dá pozor, aby v kalichu ostalo dosť Krvi na prijímanie koncelebrantov. Potom diakon alebo jeden z koncelebrantov vhodne umiestni uprostred oltára alebo na jeho strane na inom korporáli kalich spolu s paténou, na ktorej sú rozlamané hostie.

Koncelebranti prichádzajú jeden za druhým k oltáru, pokľaknú, vezmú časť hostie, sčasti ju namočia do kalicha, podnesú si paténu pod ústa a prijímajú namočenú hostiu. Potom sa vrátia na svoje miesta ako na začiatku omše.

Namáčaním hostie prijíma aj diakon, ktorý na slová koncelebranta *Telo a Krv Kristova* odpovie *Amen*. Nakoniec diakon prijme pri oltári všetku Krv, čo zostala. Ak je to potrebné, pomáhajú mu niektorí koncelebranti. Potom preniesie kalich na stolík a tam ho on alebo riadne ustanovený akolyta očistí, poutiera a upraví zvyčajným spôsobom.

Záverečné obrady

250. Ďalšie časti až do konca omše koná hlavný celebrant zvyčajným spôsobom (porov. č. 166 – 168). Koncelebranti zostanú na svojich miestach.

251. Skôr ako koncelebranti odídu od oltára, urobia hlboký úklon oltáru. Hlavný celebrant a diakon však úctivo pobožkajú oltár.

III. OMŠA S JEDNÝM POSLUHUJÚCIM

252. V omši, pri ktorej kňazovi posluhuje a odpovedá iba jeden posluhujúci, treba zachovať obrad omše za účasti ľudu (porov. č. 120 – 169). Posluhujúci podľa potreby hovorí odpovede, ktoré patria ľudu.

253. Ale ak je posluhujúci diakonom, koná svoj vlastný úrad (porov. č. 171 – 186) a vykonáva aj časti, ktoré patria ľudu.

254. Bez posluhujúceho alebo bez prítomnosti nejakého veriaceho možno slúžiť omšu iba z vážnych a rozumných dôvodov. Vtedy sa vynechávajú pozdravy, výzvy a záverečné požehnanie.

255. Pred omšou sa potrebné nádoby pripravujú na stolíku alebo na pravej strane oltára.

Úvodné obrady

256. Kňaz pristúpi k oltáru, s posluhujúcim sa hlboko pokloní oltáru, úctivo pobožká oltár a ide k sedadlu. Ak kňaz chce, môže ostať pri oltári; v tom prípade sa tam pripraví aj misál. Potom posluhujúci alebo kňaz povie antifónu k introitu.

257. Potom kňaz s posluhujúcim, stojac, sa prežehná a pritom hovorí: *V mene Otca*; potom sa obráti k posluhujúcemu a pozdraví ho jednou z uvedených formúl.

258. Nato nasleduje úkon kajúcnosti a podľa rubriky hovorí *Pane, zmiluj sa a Sláva Bohu na výsostiach*.

259. Potom so zopätými rukami povie *Modlime sa* a po malej prestávke prednesie kolektu s rozopätými rukami. Na konci posluhujúci odpovie: *Amen*.

Liturgia slova

260. Ak je to možné, čítania sa prednášajú z ambóny alebo zo stojana.

261. Po kolekte posluhujúci prečíta prvé čítanie a žalm a – ak treba – i druhé čítanie a verš k *Aleluja* alebo iný spev.

262. Potom kňaz hlboko sklonený hovorí: *Všemohúci Bože, očisť mi srdce a pery* a číta evanjelium. Na konci povie: *Počuli sme slovo Pánovo*. Posluhujúci mu odpovie: *Chvála tebe, Kriste*. Nato kňaz knihu pobožká a ticho povie: *Slová evanjelia*.

263. Potom kňaz podľa rubriek spolu s posluhujúcim odrieka vyznanie viery.

264. Nasleduje všeobecná modlitba, ktorá sa môže konať aj v tejto omši. Kňaz uvedie a dokončí modlitbu, úmysly prednáša posluhujúci.

Liturgia Eucharistie

265. V liturgii Eucharistie sa koná všetko tak ako pri omši za účasti ľudu okrem toho, čo nasleduje.

266. Po aklamácii na konci embolizmu, ktorý nasleduje po Modlitbe Pána, kňaz sa modlí *Pane Ježišu Kriste, ty si povedal svojim apoštolom* a dodá: *Pokoj Pánov nech je vždy s vami*. Posluhujúci odpovie: *I s duchom tvojim*. Podľa okolností kňaz môže dať posluhujúcemu znak pokoja.

267. Potom kňaz láme nad paténou hostiu a hovorí s posluhujúcim *Baránok Boží*. Po *Baránok Boží* vpustí čiastočku hostie do kalicha, pričom ticho hovorí: *Toto zmiešanie Tela a Krvi*.

268. Po zmiešaní spôsobov kňaz ticho hovorí modlitbu *Pane Ježišu Kriste, Synu Boha*

živého alebo *Pane Ježišu Kriste, nech mi prijatie*. Nato pokľakne, vezme hostiu a ak posluhujúci bude prijímať, obráti sa k nemu, hostiu drží trochu pozdvihnutú nad paténou alebo nad kalichom a hovorí: *Hľa, Baránok Boží* a spoločne s posluhujúcim *Pane, nie som hoden*. Potom sa obráti k oltáru a prijme Kristovo Telo. Ak posluhujúci neprijíma, kňaz po pokľaknutí vezme hostiu a obrátený k oltáru povie raz potichu: *Pane, nie som hoden a Telo Kristovo nech ma zachová* a potom prijíma Telo Kristovo. Potom vezme kalich a potichu hovorí: *Krv Kristova nech ma zachová* a prijíma Krv.

269. Skôr ako kňaz podá prijímanie posluhujúcemu, posluhujúci alebo sám kňaz prečíta spev na prijímanie.

270. Kňaz čistí kalich pri stolíku alebo pri oltári. Ak sa kalich čistí pri oltári, môže ho posluhujúci odnieť na stolík alebo ho položí na bok oltára.

271. Po purifikácii kalicha je vhodné, aby kňaz zachoval chvíľku posvätného ticha. Potom prednesie modlitbu po prijímaní.

Záverečné obrady

272. Záverečné obrady sú ako v omši za účasti ľudu, len slová *Chodte v mene Božom* sa vynechajú. Kňaz ako zvyčajne božkom uctí oltár, urobí hlboký úklon spolu s posluhujúcim a odíde.

IV. NIEKTORÉ VŠEOBECNÉ SMERNICE PRE VŠETKY FORMY OMŠE

Prejavy úcty oltáru a evanjeliáru

273. Podľa tradičného liturgického zvyku prejavujeme úctu oltáru a evanjeliáru božkom. Ale tam, kde takýto znak nezodpovedá tradícii alebo povahe niektorého kraja, konferencia biskupov má namiesto neho určiť iný vhodný znak, o čom upovedomí Apoštolskú stolicu.

Pokľaknutie a úklony

274. Pokľaknutie sa koná kľaknutím na pravé koleno až na zem a vyjadruje poklonu. Preto je vyhradené Najsvätejšej sviatosti a Svätému krížu od slávnostnej poklony v liturgii Piatka utrpenia Pána až do začiatku Veľkonočnej vigílie.

V omši pokľakne celebrujúci kňaz tri razy, a to po pozdvíhovaní hostie, po pozdvíhovaní kalicha a pred prijímaním. Zvláštnosti, ktoré treba zachovať pri koncebrovanej omši, sa uvádzajú na príslušných miestach (porov. č. 210 – 251).

Ak je však v presbytériu svätostánok s Najsvätejšou sviatosťou, kňaz, diakon a ostatní posluhujúci pokľaknú, keď prídu k oltáru alebo od neho odchádzajú, ale nie počas slávenia samotnej omše.

Inak každý, kto prechádza popred Najsvätejšiu sviatosť, si pokľakne, okrem procesiového sprievodu.

Posluhujúci, ktorí nesú procesiový kríž alebo sviece, konajú namiesto pokľaknutia úklon hlavou.

275. Úklon znamená úctu a česť, ktorá sa vzdáva osobám alebo ich znakom. Sú dva druhy úklonov – úklon hlavy a úklon celého tela:

- a) Úklon hlavy je pri vyslovovaní mena troch božských osôb spolu, pri mene Ježiša, preblahoslavenej Panny Márie a svätého, na ktorého počesť sa slávi omša.
- b) Úklon tela, čiže hlboký úklon, je pri oltári, pri modlitbe *Všemohúci Bože, očisť mi srdce i pery a Prijmi nás, Pane, v duchu pokorných*; vo vyznaní viery pri slovách *A mocou Ducha Svätého vzal si telo*; v Rímskom kánone pri slovách *Pokorne ťa prosíme*. Tak sa ukloní aj diakon, keď prosí o požehnanie pred čítaním evanjelia. Okrem toho sa kňaz trochu skloní, keď pri premenení vyslovuje Pánove slová.

Incenzácia

276. Incenzácia vyjadruje úctu a modlitbu, ako je napísané vo Svätom písme (porov. Ž 140, 2; Zjv 8, 3).

Kadidlo možno použiť ľubovoľne pri akejkoľvek forme omše:

- a) keď sa ide k oltáru v sprievode,
- b) na začiatku omše, na incenzáciu kríža a oltára,
- c) pri sprievode k evanjeliu a pred jeho prednesom,
- d) po položení chleba a kalicha na oltár, na incenzáciu obetných darov, kríža a oltára, a takisto kňaza a ľudu,
- e) pri pozdvíhovaní hostie a kalicha po premenení.

277. Keď kňaz vkladá tymian do kadidelnice, požehná ho znakom kríža bez slova. Pred incenzáciou a po nej sa koná hlboký úklon osobe alebo veci, ktorá je incenzovaná, okrem oltára a obetných darov na obetu svätej omše.

Tromi ťahmi kadidelnice sa incenzujú: Najsvätejšia sviatosť, relikvie Svätého kríža a obrazy Pána vystavené na verejnú úctu, obetné dary na obetu svätej omše, oltárny kríž, evanjeliár, paškál, kňaz a ľud.

Dvomi ťahmi kadidelnice sa incenzujú relikvie a obrazy svätých vystavené na verejnú úctu, a to len na začiatku slávenia po incenzovaní oltára. Oltár sa incenzuje po jednom ťahu takto:

- a) ak je oltár oddelený od steny, kňaz ho pri incenzovaní obíde;
- b) ak však oltár nie je oddelený od steny, kňaz idúcky incenzuje najprv pravú stranu oltára a potom ľavú.

Ak je kríž na oltári alebo pri ňom, kňaz ho incenzuje pred incenzáciou oltára. V iných prípadoch ho incenzuje, keď prechádza pred ním.

Kňaz incenzuje obetné dary pred incenzáciou kríža a oltára tromi ťahmi kadidelnice alebo urobí nad obetnými darmi kadidelnicou znak kríža.

Purifikácia

278. Ak ostane na prstoch odrobinka hostie, najmä po lámaní hostie alebo po prijímaní veriacich, kňaz otrie prsty nad

paténou, alebo ak treba, umyje si ich. Podobne pozbiera aj odrobinky mimo patény, ak nejaké zostali.

279. Posvätné nádoby čistí kňaz alebo diakon, prípadne ustanovený akolyta po prijímaní alebo po omši, ak je to možné, pri stole. Kalich sa čistí vodou alebo vodou a vínom, ktoré potom ten, čo čistil posvätné nádoby, vypije. Paténu zvyčajne treba utrieť purifikatóriom.

Treba dbať, aby to, čo zostane po rozdávaní prijímania z Kristovej Krvi, sa hneď prijalo pri oltári.

280. Ak hostia alebo nejaká čiastočka spadne, treba ju úctivo zodvihnúť. Ak sa však vyleje niečo z Krvi, treba vodou umyť miesto, na ktoré sa vyliala, a vodu potom vyliať do sakrária, ktoré je umiestnené v sakristii.

Prijímanie pod obidvoma spôsobmi

281. Plnšie zvýraznenie znaku svätého prijímania sa dosiahne prijímaním pod obidvoma spôsobmi. V tejto forme sa totiž dokonalejšie prejavuje znak eucharistickej hostiny a jasnejšie sa vyjadruje jednak Božia vôľa, ktorou sa potvrdzuje nová a večná zmluva v Pánovej Krvi, jednak vnútorná súvislosť medzi eucharistickou a eschatologickou hostinou v Otcovom kráľovstve.¹⁰⁵

282. Duchovní pastieri nech sa usilujú čo najvhodnejším spôsobom pripomenúť katolícke učenie o spôsobe svätého prijímania podľa Tridentského ekumenického koncilu tým veriacim, ktorí prijímajú pod obidvoma spôsobmi, ako aj ostatným prítomným. Predovšetkým nech upozornia veriacich kresťanov na učenie katolíckej viery, že aj pod jedným spôsobom sa prijíma celý a úplný Kristus a opravdivá sviatosť, a preto tí, čo prijímajú len pod jedným spôsobom, čo do úžitku nie sú ukrátení o nijakú milosť potrebnú na spasenie.¹⁰⁶

Nech ich poučia aj o tom, že Cirkev pri vysluhovaní sviatostí má moc – ak pritom zachová ich podstatu – určovať alebo meniť to, o čom si myslí, že lepšie poslúži úcte sviatostí alebo osohu prijímajúcich podľa okolností, času a miesta.¹⁰⁷ Zároveň nech upozornia veriacich, aby sa čím horlivejšie zúčastňovali na tomto posvätnom obraze, ktorým sa plnšie vyjadruje znak eucharistickej hostiny.

283. Prijímanie pod obidvoma spôsobmi okrem prípadov uvedených v knihách obradov majú dovolené:

- a) kňazi, ktorí nemôžu celebrowať alebo koncelebrowať;
- b) diakon a ostatní, ktorí pri omši vykonávajú nejakú službu;
- c) členovia komunít pri konventuálnej omši alebo pri omši spoločenstiev, ktoré sa nazývajú komunitou – chovanci seminárov, všetci účastníci duchovných cvičení, duchovného alebo pastorálneho zhromaždenia.

Diecézny biskup môže pre svoju diecézu stanoviť predpisy o prijímaní pod obidvoma spôsobmi, ktoré sa majú zachovávať aj v rehoľných kostoloch a v malých spoločenstvách. Tomu istému biskupovi je daná právomoc povoliť prijímanie pod obidvoma spôsobmi, keď to kňaz, ktorému ako vlastnému pastierovi je zverená nejaká komunita, považuje za vhodné, len nech sú veriaci dobre poučení a je vylúčené nebezpečenstvo zneuctenia Eucharistie alebo by sa tento obrad stal obťažným pre množstvo prijímajúcich či pre inú príčinu.

Ale predpisy o spôsobe rozdávania prijímania pod obidvoma spôsobmi a o rozsahu fakulty môžu konferencie biskupov vydať až po preskúmaní Apoštolskou stolicou.

284. Pri rozdávaní prijímania pod obidvoma spôsobmi:

105 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 32: AAS 59 (1967) s. 558.

106 TRIDENTSKÝ KONCIL, Sesia XXI, 16. júla 1562, Dekrét o eucharistickom prijímaní, kap. 1 – 3: DS 1725 – 1729.

107 Porov. *tamže*, kap. 2: DS 1728.

- a) pri kalichu zvyčajne posluhuje diakon, ak nie je prítomný, kňaz; alebo aj riadne ustanovený akolyta alebo iný mimoriadny vysluhovateľ svätého prijímania alebo veriaci, ktorému bola v prípade nutnosti zverená táto úloha;
- b) Krv, ktorá zostala, prijme hneď pri oltári kňaz, diakon alebo riadne ustanovený akolyta, ktorý posluhoval pri kalichu, a zvyčajným spôsobom očistí, poutiera a uloží posvätné nádoby;
- c) veriacim, ktorí chcú prijímať len pod spôsobom chleba, treba udeliť sväté prijímanie týmto spôsobom.

285. Na udeľovanie prijímania pod obidvoma spôsobmi treba pripraviť:

- a) keď prijímajúci pijú priamo z kalicha – buď dostatočne veľký kalich alebo viac kalichov, nech sa však vždy dáva pozor, aby Kristovej Krvi, ktorú bude treba prijať na konci prijímania, nezostalo priveľa;
- b) ak sa prijímanie udeľuje namáčaním, treba dať pozor, aby hostie neboli veľmi tenké alebo veľmi malé, ale trochu hrubšie ako zvyčajne, aby sa sčasti namočené do Krvi mohli ľahko podávať.

286. Keď prijímajúci pijú priamo z kalicha – potom, ako prijímajúci prijal Telo Kristovo, poďide k tomu, čo podáva kalich, a postaví sa pred neho. Posluhujúci hovorí: *Krv Kristova* a prijímajúci odpovie: *Amen*. Posluhujúci mu podá kalich, ktorý si prijímajúci sám priloží k ústam. Prijímajúci odpije trochu z kalicha, vráti ho posluhujúcemu a odíde. Posluhujúci utrie vonkajšiu časť kalicha purifikatóriom.

287. Ak sa prijímanie z kalicha koná namáčaním – prijímajúci si drží paténu pod ústami, pristúpi ku kňazovi, ktorý drží nádoby so svätými hostiami, vedľa neho stojí posluhujúci s kalichom. Kňaz vezme hostiu, sčasti ju namočí v kalichu, pozdvihne ju a povie: *Telo a Krv Kristova* a prijímajúci odpovie: *Amen*. Od kňaza prijme sviatosť do úst a potom odíde.

Kapitola V. ZARIADENIE A VÝZDOBA KOSTOLOV NA SLÁVENIE EUCHARISTIE

I. VŠEOBECNÉ ZÁSADY

288. Na eucharistickú bohoslužbu sa schádza Boží ľud spravidla v kostole alebo – ak ho niet alebo je nepostačujúci – na inom, ale vhodnom mieste, dôstojnom takého veľkého tajomstva. Kostoly alebo iné miesta na slávenie bohoslužby majú byť primerané posvätným úkonom a činnej účasti veriacich. Okrem toho posvätné budovy a veci potrebné na bohoslužbu majú byť naozaj dôstojné, pekné a majú byť znakmi a symbolmi nadzemských skutočností.¹⁰⁸

289. Preto Cirkev neustále vyhľadáva vznešenú službu umenia a pripúšťa umelecké prejavy všetkých národov a krajín.¹⁰⁹ A nielenže sa snaží zachovať umelecké diela a poklady predchádzajúcich storočí¹¹⁰ a primerane ich prispôsobiť novým požiadavkám, ale sa usiluje aj o rozvoj nových diel, zodpovedajúcich duchu doby.¹¹¹

108 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 122 – 124; dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, č. 5; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter oecumenici*, 26. septembra 1964, č. 90: AAS 56 (1964) s. 897; inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 24: AAS 59 (1967) s. 554; *Kódex kánonického práva*, kán. 932 § 1.

109 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 123.

110 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 24: AAS 59 (1967) s. 554.

111 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 123, 129; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter oecumenici*, 26. septembra 1964, č. 13c: AAS 56 (1964) s. 880.

Pri výchove umelcov a pri výbere diel určených pre kostol treba požadovať skutočné umelecké hodnoty, ktorými by sa živila viera a nábožnosť a ktoré by boli v súlade s naznačovanou pravdou a s cieľom, ktorému majú slúžiť.¹¹²

290. Všetky kostoly nech sú posvätené alebo aspoň požehnané. No katedrály a farské kostoly nech sú posvätné slávnostným obradom.

291. Pri stavbe nových posvätných budov, pri ich oprave a úprave nech sa všetci, ktorých sa to týka, radia s diecéznou komisiou pre posvätnú liturgiu a umenie. Diecézny biskup nech použije radu a pomoc tejto komisie, keď ide o stanovenie smerníc v tejto záležitosti alebo o schválenie plánov nových kostolov, ako aj o riešenie niektorých závažných otázok.¹¹³

292. Výzdoba nech dodá kostolu skôr vznešenú jednoduchosť ako prepych. Pri výbere prvkov, ktoré patria k výzdobe, treba dbať o pravdivosť vecí a usilovať sa o to, aby ozdoba kostola slúžila na výchovu veriacich a prispela k dôstojnosti celého posvätného miesta.

293. Vhodné usporiadanie kostola a jeho príslušenstva, ktoré má primerane zodpovedať požiadavkám našej doby, vyžaduje nielen pozornosť voči veciam, ktoré majú priamy vzťah k bohoslužobným úkonom, ale aj starosť o to, čo môže priniesť veriacim väčšie pohodlie a o čo je zvyčajne postarané na miestach, kde sa ľudia zhromažďujú.

294. Boží ľud, ktorý sa schádza na omšu, má organické a hierarchické usporiadanie, čo sa prejavuje rozličnými službami a rozličnými úkonmi v jednotlivých častiach slávenia omše. Posvätné miesto má byť teda

tak usporiadané, aby určitým spôsobom vyjadrovalo štruktúru zideného zhromaždenia, umožňovalo organicky usporiadanú účasť všetkých a každému pomáhala náležite vykonávať jeho úlohu.

Veriaci a zbor spevákov (*schola cantorum*) majú mať také miesto, ktoré im uľahčí činnú účasť.¹¹⁴

Miesto pre celebrujúceho kňaza, diakona a iných posluhujúcich má byť v presbytériu. Tam nech sa pripravia sedadlá pre koncebrantov, keby ich však bolo veľa, nech sa sedadlá umiestnia v inej časti kostola, ale blízko oltára.

Hoci toto všetko má vyjadrovať hierarchické usporiadanie a rozdielnosť funkcií, predsa má tvoriť vnútornú súvislú jednotu, v ktorej by sa jasne prejavovala jednota celého svätého ľudu. Povaha a krása miesta a celého zariadenia majú podnecovať nábožnosť a poukazovať na posvätnosť slávených tajomstiev.

II. USPORIADANIE PRESBYTÉRIA NA SLÁVENIE SVÄTEJ OMŠE

295. Presbytérium je miesto, kde stojí oltár, prednáša sa Božie slovo a kde kňaz, diakon a ostatní posluhujúci vykonávajú svoju úlohu. Má sa primerane odlišovať od kostolnej lode, či už čiastočným vyvýšením, alebo osobitnou stavbou a výzdobou. Má byť však také priestranné, aby sa v ňom mohlo pohodlne konať a sledovať slávenie Eucharistie.¹¹⁵

Oltár a jeho výzdoba

296. Oltár, na ktorom sa pod sviatostnými znakmi sprítomňuje obeta kríža, je aj stolom Pána; Boží ľud sa povoláva k účasti na ňom pri omši. Oltár je aj stredom vzdávania vďaky, ktoré sa uskutočňuje Eucharistiou.

112 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 123.

113 Porov. *tamže*, č. 126; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter œcumenici*, 26. septembra 1964, č. 91: AAS 56 (1964) s. 898.

114 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter œcumenici*, 26. septembra 1964, č. 97 – 98: AAS 56 (1964) s. 899.

115 Porov. *tamže*, č. 91: AAS 56 (1964) s. 898.

297. Slávenie Eucharistie na posvätnom mieste sa má konať na oltári; mimo posvätného miesta sa môže konať aj na vhodnom stole, no vždy má byť na ňom prestretá plachta a korporál, kríž a sviece.

298. Je osožné, aby bol v každom kostole pevný oltár, ktorý jasnejšie a trvalo naznačuje Ježiša Krista, Živý kameň (1 Pt 2, 4; porov. Ef 2, 20). Na ostatných miestach určených na posvätné slávenie môže byť prenosný oltár.

Pevným sa nazýva oltár, ktorého stavba je spojená s dlažbou, takže ho nemožno pohnúť; prenosným zase ten oltár, ktorý možno prenášať.

299. Hlavný oltár treba postaviť oddelene od steny, aby ho bolo možno ľahko obchádzať a aby sa mohla na ňom bohoslužba konať tvárou k ľudu, a je potrebné tak urobiť všade, kde je to možné. Oltár však nech je na takom mieste, aby bol skutočne stredom, na ktorý sa upútava pozornosť celého zhromaždenia.¹¹⁶ Má byť spravidla pevný a posvätený.

300. Oltáre pevné i prenosné treba posvätiť podľa obradov v Rímskom pontifikáli; prenosné oltáre však možno iba požehnať.

301. Podľa tradičného cirkevného zvyku a symboliky má byť menza pevného oltára kamenná, a to z prírodného kameňa. Ale podľa úsudku konferencie biskupov možno použiť aj iný, dôstojný, pevný a umelecky stvárnený materiál. Stĺpy alebo základ, ktorý má niesť oltárnu dosku, môžu byť z akejkoľvek hmoty, len nech je vhodná a pevná. Prenosný oltár možno postaviť z akejkoľvek dôstojnej a pevnej hmoty, vhodnej na liturgické používanie podľa tradícií a zvykov rozličných krajov.

302. Je dobré, keď sa zachová zvyk vkladať pod oltár pred posvätením relikvie svätých, aj tých, čo neboli mučeníci. Treba však dbať na to, aby pravosť týchto relikvií bola zaručená.

303. V novopostavených kostoloch je najlepšie zriadiť jeden oltár, ktorý v zhromaždení veriacich naznačuje jedného Krista a jednu Eucharistiu Cirkvi.

Ak však v už postavených kostoloch je starý oltár umiestnený tak, že ťažko umožňuje účasť ľudu a nemožno ho ani preniesť bez ujmy umeleckej hodnoty, nech sa postaví iný pevný, umelecky zhotovený oltár, ktorý treba posvätiť. Nech sa posvätné slávenia konajú na ňom. Starý oltár nech sa zvlášť neozdobuje, aby sa neodvádzala pozornosť veriacich.

304. Z úcty k sláveniu pamiatky Pána a k hostine, na ktorej sa podáva Pánovo Telo a Krv, má sa prestrieť na oltár, na ktorom sa celebruje, aspoň jedna plachta bielej farby, ktorá tvarom, rozmermi a výzdobou má byť v súlade so štýlom oltára.

305. V ozdobovaní oltára nech sa zachováva umiernenosť.

V Adventnom období sa oltár ozdobuje kvetmi s umiernenosťou, ktorá je v súlade s povahou tohto obdobia, aby sa nepredbiehalo plnej radosti z Narodenia Pána. V Pôstnom období sa zakazuje oltár zdobiť kvetmi. Výnimkou sú nedeľa *Lætare* (Štvrtá pôstna nedeľa), slávnosti a sviatky.

Ozdobovanie kvetmi má byť vždy umiernené a nech sa usporiada skôr okolo oltára ako na ňom.

306. Na menzu oltára možno položiť len to, čo si vyžaduje slávenie omše, čiže evanjeliár od začiatku slávenia do prednášania evanjelia; od prinášania darov do očistenia nádob: kalich s paténou, pyxidu, ak je potrebná, napokon korporál, purifikatórium, pallu a misál.

Nenápadne nech sa umiestni aj mikrofón na zosilnenie hlasu.

307. Svietniky, ktoré sa vyžadujú pri jednotlivých liturgických úkonoch kvôli úcte i slávnostnosti obradu (porov. č. 117), treba vhodne umiestniť, s prihliadnutím na štruktúru oltára a presbytéria, na oltár

116 Porov. *tamže*.

alebo vedľa neho. Celok má byť vkusne zladený, ale tak, aby veriaci mohli dobre vidieť, čo sa deje na oltári alebo čo sa naň kladie.

308. Na oltári alebo v jeho blízkosti má byť kríž s podobou ukrižovaného Krista, dobre viditeľný zhromaždenému ľudu. Je osožné, aby takýto kríž zostával blízko oltára aj mimo liturgického slávenia, aby sa tak myseľ veriacich obracala na spásanosné Pánovo umučenie.

Ambóna

309. Dôstojnosť Božieho slova si vyžaduje, aby v kostole bolo vhodné miesto, z ktorého by sa Božie slovo ohlasovalo a ku ktorému by sa pri liturgii slova pútala pozornosť veriacich.¹¹⁷

Patrí sa, aby tým miestom bola spravidla pevná ambóna, a nie jednoduchý prenosný pult. Nech je už dispozícia kostola akákoľvek, ambóna sa musí umiestniť tak, aby vysvätených služobníkov a lektorov mohli veriaci dobre vidieť a počuť.

Z ambóny sa prednášajú najmä čítania, resp. zborový žalm (medzispev) a veľkonočný chválospev. Môže sa z nej predniesť homília a úmysly spoločnej modlitby. Dôstojnosť ambóny si vyžaduje, aby k nej pristupoval len služobník slova.

Patrí sa, aby nová ambóna bola požehnaná obradom uvedeným v Rímskom rituáli predtým, ako sa začne v liturgii používať.¹¹⁸

Sedadlá pre celebranta a posluhujúcich

310. Sedadlo celebrujúceho kňaza má naznačovať jeho úlohu: predsedáť zhromaždeniu a viesť modlitbu. Preto je vhodné

umiestniť ho v čele presbytéria oproti ľudu, ak tomu neprekáža stavba kostola alebo iné okolnosti, napríklad ak by bolo pre veľkú vzdialenosť sťažené spojenie medzi kňazom a zhromaždením veriacich alebo ak je svätostánok uprostred, vzadu za oltárom, ale nech vzhľadom nepripomína trón.¹¹⁹ Patrí sa, aby sedadlo bolo požehnané obradom opísaným v Rímskom rituáli predtým, ako sa začne v liturgii používať.¹²⁰

V presbytériu sa rozložia aj sedadlá pre koncelebrujúcich kňazov a pre kňazov, ktorí sa zúčastňujú na slávení v chórovom odeve, ale nekoncelebrujú.

Sedadlo pre diakona sa postaví blízko sedadla celebranta. Sedadlá pre iných posluhujúcich treba rozmiestniť tak, aby sa jasne odlišovali od sedadiel duchovných a aby mohli ľahko plniť im zverenú úlohu.¹²¹

III. USPORIADANIE KOSTOLA

Miesta pre veriacich

311. Miesta pre veriacich treba primerane usporiadať tak, aby sa veriaci mohli zrakom i duchom náležite zúčastňovať na posvätných sláveniach. Patrí sa, aby sa pre nich pripravili lavice alebo stoličky. Treba zvrhnúť zvyk vyhradzovať sedadlá niektorým súkromným osobám.¹²² Lavice alebo sedadlá, predovšetkým v novopostavených kostoloch, treba umiestniť tak, aby veriaci mohli pohodlne zaujať taký postoj tela, aký sa od nich v rozličných častiach bohoslužby vyžaduje a aby mohli bez prekážky pristúpiť k svätému prijímaniu.

Treba sa postarať o to, aby veriaci mohli kňaza, diakona a lektorov nielen vidieť, ale pri použití dnešnej techniky aj dobre počuť.

117 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter œcumenici*, 26. septembra 1964, č. 96: AAS 56 (1964) s. 899.

118 Porov. RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, Obrad požehnanja novej ambóny, č. 900 – 918.

119 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter œcumenici*, 26. septembra 1964, č. 92: AAS 56 (1964) s. 898.

120 Porov. RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, Obrad požehnanja novej katedry alebo predsednickeho sedadla pri odovzdávaní do používania, č. 880 – 899.

121 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Inter œcumenici*, 26. septembra 1964, č. 92: AAS 56 (1964) s. 898.

122 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 32.

Miesto pre zbor a hudobné nástroje

312. Zbor spevákov (*schola cantorum*) má sa umiestniť podľa dispozície každého kostola tak, aby sa jasne ukázalo jeho začlenenie, že je totiž časťou zhromaždeného spoločenstva a že má osobitnú úlohu, aby mohol ľahko vykonávať túto službu a aby sa jednotlivým členom zboru lepšie umožnila plná účasť na omši, t. j. sviatostná účasť.¹²³

313. Organ a iné dovolené hudobné nástroje treba umiestniť na vhodnom mieste, aby mohli sprevádzať zbor, spevákov i spievajúci ľud a aby ich mohli všetci dobre počuť aj vtedy, keď hrajú samy. Je vhodné, aby bol organ požehnaný pred uvedením do používania v liturgii stanoveným obradom v Rímskom rituáli.¹²⁴ V Adventnom období sa organ a iné hudobné nástroje používajú s umiernenosťou, ktorá je v súlade s povahou tohto obdobia, aby sa nepredbiehalo plnej radosti Narodenia Pána. Počas Pôstneho obdobia je povolený zvuk organa a iných hudobných nástrojov len na podporu spevu. Výnimkou je nedeľa *Lætare* (Štvrtá pôstna nedeľa), slávnosti a sviatky.

Miesto uchovávaní Najsvätejšej sviatosti

314. Podľa štruktúry jednotlivých kostolov a podľa zákonitých miestnych zvykov

treba Najsvätejšiu sviatosť uložiť v každom kostole vo svätostánku na najčestnejšom, označenom, viditeľnom a náležite vyzdobenom mieste kostola prispôbenom na modlitbu.¹²⁵

Svätostánok nech je zvyčajne len jeden, pevný, zhotovený z pevného a neporušiteľného nepriesvitného materiálu a tak uzavretý, aby sa čo najviac zabránilo nebezpečenstvu znesvätenia.¹²⁶ Je vhodné, aby bol požehnaný pred uvedením do používania v liturgii stanoveným obradom v Rímskom rituáli.¹²⁷

315. Na vyjadrenie znaku je vhodnejšie, aby svätostánok, v ktorom sa uchováva najsvätejšia Eucharistia, nebol na oltári, na ktorom sa slávi svätá omša.¹²⁸ Podľa úsudku diecézneho biskupa možno svätostánok umiestniť:

- a) v presbytériu mimo oltára, na ktorom sa celebruje, vhodného tvaru a na najvhodnejšom mieste, nevyklučuje sa ani starý oltár, na ktorom sa už necelebruje (č. 303);
- b) alebo aj v kaplnke vhodnej na súkromnú poklonu a modlitbu veriacich¹²⁹, ktorá má byť organicky spojená s kostolom a prístupná veriacim.

316. Podľa tradičného zvyku nech vedľa svätostánku nepretržite svieti zvláštna lampa živená olejom alebo voskom, na upozornenie a uctenie Kristovej prítomnosti.¹³⁰

123 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Musicam sacram*, 5. marca 1967, č. 23: AAS 59 (1967) s. 307.

124 Porov. RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, Požehnanie organa, č. 1052 – 1067.

125 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 54: AAS 59 (1967) s. 568; inštrukcia *Inter œcumenici*, 26. septembra 1964, č. 95: AAS 56 (1964) s. 898.

126 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 52: AAS 59 (1967) s. 568; inštrukcia *Inter œcumenici*, 26. septembra 1964, č. 95: AAS 56 (1964) s. 898; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA SVIATOSTÍ, inštrukcia *Nulla umquam tempore*, 28. mája 1938, č. 4: AAS 30 (1938) s. 199 – 200; RÍMSKY RITUÁL, *Sväté prijímanie a kult eucharistického tajomstva mimo omše*, typické vydanie 1973, č. 10 – 11; *Kódex kánonického práva*, kán. 938 § 3.

127 Porov. RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, Obrad požehnanie nového svätostánku, č. 919 – 929.

128 Porov. POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 55: AAS 59 (1967) s. 569.

129 Porov. *tamže*, č. 53: AAS 59 (1967) s. 568; RÍMSKY RITUÁL, *Sväté prijímanie a kult eucharistického tajomstva mimo omše*, typické vydanie 1973, č. 9; *Kódex kánonického práva*, kán. 938 § 2; JÁN PAVOL II., *List Dominicæ Cene*, 24. februára 1980, č. 3: AAS 72 (1980) s. 117 – 119.

130 *Kódex kánonického práva*, kán. 940; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV, inštrukcia *Eucharisticum mysterium*, 25. mája 1967, č. 57: AAS 59 (1967) s. 569; porov. RÍMSKY RITUÁL, *Sväté prijímanie a kult eucharistického tajomstva mimo omše*, typické vydanie 1973, č. 11.

Na Slovensku sa výnimočne môže pri svätostánku používať aj elektrické svetlo.

317. Okrem toho sa nesmie zabúdať na všetky ďalšie predpisy o uchovávaní najsvätejšej Eucharistie podľa noriem práva.¹³¹

O posvätných obrazoch

318. Cirkev účasťou na pozemskej liturgii vopred okusuje tú liturgiu, ktorá sa slávi v nebi vo svätom meste Jeruzaleme, ku ktorému sa ako pútnička uberá, kde sedí Kristus po pravici Božej; uctieva si pamiatku svätých a úfa mať účasť na ich spoločenstve.¹³²

Obrazy (sochy) Pána, preblahoslavenej Panny Márie a svätých nech sa podľa veľmi starej tradície Cirkvi vystavujú v chrámoch na úctu veriacich.¹³³ Nech sú tak rozmiestnené, aby veriacich privádzali k tajomstvám viery, ktoré sa tam slávia. Preto treba dávať pozor, aby jednak ich počet nebol neprimeraný, jednak aby boli rozložené v určitom poriadku a aby neodvádzali pozornosť veriacich od samotného slávenia.¹³⁴ Obraz jedného a toho istého svätého nech je zvyčajne len jeden. Vo všeobecnosti pri výzdobe kostola a jeho zariadenia, čo sa týka obrazov, treba mať na zreteli jednak nábožnosť celého spoločenstva, jednak krásu a dôstojnosť obrazov.

Kapitola VI. VECI POTREBNÉ NA SLÁVENIE OMŠE

I. CHLIEB A VÍNO NA SLÁVENIE EUCARISTIE

319. Cirkev podľa Kristovho príkladu vždy používala chlieb a víno s vodou na slávenie Pánovej večere.

320. Chlieb na slávenie Eucharistie podľa tradície celej Cirkvi má byť čisto pšeničný, čerstvo upečený a podľa starodávnej tradície Cirkvi latinského obradu nekvasený.

321. Povaha znaku si vyžaduje, aby matéria Eucharistie vyzerala skutočne ako pokrm. Preto treba eucharistický chlieb, hoci nekvasený a pripravený v tradičnej forme, spôsobiť tak, aby kňaz pri omši slávanej za účasti ľudu mohol naozaj hostiu rozlomiť na viaceré časti, a aspoň niektorým veriacim ich aj podať. Malé hostie sa, pravda, nevylučujú, ak si to vyžaduje počet prijímajúcich a iné pastoračné dôvody. Ale úkon lámania chleba, ktorým sa v apoštolských časoch označovala jednoducho Eucharistia, zjavnejšie vyjadri silu a dôležitosť znaku jednoty všetkých v jednom chlebe i znaku lásky, pretože jeden chlieb sa rozdeľuje bratom.

322. Víno na eucharistické slávenie má byť z viničného plodu (porov. *Lk 22, 18*), prirodzené a čisté, bez primiešania cudzích prvkov.

323. Veľmi starostlivo treba dbať o to, aby sa chlieb a víno určené na Eucharistiu zachovali v dobrom stave, t. j. aby víno nezoctovalo a chlieb sa neskazil alebo veľmi nestvrdol, takže by sa dal ťažko lámať.

324. Ak kňaz po premenení alebo pri prijímaní zbadá, že nebolo naliate víno, ale voda, nech vodu vyleje do nejakej nádoby a do kalicha naleje víno s vodou a premení ho slovami, ktoré sa vzťahujú na konsekráciu kalicha; chlieb netreba znova konsekrovať.

II. O ZARIADENÍ KOSTOLA VŠEOBECNE

325. Ako pri stavbe kostolov, tak aj pri celom zariadení kostola Cirkev pripúšťa

131 Porov. zvlášť POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA SVIATOSTÍ, inštrukcia *Nulla unquam tempore*, 28. mája 1938: AAS 30 (1938) s. 198 – 207; *Kódex kánonického práva*, kán. 934 – 944.

132 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 8.

133 Porov. RÍMSKY PONTIFIKÁL, *Posviacka kostola a oltára*, typické vydanie 1977, kap. IV, č. 10; RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, Požehnanie obrazov, ktoré sa vystavujú na uctievanie veriacim, č. 984 – 1031.

134 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 125.

umelecký štýl a vkus každej krajiny a prijíma tie prispôsobenia, ktoré sú v súlade s povahou a tradíciami jednotlivých národov, len aby všetko primerane zodpovedalo cieľu, na ktorý je zariadenie kostola určené.¹³⁵ Aj na tomto poli treba starostlivo dbať o vznešenú jednoduchosť, ktorú možno výborne spojiť s opravdivým umením.

326. Pri výbere materiálu na zariadenie kostola možno voľiť okrem materiálu, ktorý sa tradične používa, aj taký, ktorý sa podľa mienky našej doby považuje za ušľachtilý, je trvácí a dá sa dobre prispôbiť na posvätné úkony. O tom pre jednotlivé oblasti rozhodne konferencia biskupov (porov. č. 390).

III. POSVÄTNÉ NÁDOBY

327. Medzi predmetmi, ktoré sa vyžadujú na slávenie omše, patrí osobitná úcta posvätným nádobám, najmä kalichu a paténe, v ktorých sa chlieb a víno prináša, premieňa a z ktorých sa prijíma.

328. Posvätné nádoby nech sú zhotovené z cenného kovu. Ak sú z takého kovu, ktorý hrdzavie, alebo z kovu menej vzácneho ako zlato, majú byť spravidla zvnútra pozlátené.

329. Podľa úsudku konferencie biskupov, ktorý bol potvrdený Apoštolskou stolicou, posvätné nádoby sa môžu zhotovovať aj z iného materiálu, ktorý sa v príslušnom kraji považuje za cenný, napríklad zo slovniny alebo tvrdšieho dreva, len aby sa hodil na posvätné ciele. V tom prípade má vždy prednosť materiál, ktorý sa ľahko neláme a nekazí. Toto platí pre všetky nádoby, ktoré sú určené na hostie, ako je paténa, cibórium, schránka, monštrancia a iné. *Na Slovensku možno vo výnimočných prípadoch použiť nádoby zo vzácnej ozdobnej keramiky.*

330. Kalichy a ostatné nádoby určené na prechovávanie Pánovej Krvi nech majú

vrchnú časť z takého materiálu, ktorý tekutiny neabsorbuje. Podstavec môže byť z iného pevného a ušľachtilého materiálu.

331. Na konsekráciu hostií možno vhodne použiť jedinú väčšiu paténu, na ktorú sa položí chlieb pre celebranta a diakona, aj pre ostatných posluhujúcich a veriacich.

332. Tvar posvätných nádob môže umelec vyhotoviť takým spôsobom, ktorý zodpovedá zvyklostiam jednotlivých krajín, ale tak, aby boli súčasne na liturgický účel a jasne sa odlišovali od takých, ktoré sú určené na všedné potreby.

333. Pri požehnaní posvätných nádob treba zachovať obrad, ktorý predpisujú liturgické knihy.¹³⁶

334. Nech sa zachová zvyk, že v sakristii je zriadené sakrárium, do ktorého sa vylieva voda z umývania posvätných nádob a rúšok (porov. č. 280).

IV. POSVÄTNÉ RÚCHO

335. V Cirkvi, ktorá je Kristovým telom, nevykonávajú všetky údy rovnakú úlohu. Táto rozdielnosť úloh pri slávení Eucharistie sa prejavuje navonok rozličnosťou posvätných rúch. Preto majú označovať príslušnú úlohu jednotlivých posluhujúcich. Rúcha, ktoré si obliekajú kňazi, diakoni a laickí posluhujúci, je vhodné požehnať¹³⁷ pred liturgickým použitím podľa predpisov Rímskeho rituálu.

336. Posvätné rúcho, spoločné všetkým služobníkom vysväteným a ustanoveným akéhokoľvek stupňa, je alba prepásaná na bedrách cingulom. Cingulum však netreba používať, ak je alba priliehavá. Ak alba nezakrýva obvyklé šaty okolo krku, treba si vziať najprv humerál. Superpelícia nemôže nahradiť albu, ani keď sa dá na reverendu, ak si treba obliecť ornát alebo dalmatiku,

135 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 128.

136 Porov. RÍMSKY PONTIFIKÁL, *Posviacka kostola a oltára*, typické vydanie 1977, Požehnanie kalicha a patény; RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, Požehnanie liturgických predmetov, 1068 – 1084.

137 Porov. RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, Požehnanie liturgických predmetov, č. 1070.

alebo podľa predpisov iba štólu bez ornátu alebo dalmatiky.

337. Vlastným rúchom kňaza pri omši alebo pri iných posvätných úkonoch priamo spojených s omšou je ornát (*casula* alebo *planeta*), ak sa neurčí inak; oblieka sa na albu a štólu.

338. Vlastným rúchom diakona je dalmatika, ktorá sa oblieka na albu a štólu. V prípade nutnosti alebo nižšieho stupňa slávnosti možno však dalmatiku vynechať.

339. Akolyti, lektori a iní laickí posluhujúci si môžu obliecť albu alebo iné rúcho, ktoré je v jednotlivých krajinách schválené konferenciou biskupov (porov. č. 390).

340. Štólu si kňaz dá okolo krku, aby mu z pliec splyvala po okrajoch hrude; diakon si ju dáva šikmo cez prsia od ľavého pleca k pravému boku tela a tam ju pripevní.

341. Pluviál si berie kňaz na sprievody alebo na iné posvätné úkony podľa príslušných rubrik jednotlivých obradov.

342. Pokiaľ ide o formu posvätného rúcha, konferencie biskupov môžu určiť a Apoštolskej stolici predostrieť úpravy zodpovedajúce potrebám a zvykom jednotlivých oblastí.¹³⁸

343. Okrem tradičného materiálu na zhotovenie posvätných rúch sa môže upotrebiť vlastné prirodzené tkanivo niektorej krajiny, ako aj iné umelé tkanivá, zodpovedajúce dôstojnosti obradu a osoby. O tom rozhoduje konferencia biskupov.¹³⁹

344. Svedčí sa, aby krásu a vznešenosť posvätnému rúchu nedodávalo nadbytočné množstvo ozdôb, ale použitá látka a strih rúcha. Ozdoby majú predstavovať námety, obrazy alebo symboly naznačujúce posvätný cieľ rúcha. Treba vylúčiť ozdoby, ktoré sa protivia posvätnosti liturgie.

345. Rozdielnosť farieb posvätného rúcha má v priebehu liturgického roka aj navonok účinnejšie objasniť povahu slávených tajomstiev viery a zmysel rozvíjajúceho sa kresťanského života.

346. Pri farbe posvätného rúcha nech sa zachová tradičná zvyklosť, a to:

- a) Biela farba sa používa pri oficiu a omšiach Veľkonočného a Vianočného obdobia; okrem toho pri sláveniach Pána, ktoré nie sú o jeho umučení; na sviatky preblahoslavenej Panny Márie, svätých anjelov a svätých, ktorí nie sú mučeníci; na slávnosti Všetkých svätých (1. novembra) a sv. Jána Krstiteľa (24. júna), na sviatky sv. Jána, evanjelistu (27. decembra), Katedry sv. Petra (22. februára) a Obrátenia sv. Pavla (25. januára).
- b) Červená farba sa používa na Palmovú nedeľu, v Piatok utrpenia Pána, v nedeľu Zoslania Ducha Svätého, na sviatky Pánovho utrpenia, na sviatky víťaznej smrti apoštolov a evanjelistov a na sviatky mučeníkov.
- c) Zelená farba sa používa pri oficiu a omšiach v Cezročnom období (*per annum*).
- d) Fialová farba sa používa v Adventnom a Pôstnom období. Možno ju brať aj pri oficiu a omšiach za zosnulých.
- e) Čierna farba sa môže používať, kde je to zvykom, pri omšiach za zosnulých.
- f) Ružová farba sa môže použiť, kde je to zvykom, v nedele *Gaudete* (Tretia adventná nedeľa) a *Lætare* (Štvrtá pôstna nedeľa).
- g) Na slávnosti sa môžu používať sviatočné alebo vzácnejšie rúcha, aj keď nie sú vo farbe dňa.

Čo sa však týka liturgických farieb, konferencie biskupov môžu určiť a predostrieť Apoštolskej stolici úpravy, ktoré zodpovedajú záujmom a duchu príslušných národov.

138 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätné liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 128.

139 Porov. *tamže*.

347. Omše pri vysluhovaní sviatostí a svätenín sa slávia vo farbe, ktorá je pre ne určená, v bielej farbe alebo sviatočnej. Omše za rozličné potreby sa slávia vo farbe dňa alebo liturgického obdobia: vo fialovej farbe, ak majú kajúcny charakter, ako napríklad omše č. 31, 33, 38. Votívne omše sa slávia vo farbe pre ne určenej, vo farbe dňa alebo vo farbe liturgického obdobia.

V. INÉ PREDMETY URČENÉ PRE KOSTOL

348. Okrem posvätných nádob a posvätného rúcha, pre ktoré sa určuje osobitný materiál, iné zariadenie, predpísané na bohoslužbu¹⁴⁰ alebo dovolené v kostole, nech je dôstojné a primerané svojmu cieľu.

349. Zvlášť sa treba starať o to, aby liturgické knihy, predovšetkým evanjeliár a lecionár, ktoré sú určené na ohlasovanie Božieho slova, a preto sa tešia osobitnej úcte, boli pri liturgických úkonoch v úcte ako symboly a znaky vyšších vecí, a preto nech sú naozaj dôstojné, ozdobné a krásne.

350. Treba veľmi dbať o všetko, čo má priamy vzťah k oltáru a k eucharistickému sláveniu, ako je napríklad oltárny kríž a kríž procesiový.

351. Osobitne sa treba usilovať, aby sa aj vo veciach menšieho významu zachovávali požiadavky umenia a aby sa vznešená jednoduchosť vždy spájala s čistotou.

Kapitola VII. VÝBER OMŠE A JEJ ČASTÍ

352. Pastoračný účinok bohoslužby sa zaiste zvýši, ak texty čítaní, modlitieb a spevov budú podľa možnosti čo najlepšie zodpovedať potrebám a duchovnej príprave, ako aj schopnostiam účastníkov. To možno dosiahnuť vhodným využitím

mnohonásobných možností výberu, o čom ešte bude reč.

Kňaz pri výbere textov omše nech prihliada skôr na spoločný duchovný ošoh Božieho ľudu, než na svoje záľuby. Okrem toho nech pamätá, že voľba omšových častí sa má robiť v zhode s tými, ktorí majú účasť na slávení, a ani veriacich netreba vylučovať z rozhodovania o veciach, ktoré sa ich priamo týkajú.

Keďže sa však ponúka mnohonásobná možnosť výberu rozličných omšových častí, ešte pred bohoslužbou musí diakon, lektor, žalmista, kantor, komentátor i zbor dobre vedieť, ktoré texty sa použijú, aby sa nič neimprovizovalo. Lebo harmonické usporiadanie a vykonávanie obradov veľmi napomáha prípravu veriacich na prijatie Eucharistie.

I. VÝBER OMŠE

353. Na slávnosti je kňaz povinný riadiť sa kalendárom kostola, v ktorom celebruje.

354. V nedele a na všedné dni adventné, vianočné, pôstne a na všedné dni Veľkonočného obdobia, na sviatky a povinné spomienky:

- a) ak sa omša slávi s ľudom, kňaz sa má riadiť kalendárom kostola, v ktorom celebruje;
- b) ak sa omša slúži bez ľudu, kňaz si môže voľiť kalendár kostola alebo svoj vlastný.

355. Na ľubovoľné spomienky:

- a) Na všedné dni v Adventnom období od 17. do 24. decembra, cez Oktávu Narodenia Pána a v Pôstnom období okrem Popolcovej stredy a všedných dní Svätého týždňa kňaz berie formulár omše patričného liturgického dňa. Zo spomienky, ktorá azda pripadá na ten deň vo všeobecnom kalendári, môže vziať modlitbu dňa (*kolektu*), ak nie je Popolcová streda alebo všedný deň Svätého

140 Ohľadom požehnaní vecí určených na liturgické používanie v kostoloch porov. RÍMSKY RITUÁL, *Benedikcionál*, typické vydanie 1984, tretia časť.

týždňa. Vo všedné dni Veľkonočného obdobia sa môžu sláviť spomienky svätých s celým formulárom.

- b) Na všedné dni v Adventnom období pred 17. decembrom, vo Vianočnom období (od 2. januára) a na všedné dni Veľkonočného obdobia kňaz si môže vybrať formulár omše buď zo dňa príslušného liturgického obdobia, alebo formulár omše o svätom, alebo o jednom zo svätých, na ktorých je spomienka, alebo omšu o niektorom svätom, ktorý je na ten deň uvedený v martyrológiu.
- c) Na všedné dni Cezročného obdobia si kňaz môže vybrať omšu dňa, omšu prípadnej ľubovoľnej spomienky, alebo omšu o svätom uvedenom na ten deň v martyrológiu, ďalej omšu za rozličné potreby alebo votívnu omšu.

Ak kňaz slávi omšu za účasti ľudu, nech sa stará predovšetkým o to, aby bez príčiny a často nevynechával čítania predpísané vo feriálnom lekcionári na jednotlivé dni. Cirkev si totiž želá, aby sa veriacim prestieral čím bohatší stôl Božieho slova.¹⁴¹

Pre tú istú príčinu nech kňaz umiernené berie formulár omše za zomrelých; veď každá omša sa obetuje za živých aj za zomrelých a v každej eucharistickej modlitbe je aj spomienka na zosnulých.

Kde však veriaci ľud má v osobitnej láske ľubovoľné spomienky na preblahoslavenú Pannu Máriu alebo na iných svätých, nech sa vyhovie oprávneným požiadavkám ich nábožnosti.

Keď je možnosť voliť medzi spomienkou zo všeobecného kalendára a spomienkou z diecézneho alebo rehoľného kalendára, odporúča sa za rovnakých podmienok a podľa tradície spomienka partikulárna.

II. O VÝBERE OMŠOVÝCH ČASTÍ

356. Pri výbere textov rozličných omšových častí tak z okruhu cirkevného roka, ako aj o svätých, majú sa zachovať nasledujúce smernice.

Čítania

357. Na nedele a slávnosti sú určené tri čítania, v ktorých hovorí prorok, apoštol a evanjelium. Nimi sa v kresťanskom ľude vychováva zmysel pre nepretržitosť diela spásy podľa obdivuhodného Božieho rozhodnutia. Tieto čítania sa používajú povinne. Podľa cirkevnej tradície sa vo Veľkonočnom období namiesto Starého zákona používajú čítania zo Skutkov apoštolov.

Na sviatky sú predpísané dve čítania. Ak sa však sviatok podľa predpisov povýši na stupeň slávnosti, pridá sa tretie čítanie, ktoré sa berie zo spoločnej časti.

Na spomienky svätých, ak nie sú vlastné čítania, čítajú sa zvyčajne čítania z bežného dňa. Ponúkajú sa aj prívlastnené čítania, čiže také, ktoré osvetľujú zvláštny aspekt duchovného života alebo aktivity svätca. Používanie týchto čítaní nie je záväzné, ibaže by si to vyžadoval pastoračný dôvod.

358. Vo feriálnom lekcionári sú uvedené čítania na jednotlivé dni každého týždňa v celom ročnom okruhu. Preto sa spravidla budú brať tieto čítania v dňoch, na ktoré sú určené, ak nepripadá na ten deň slávnosť, sviatok alebo spomienka, ktorá má vlastné čítania z Nového zákona, v ktorých sa spomína slávený svätec.

Ak sa však predsa súvislé čítanie v týždni preruší pre nejakú slávnosť, sviatok alebo osobitnú oslavu, kňaz môže spojiť vynechané časti s inými s prihliadnutím na zaradenie čítaní celého týždňa alebo rozhodnúť, ktorým textom sa má dať prednosť.

V omšiach na osobitné zhromaždenie môže kňaz zo schváleného lekcionára vybrať tie čítania, ktoré sú pre také zhromaždenie najvhodnejšie.

359. Okrem toho je osobitný výber textov Svätého písma v lekcionári na omše spojené s určitými obradmi, pri ktorých sa vysluhujú sviatosti alebo sväteniny, alebo na omše, ktoré sa slávia pri rozličných potrebách.

Tieto lekcionáre slúžia na to, aby počúvanie primeraného Božieho slova viedlo veriacich

141 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 51.

k plnšiemu pochopeniu tajomstva, na ktorom sa zúčastňujú, a aby ich vychovávalo k väčšej láske k Božiemu slovu.

Teda texty, ktoré sa čítajú pri slávení, treba určiť s prihliadnutím na pastoračnú vhodnosť a na možnosť výberu, ktorá sa v tejto veci dáva.

360. Niekedy sa ponúka dlhšia a kratšia forma toho istého textu. Pri voľbe medzi týmito dvoma formami treba zohľadniť pastoračné kritérium. Treba zohľadniť schopnosť veriacich užitočne počúvať dlhšie alebo kratšie čítanie. Podľa ich schopnosti sa im môže lepšie vysvetliť úplný text v homílii.¹⁴²

361. Keď sa dáva možnosť výberu medzi jedným alebo druhým už určeným textom alebo textom ponechaným na ľubovôľu, nech sa berie ohľad na dobro účastníkov; podľa toho totiž, či ide o použitie textu ľahšieho alebo vyhovujúcejšieho zhromaždenému ľudu, alebo o text, ktorý sa má opakovať alebo vynechať, keď je určený ako vlastný jednému sláveniu a ako ľubovoľný sláveniu druhému, vždy keď si to vyžaduje pastoračná potreba.¹⁴³

Toto sa stáva, ak sa ten istý text má čítať v nasledujúcich dňoch, napríklad v nedeľu alebo nasledujúci všedný deň alebo pri obave, že nejaký text vyvolá ťažkosti v spoločenstve veriacich. Treba dávať pozor, aby sa pri výbere textov Svätého písma nevynechávali stále tie isté časti.

362. Okrem možností vybrať si niektoré vhodnejšie texty, o ktorých sa hovorilo vyššie, udeľuje sa konferenciám biskupov možnosť, aby vo zvláštnych okolnostiach mohli určiť úpravy o výbere priliehavých čítaní. Texty však treba vybrať z riadne schváleného lekcionára.

Modlitby

363. V každej omši, ak nie je určené inak, prednášajú sa modlitby patriace tejto omši.

Na spomienky svätých sa berie vlastná kolekta, ak chýba, z patričného spoločného formulára. Modlitby nad obetnými darmi a po prijímaní, ak nie sú vlastné, môžu sa brať buď zo spoločného formulára, alebo zo všedného dňa príslušného obdobia.

Vo všedné dni Cezročného obdobia okrem modlitieb predchádzajúcej nedele môžu sa brať modlitby z inej nedele Cezročného obdobia alebo z formulára omši za rozličné potreby, ktoré sa nachádzajú v misáli. Vždy sa však môže z týchto omšových textov vziať hoci iba samotná kolekta.

Takto sa poskytuje bohatšia zásoba textov, ktorými sa hojnejšie živí modlitba veriacich. V hlavných liturgických obdobiach je toto prispôsobenie už vo vlastných modlitbách týchto období, ako sú uvedené v misáli na jednotlivé všedné dni.

Eucharistická modlitba

364. Väčší počet prefácií, ktorými je obohatený Rímsky misál, má ten cieľ, aby plnšie vynikli dôvody na vzdávanie vďaky v eucharistickej modlitbe a aby sa v plnšom svetle predstavili rozličné aspekty tajomstva spásy.

365. Voľba medzi eucharistickými modlitbami, ktoré obsahuje Omšový poriadok, sa riadi týmito smernicami:

- a) Prvú eucharistickú modlitbu, čiže Rímsky kánon, možno používať vždy. Zvlášť vhodné sa prednáša v dňoch, ktoré majú vlastné *V spoločenstve* alebo *Prosíme Ťa, Pane*, ako aj pri sláveniach apoštolov a svätých, o ktorých je zmienka v tejto eucharistickej modlitbe; v nedele, ak sa z pastoračných dôvodov nedá prednosť Tretej eucharistickej modlitbe.
- b) Druhá eucharistická modlitba sa pre svoje osobitné vlastnosti hodí na všedné dni týždňa alebo pri osobitných príležitostiach.

Hoci má vlastnú prefáciu, možno ju použiť aj s inými prefáciami, najmä s tými,

142 Porov. RÍMSKY MISÁL, *Poriadok omšových čítaní*, druhé typické vydanie 1981, Úvod, č. 80.

143 *Tamže*, č. 81.

ktoré súhrnne vyjadrujú tajomstvo spásy, napríklad spoločné prefácie.

Keď je omša za zosnulého, možno použiť osobitnú formulu vsunutú pred *Pamätaj*.

- c) Tretia eucharistická modlitba sa môže spájať s akoukoľvek piesňou vďaky (prefáciou). Nech sa uprednostní najmä v nedele a sviatky. V tejto eucharistickej modlitbe, ak sa používa v omši za zosnulého, možno použiť osobitnú formulu za zosnulého, uvedenú na svojom mieste po slovách: *a láskavo prived' k sebe, dobrotivý Otče, všetky svoje roztratené deti*.
- d) Štvrtá eucharistická modlitba má nezaameniteľnú prefáciu a obsažnejšie podáva dejiny spásy. Môže sa použiť, keď omša nemá vlastnú prefáciu a v nedele Cezročného obdobia. Do tejto eucharistickej modlitby pre jej štruktúru nemožno vsuvať osobitnú modlitbu za zomrelého.

Spevy

366. Spevy Omšového poriadku, napríklad *Baránok Boží*, nie je dovolené nahradiť inými spevmi.

367. Pri výbere spevov, ktoré sa majú spievať medzi čítaniami, pri príchode kňaza, pri príprave obetných darov a na prijímanie, treba zachovať smernice uvedené na patričných miestach (porov. č. 40 – 41, 47 – 48, 61 – 64, 74, 86 – 88).

Kapitola VIII. OMŠE A MODLITBY ZA ROZLIČNÉ POTREBY A OMŠE ZA ZOSNULÝCH

I. OMŠE A MODLITBY ZA ROZLIČNÉ POTREBY

368. Keďže liturgia sviatostí a svätenín poskytuje dobre disponovanému veriacemu

ľudu možnosť posvätiť Božou milosťou, prameniaccou z veľkonočného tajomstva¹⁴⁴, skoro každú udalosť jeho života, a keďže Eucharistia je sviatosťou sviatostí, misál podáva vzory omší a modlitieb, ktoré sa môžu použiť pri rozličných príležitostiach kresťanského života za potreby celého sveta a za potreby všeobecnej alebo miestnej cirkvi.

369. Pretože je širšia možnosť výberu čítaní a modlitieb, patrí sa, aby sa omše za rozličné potreby brali umiernené, t. j. keď si to vyžaduje pastoračná potreba.

370. Vo všetkých omšiach za rozličné potreby, ak sa výslovne neurčuje inak, možno vziať čítania dňa aj s ich spevmi, ak zodpovedajú slávanej bohoslužbe.

371. Medzi omše tohto druhu sa počítajú omše spojené s vysluhovaním sviatostí alebo svätenín (*Missæ rituales*), omše na rozličné príležitosti, omše za rozličné potreby a votívne omše.

372. Omše spojené s vysluhovaním sviatostí alebo svätenín (*Missæ rituales*) sa zakazujú v nedele adventné, pôstne, veľkonočné, ďalej na slávnosti, cez Veľkonočnú oktávu, v deň Spomienky na všetkých zosnulých veriacich, na Popolcovú stredu a vo všedné dni Svätého týždňa. Okrem toho treba zachovať smernice, uvedené v rituáloch alebo v samotných omšiach.

373. Omše za rozličné potreby a za niektoré osobitné potreby sa používajú pri niektorých príležitostiach alebo v pravidelne stanovený čas. Z nich môže príslušná cirkevná vrchnosť vybrať omše na prosebné pobožnosti v priebehu roka, ktoré určí konferencia biskupov.

374. Ak sa vyskytne vážnejšia potreba alebo pastoračný dôvod, priliehavú omšu možno sláviť z nariadenia alebo povolenia miestneho ordinára vo všetky dni okrem slávností, nedeľ adventných, pôstnych

144 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 61.

a veľkonočných, ďalej dní vo Veľkonočnej oktáve, dňa Spomienky na všetkých zosnulých veriacich, Popolcovej stredy a všedných dní Svätého týždňa.

375. Votívne omše o tajomstvách Pána, na počesť preblahoslavenej Panny Márie, anjelov alebo niektorého svätého, či všetkých svätých, ktoré sa môžu slobodne vybrať podľa nábožnosti veriacich, môžu sa používať vo všedných dňoch Cezročného obdobia, aj keď pripadá ľubovoľná spomienka. Ale nemožno sláviť ako votívne omše, ktoré sa vzťahujú na tajomstvá Pánovho života alebo preblahoslavenej Panny Márie, okrem omše Nepoškvrneného počatia, lebo ich slávenie je spojené s priebehom liturgického roka.

376. V dňoch, na ktoré pripadá povinná spomienka alebo vo všedných dňoch adventných do 16. decembra vrátane, vianočných od 2. januára a veľkonočných po Veľkonočnej oktáve, omše za rozličné potreby a votívne omše sa nedovoľujú. Ak si to však vyžaduje opravdivá potreba alebo úžitok veriacich, pri omši za účasti ľudu možno vziať omšový formulár zodpovedajúci tejto potrebe alebo úžitku veriacich. Ponecháva sa to na úsudok správcu kostola alebo celebranta.

377. Vo všedné dni Cezročného obdobia, na ktoré pripadnú ľubovoľné spomienky alebo v ktoré sa slávi liturgia hodín všedného dňa, možno celebrowať akúkoľvek omšu či použiť akúkoľvek modlitbu na rôzne príležitosti okrem omší spojených s vysluhovaním sviatostí a svätení.

378. Zvlášť sa odporúča spomienka preblahoslavenej Panny Márie v sobotu, pretože liturgia Cirkvi preukazuje Matke Vykupiteľa úctu v prvom rade a pred všetkými svätými.¹⁴⁵

II. OMŠE ZA ZOSNULÝCH

379. Eucharistickú obeť Kristovho veľkonočného tajomstva Cirkve obetuje za zosnulých, aby v spoločenstve všetkých Kristových údov táto obeť jedným vyprosovala duchovnú pomoc, iným zasa priniesla potechu nádeje.

380. Medzi omšami za zosnulých má prvé miesto pohrebná omša, ktorá sa môže sláviť každý deň okrem prikázaných slávností, štvrtka Svätého týždňa a Veľkonočného trojdňa, ďalej okrem nediel adventných, pôstnych a veľkonočných, pri zachovaní všetkých právnych noriem.¹⁴⁶

381. Omšu za zosnulých po prijatí zvesti o smrti, pri definitívnom pochovávaní zomrelého alebo v deň prvého výročia možno sláviť aj v dňoch Vianočnej oktávy, ako aj v dňoch, na ktoré pripadá povinná spomienka, prípadne všedný deň liturgického obdobia, okrem Popolcovej stredy a dní Svätého týždňa.

Iné omše za zosnulých, čiže omše „každodenné“, možno sláviť v dňoch Cezročného obdobia, na ktoré pripadajú ľubovoľné spomienky, alebo je liturgia hodín zo všedného dňa, len ak sa aplikujú za zomrelých.

382. Pri pohrebných omšiach má byť spravidla krátka homília s vylúčením akejkoľvek pohrebnej chváloreči.

383. Treba povzbudiť veriacich, najmä z príbuzenstva zomrelého, aby sa aj svätým prijímaním zúčastnili na eucharistickej obete konanej za zosnulého.

384. Ak po pohrebnej omši bezprostredne nasleduje pohreb, vynechajú sa záverečné obrady omše a hneď po modlitbe po prijímaní nasleduje obrad posledného odporúčania a lúčenie. Tento obrad sa koná iba vtedy, ak je v kostole rakva s telom zosnulého.

145 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, č. 54; PAVOL VI., apoštolská adhortácia *Marialis cultus*, 2. februára 1974, č. 9: AAS 66 (1974) s. 122 – 123.

146 Porov. zvlášť *Kódex kánonického práva*, kán. 1176 – 1185; RÍMSKY RITUÁL, *Pohrebné obrady*, typické vydanie 1969.

385. Pri usporiadaní a výbere tých častí omše za zosnulých, ktoré sa môžu meniť (napríklad modlitby, čítania, modlitba veriacich), najmä keď ide o pohrebnú omšu, treba z pastoračných dôvodov prihliadať na zomrelého, jeho rodinu a prítomných. Duchovní pastieri nech berú do úvahy najmä tých, ktorí sú pri príležitosti pohrebu prítomní na liturgických obradoch alebo počúvajú evanjelium, či sú to už nekatolíci alebo takí katolíci, ktorí sa na Eucharistii nikdy alebo zriedkakedy zúčastňujú, alebo stratili azda aj vieru. Kňazi sú totiž služobníkmi Kristovho evanjelia pre všetkých.

Kapitola IX. O ÚPRAVÁCH, KTORÉ PATRIA BISKUPOM A ICH KONFERENCIÁM

386. Obnovenie Rímskeho misála, usku- točnené v našich časoch podľa noriem dekrétov Druhého vatikánskeho všeobec- ného koncilu, sa zvlášť stará o to, aby sa pri eucharistickom slávení všetci veriaci privádzali k plnej, uvedomelej a činnej účasti na liturgických úkonoch, ktorú si vyžaduje povaha liturgie a na ktorú majú právo a po- vinnosť mocou svojho stavu.¹⁴⁷ Ale aby toto slávenie plnšie zodpovedalo normám a duchu posvätnéj liturgie, v tých- to Smerniciach a v Omšovom poriadku sa predkladajú úpravy zverené úsudku buď diecézneho biskupa, alebo konferenciám- biskupov.

387. Diecézneho biskupa treba považovať za veľkňaza svojho stáda. Od neho sa urči- tým spôsobom odvodzuje a závisí život ve- riacich v Krista.¹⁴⁸ On nech rozvíja a usmer- ňuje liturgický život vo svojej diecéze a bdie nad ním. Jemu sa v týchto smerniciach zveruje, aby usmerňoval poriadok kon- celebrácie (porov. č. 202 – 374), stanovil

normy o liturgických službách kňazovi pri oltári (porov. č. 107), o podávaní sväté- ho prijímania pod obidvoma spôsobmi (po- rov. č. 283), o výstavbe a zariadení kostolov (porov. č. 291). Ale predovšetkým má živiť ducha posvätnéj liturgie v kňazoch, diako- noch a vo veriacich.

388. Uvedené úpravy, ktoré si vyžadujú širšiu spoluprácu, nech stanovia konferen- cie biskupov podľa noriem práva.

389. Predovšetkým konferenciám bisku- pov prislúcha pripraviť vydanie tohto Rím- skeho misála v schválených národných ja- zykoch a aj ho schváliť; po písomnom uzna- ní Apoštolskou stolicou nech sa používa v príslušných oblastiach.¹⁴⁹ Rímsky misál nech sa vydá ako celok buď v latinčine, alebo v platne schválenom ná- rodnom jazyku.

390. Úpravy naznačené v týchto Všeobec- ných smerniciach a v Omšovom poriadku nech v definitívnej podobe stanovia kon- ferencie biskupov a po písomnom uznaní Apoštolskou stolicou nech sa uvedú do mi- sála; sú to:

- gestá veriacich a postoje tela (porov. č. 43),
- gesto úcty oltáru a evanjeliáru (porov. č. 273),
- texty piesní na vstup, prinášanie obet- ných darov a prijímanie (porov. č. 48, 74, 87),
- čítania zo Svätého písma, ktoré sa majú brať v osobitných okolnostiach (porov. č. 362),
- spôsob odovzdávania znaku pokoja (po- rov. č. 82),
- spôsob svätého prijímania (porov. č. 160, 283),
- materiál oltára a posvätného zariadenia, predovšetkým posvätných nádob, a ma- teriál, forma a farba liturgických rúch (porov. č. 301, 326, 329, 339, 342 – 346).

147 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 14.

148 Porov. *tamže*, č. 41.

149 Porov. *Kódex kánonického práva*, kán. 838 § 3.

Smernice alebo pastorálne ustanovenia, o ktorých potrebe rozhodli konferencie biskupov, môžu byť po predchádzajúcom schválení Apoštolskou stolicou vložené do Rímskeho misála na patričnom mieste.

391. Tieto konferencie majú venovať zvláštnu starostlivosť prekladom biblických textov, ktoré sa používajú pri slávení omše. Veď zo Svätého písma sa čítajú state, ktoré sa potom vysvetľujú v homílii, z neho sa spievajú žalmy, ono dalo vnuknutie a popud na liturgické modlitby, orácie a spevy a z neho dostávajú úkony a znaky svoj zmysel.¹⁵⁰

Nech sa používa reč, ktorá zodpovedá chápanosti veriacich a je vhodná na verejné ohlasovanie, avšak pri zachovávaní znakov, ktoré sú vlastné rozličným spôsobom vyjadrovania nachádzajúcim sa v biblických knihách.

392. Úlohou konferencií biskupov je aj usilovne pracovať na prekladoch iných textov tak, aby sa pri zachovaní povahy živého jazyka úplne a verne udržal zmysel pôvodného latinského textu. Pri uskutočňovaní toho je užitočné dbať na rozličné literárne druhy, ktoré sa používajú v omši: predsednícke modlitby, antifóny, zvolania, odpovede, litániové modlitby atď.

Nakoľko je možné, treba mať na zreteli, že preklad textov nie je určený predovšetkým na meditáciu, ale skôr na ohlasovanie a spev pri slávení.

Nech sa používa reč prispôbena kraju veriacich a predsa vhodná a vynikajúca literárnou kvalitou, pričom vždy zostáva potreba katechézy o biblickom a kresťanskom zmysle niektorých slov a myšlienok.

V oblastiach, ktoré majú tú istú reč, je lepšie, ak je to možné, mať ten istý preklad

liturgických textov, ale predovšetkým biblických textov a omšového poriadku.¹⁵¹

393. Majúc na zreteli, aké významné miesto má pri slávení omše spev, ktorý je potrebnou, neodlučiteľnou časťou slávnostnej liturgie,¹⁵² konferencie biskupov majú schvaľovať upravené nápevy, predovšetkým pre texty Omšového poriadku, pre odpovede a zvolania ľudu a pre osobitné obrady, ktoré sa vyskytujú počas liturgického roka.

Taktiež majú rozhodnúť, ktoré hudobné formy, nápevy a hudobné nástroje je dovolené používať pri Božom kulte, nakoľko sú naozaj vhodné na posvätné používanie alebo ako ich treba prispôbiť.

394. Je vhodné, aby každá diecéza mala svoj kalendár a prôprium omší. Konferencia biskupov nech sa postará o vytvorenie vlastného národného kalendára, alebo nech spolu s inými konferenciami zostaví pre širšiu oblasť kalendár schválený Apoštolskou stolicou.¹⁵³

Pritom má byť čo najviac zachovaná a chránená nedeľa ako prvoradý sviatočný deň. Nech sa teda iným slávnostiam nedáva prednosť pred nedeľou, iba ak tým skutočne najdôležitejším.¹⁵⁴ Taktiež treba dbať na to, aby liturgický rok, obnovený podľa dekrétu Druhého vatikánskeho koncilu, nebol zastieraný druhoradými prvkami.

Pri tvorbe národného kalendára nech sa vyznačia (porov. č. 373) prosebné a kántrové dni, spôsob a texty na ich slávenie.¹⁵⁵ Treba zohľadniť aj iné osobitné okolnosti.

Je vhodné, aby sa slávenia vlastné celému štátu alebo kraju vo vydaní misála umiestnili medzi sláveniami generálneho kalendára, a vlastné slávenia pre menšie oblasti alebo diecézu nech sa uvedú v dodatku.

150 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 24.

151 Porov. *tamže*, č. 36 § 3.

152 Porov. *tamže*, č. 112.

153 Porov. *Všeobecné smernice o liturgickom roku a o kalendári*, č. 48 – 51, nižšie, s. 77; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT, inštrukcia *Calendaria particularia*, 24. júna 1970, č. 4, 8: AAS 62 (1970), s. 652 – 653.

154 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnéj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 106.

155 Porov. *Všeobecné smernice o liturgickom roku a o kalendári*, č. 46, nižšie, s. 77; POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT, inštrukcia *Calendaria particularia*, 24. júna 1970, č. 38: AAS 62 (1970), s. 660.

395. Napokon, ak si účasť veriacich a ich duchovné dobro žiadajú viaceré a hlbšie prispôsobenia, aby posvätné slávenie zodpovedalo povahe a tradíciám rozličných národov, môžu konferencie biskupov tieto požiadavky predkladať Apoštolskej stolici podľa bodu 40 Konštitúcie o posvätnej liturgii na súhlas na ich uvádzanie, predovšetkým pre tie národy, ktorým sa evanjelium ohlasuje v najnovšej dobe.¹⁵⁶ Nech sa pozorne zachovávajú osobitné normy stanovené v inštrukcii O rímskej liturgii a inkulturácii.¹⁵⁷ Pri ich postupe nech sa zachová to, čo nasleduje:

Najprv nech sa predbežný návrh podrobne vysvetlí Apoštolskej stolici, aby sa po udelení náležitého povolenia pokračovalo vo vypracúvaní jednotlivých návrhov.

Po predložení a schválení týchto návrhov Apoštolskou stolicou nech sa na stanovených miestach a v stanovenom čase robia experimenty. Ak treba, po skončení experimentu ho konferencia biskupov vyhodnotí a hotový výsledok predloží na posúdenie Apoštolskej stolici.¹⁵⁸

396. Ale prv ako sa prejde k novým a zvlášť väčším prispôsobeniam, nech sa naozaj dbá na to, aby boli múdro a usporiadane poučení kňazi i veriaci, aby sa plne uplatňovali už predvídané možnosti a aby sa zavádzali pastoračné normy, ktoré zodpovedajú duchu slávenia.

397. Nech sa zachováva princíp, podľa ktorého každá partikulárna cirkev musí byť v súlade so všeobecnou Cirkvou nielen čo sa týka náuky viery a sviatostných znakov, ale aj v tom, čo sa týka všeobecne prijatých zvykov trvalej a apoštolskej tradície. Tieto

zvyky sa majú zachovávať nielen preto, aby sa zabránilo chybám, ale aj preto, aby sa odovzdávala celistvosť a pravdivosť viery, lebo pravidlo modlitby Cirkvi zodpovedá pravidlu jej viery.¹⁵⁹

Rímsky rítus vytvára významnú a vzácnu časť liturgického pokladu a dedičstva Katolíckej cirkvi, ktorého bohatstvá tak slúžia dobru všeobecnej Cirkvi, že ich strata by spôsobila Cirkvi veľkú škodu.

Tento rítus počas stáročí zachoval nielen liturgické zvyky, ktoré vznikli v Ríme, ale hlbokým, harmonickým a organickým spôsobom včlenil do seba niektoré iné, ktoré vznikali zo zvykov a talentov rozličných národov a partikulárnych cirkví, buď západných alebo východných, a tak si získal akúsi nadregionálnu povahu. Dnes sa jednotný výraz a identita tohto rítu nachádza v typických vydaniach liturgických kníh schválených autoritou najvyššieho veľkňaza a v príslušných liturgických knihách, ktoré sú schválené konferenciami biskupov pre im prislúchajúce oblasti a uznané Apoštolskou stolicou.¹⁶⁰

398. Druhý vatikánsky koncil stanovil normu, aby sa nezavádzali novoty, len ak si to vyžaduje skutočné a zaručené dobro Cirkvi. Treba dbať aj na to, aby nové formy určitým spôsobom organicky vyplývali z doteraz jestvujúcich.¹⁶¹ A táto norma nech sa aplikuje aj na prebiehajúcu inkulturáciu rímskeho rítu.¹⁶² Navyše si inkulturácia žiada dostatok potrebného času, aby sa unáhlenosťou a nepozornosťou neporušila autentická liturgická tradícia.

Skúmanie možnosti inkulturácie sa nemá usilovať o vytváranie nových obradových rodín, ale nech sa tak zvažujú kultúrne

156 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 37 – 40.

157 Porov. KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ, inštrukcia *Varietates legitimæ*, 25. januára 1994, č. 54, 62 – 69: AAS 87 (1995), s. 308 – 309, 311 – 313.

158 Porov. *tamže*, č. 66 – 68: AAS 87 (1995), s. 313.

159 Porov. *tamže*, č. 26 – 27: AAS 87 (1995), s. 298 – 299.

160 Porov. JÁN PAVOL II., apoštolský list *Vicesimus quintus annus*, 4. decembra 1988, č. 16: AAS 81 (1989) s. 912; KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ, inštrukcia *Varietates legitimæ*, 25. januára 1994, č. 2, 36: AAS 87 (1995), s. 288, 302.

161 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnoj liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 23.

162 Porov. KONGREGÁCIA PRE BOŽÍ KULT A DISCIPLÍNU SVIATOSTÍ, inštrukcia *Varietates legitimæ*, 25. januára 1994, č. 46: AAS 87 (1995), s. 306.

okolnosti, aby do misála alebo do iných liturgických kníh uvádzané prispôsobenia nepoškodili rímsky rítus.¹⁶³

399. Teda Rímsky misál sa musí aj naďalej zachovať, hoci v rozličnosti jazykov¹⁶⁴ a aj v určitej rozličnosti zvykov, ako nástroj a jasný znak podstatnej jednoty a celistvosti rímskeho obradu.¹⁶⁵

163 Porov. *tamže*, č. 36: AAS 87 (1995), s. 302.

164 Porov. *tamže*, č. 54: AAS 87 (1995), s. 308 – 309.

165 Porov. DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia o posvätej liturgii *Sacrosanctum concilium*, č. 38; PAVOL VI., apoštolská konštitúcia *Missale Romanum*, vyššie, s. 10.